NARODNA BIBLIOTEKA.

Beatin dnevnik.

Roman.

Spisala

Lujiza Pesjakova.

Novomesto 1887.

Natisnil in založil J. Krajec.

I.

V graščini Š. 20. dné maja meseca 1875.

Evo me, došle na mesto, odmenjeno mi po usodi! — Poklonila sem se grofici in želela pozdraviti nje hčerki, katerima imam biti odgojnica, ali na izprehodu sta in milostiva gospá mi je prijáznívo velela, naj si oddahnem od dolzega potovanja ter se podomačim. Molčéč strežaj me je védel skozi visôko dvorano, kder je vsak korak odmeval, po zasukanih stópnicah v drugo nadstropje. Molčéč je odprl duri, molčéč odšel, in v sôbi sem, katera je po sedaj moja. Moja, res, po sedaj, do — tó sam Bog vé. Kakó je temna in neznana, kakó prostorna! — Majhnega prostora menda ni v vsi graščini, vse je visôko, veliko in zdelano kakor za večnost. In tiho je, tako tiho, le stara ura tam na konci sôbe mej tinovima oknoma jednoglasno maha. Tu se podomáči! — Dnevnik moj, pomózi mi, anti veš, da žive duše na sveti nimam, kateri

bi mogla zaupati, in da se mi čustvo časi mora olajšati z besedo, sicer me zaduši. Zvest si mi prijatelj bil, po tebi sem segla, ko je otrpnilo srcé, katero je do poslednjega udarca le záme bílo, kateremu je slednja mojih mislij bila očita. Vpisujé váte vsako čustvo, dozdevalo se mi je, da preljubi mrtvi materi pošiljam poročila, naj ji zatorej tudi ta hip povem, da mi je neizrečeno teško pri srci, da zopet prav živo čutim, kakó čisto osamljena sem na širem sveti! Kaj čaka tujke mej tujci? — Važnost opravíla, katero sem prevzela, poznam do dobrega; rada, z resno, najboljšo voljo se ga bodem poprijela, vendar, ali mu bodem zadostevala? Z veseljem, s ponosom sem hitela semkaj, srečno se mislila, da sem jaz uboga sirota mej mnogimi izvoljena za tó pomenljivo mesto, a stopivši v bogato olepšane prostore obšla me je takšna malodušnost, da bi ubežala in se vrnila v mirni kraj, kder se dviga preprost grob nad jedinim srcem, ki me je ljubilo! — Oj, da bi drago mogilo mogla doseči, kakó bi se je oklenila in nikdar več bi je ne ostavila! Mati, zlata moja mati, kako vas pogrešam! —

Nekoliko pozneje.

Izjókala sem se in lože mi je. Ne vém, kaj mi je stesnilo srce, da se od žalosti malo ne poznala nisem. Saj nisem navadno takó slaba; usoda me je učila trdno stati in biti sáma sebi podpora. Stráni zatorej z vsemi boječimi otročarijami, ki dorastenemu dekletu ne pristajajo; krepka, pokojne matere vredna se hočem izkazati! — Da bi le otroka skôraj prišla! Kakó ja hočem ljubiti, kakó se njima žrtvovati! Proti večeru prídeta domóv, dejala je grofica, in sedem je uže. Zahajajoče solnce sije skozi tinovo okno, sôbo zlateč. Takó neznana uže ni več, uže mi začenja biti po godi; zlasti tù-le v tinu, ki je malo ne posebna izbica v veliki sôbi, mi je povoljno, tó bode kotiček za naju, tukaj bodeva domá, ti, dnevnik moj in jaz! Pisna miza in stolec pred njo, vse je kakor navlašč za naju postavljeno sem. Poglediva skozi okna! Najprej na levo. Širôko, cvetočo dolino vidim. Razprostrani travnici se tù nasmihajo, bahajoč se v pisanem lišpu stotérih cvetlic, in polno klasje jim z zlatimi glavami prikimava. Mnogo snažnih hišic se vidi, in semtertja se razpro-

stira senca košatih lip in búkev. Pastirji počivajo v nji, trobeč na rogóve, živinica se pase in žvrgoleči ptiči se veselé svojega življenja. Cvetóča podoba je obrobljena z zelenimi lepimi hribi in najmodrejše nebó se razpenja čeznjo. Prava idila je, ali še lepša bi bila, ako bi jo oživljala valovita reka ali svetlo jezéro! Ubogi potočec, ki od grmovja polu skrit po dolini teče, je izvestno jako koristna vodíca, ali takovo srebrno zrcalo ni, katero lepôto prirodino množi in povišuje, ki ji je tó, kar je bistro okó človeškemu obličiju. — Stopiva na desno stran. Oh! — — kakó mirno in slovesno, kakó čudovito! Veličastno se razprostira pred pogledi mojimi tisočletni gozd in snežniki se vzdigujejo za njim, kakor visok oltar, ki seza v oblake, podprt z granitnimi svojimi stebri! Solnce blestí na večnem snegu in ga izpreminja v bôje ognja in mávrice. Mrak se polega krog, gozd se temí, ali gôri je še demantna svetloba! Baš zahaja solnce na drugi stráni doline za d... kim vrhom in snežniki so rožnati in žaré v čarovni krasoti. Tiho je vse, pokoj plava po vzduhu, pokoj biva na zemlji. Molčé je vzprejela priroda poslednje poljube zlatega ozvezdja dneva in molčé se pri-

pravlja k počitku. Sedaj se oglaša zvon in razlega se iz dolíne do vrhov snežnikov jęklenega jezika glas, ki v grajski kapelici prepeva „zdrava Marija.“ Iz globíne srca svojega vzkliknem tudi jaz „zdrava“ nova domovina, „zdrava“ lepôta in mir, po katerih se mi tukaj oznanja stvarnik!

---

21. dné maja mesèca.

Ko sem sinoči vsa očarana bila priródinih lepôt in pri nje pogledu svoje toge se oprošče-vala, odprla so se vrata in molčeči strežaj, prikazavši se, mrmral je nekaj. Umela ga nisem, ali ker je čakal v odprtih vratih, vedela sem, da mi je iti ž njim. Nekakova groza me je z nova izpreletela, toda ohrabrila sem se hipno, ko v sobano grofice stopivši me gospá pokaže hčerkama svojima. Dvojki sta, Roza in Vijola. Nigdar se nista ti cvetlični imeni človekom bolj prilegali nego li tema živima cvetlicama. Jednóliki sta in neizrecno lepi. Mičnejših obrazov ni môči izmisliti si, vsa podobna sta Rafaelovima angeljema, ki na lehtí oprta gledata kvišku v Siktinsko Madono. Temni kodri njima padajo

na ráme in temne obrvi senčijo čudovito krasne modre očí. V teh očéh njima je jedini razloček: Vijola gleda nekakšno resnobneje nego li svetla, vedno smijoča se Roza. Obé sta mi, radovedno ogledujé me, ročíce podali. Izrekla sem njima veselje svoje pri njima biti in da njima bodem mnogo lepega povedala in ji učíla. Pristavši, da se bodemo igraje tudi radovale in okoli tékale, nasmihali sta se glasnó in ploskali v ročice. Ko Roza vpraša: „Kaj ne, da naji bodeš rada imela?“ in Vijola pristavi: „ker me te bodevi vse ubogali“, je tudi meni srce veselja zatrepetalo, tudi jaz sem se morala glasno nasmijati in poljubivši dekletcema drobne ročice vzkliknem: „Kdo na sveti vaji ne bi ljubil!“

Sedle smo k čaju. Dvojki sta me neprestano gledali in izpraševali. Pozabili sta skôraj svojega mleka piti in jagode zobati. „Kakó ti je imé?“ vpraša Roza. „Beata, ljubica moja.“ — „Beata, kaj je tó, nikoli še nisem tega imena čula, ali po godi se mi glasí; B-e-a-t-a, kakó je to lepo!“ — „Res, lepo imé je in pomenja „preblaga“, svarí grofíca. — „Je li môči? preblaga!“ vzklikne Roza. „Zakaj si preblaga, Beata?“ vpraša me Vijola. „Zató, ker me je

ljubi Bog privedel k vama.“ — „Prav je storil“, dé Roza „in sedaj bodevi tudi me preblagi, ni res, ker si preblaga ti?“ — „Bog daj, da bi bilo!“ „Ti nisi niti grofíca, niti gospica, samó Beata si, je-li?“ — „Ne zamerite otroku“, prosi me grofíca in začne hčerkama razlagati, da se pristavlja tudi imenu mojemu naslov „gospica“, ali jaz se upam seči gospé v besedo, prosèč, naj otrokama ne brani sladkih svojih mislij izrekati, naj pri tem ostane, kar me osrečuje. „Res, samó Beata, vajina Beata sem, in druzega nič.“ — „Vidite, mati!“ vzklikne Roza vesela, da je tako dobro pogodila. „Idimo gôri“, prosi Vijola, „saj Beata še ne pozná Irene in Irme, niti ne Olge ni Elvire“. — „In male Betine tudine in uboge bolne Zore“, vzdihuje Roza. „Kaj čujem, tako mnogobrojno druščino imati gôri, je-li môči?“ — „Res, in še mnogo druzih rečij, lepih vrtov in velicih mest in — Noetovo ladijo, polno živalij! Čudila se bodeš, kakó po mizi v omivalnici plava!“ — „Beata, celó slon z velicim rílcem je mej živalimi! idimo, idimo gôri!“ — „Oj, idimo hitro, jedva čakam, videti teh čudes!“ — Voščili sta materi lehko noč, obetujé o pravem časi iti spat, in vlekli sta me po sili

iz sôbe ter hiteli po stópnicah, da se je Vijoli izpodrsnilo in je Roza celó padla; ali nič ji ni ostrašilo, le naprej sta drzno skakali. Pokazali sta mi sedaj vso druščino velicih in majhnih púnic, opozorujé me na njih lepôto. Vsemu sem se morala čuditi in dolgo ni bilo, da sem Elviro preoblačila, Olgo spletala, Betinko popéstovala in bolno v zibelki ležečo Zorico tolažila, da ji bode solnce zdravja skôraj vzšlo! „Kaj vidim, v omari leží kup polomljenih nóg in rók ter glavé celó brez očij! Ali so se púnice vojskovale?“ Malo zmočeni sta bili dvojki in zarudela se Roza šepeče: „Vojskovale se niso — ne vem, kakó se jim je nesreča pripetila; a gledi, Beata, saj jih ne bolí!“ — „In o Božiči bodo zopet popolnoma ozdravele“, pravi Vijola. „Teden dnij pred praznici jih položivi pred vrata, neviden angelj jih odnese in ljubi Božič jih prinese s smreko vred.“ — „Zdrave so potem in še lepše nego li so bile kedaj prej. Bodeš uže videla, Beata!“ —

Prišla je Ivana, stara kmetska péstuna, katero je pokojni grof prevzel še od matere svoje. Pozdravila me ni preprijazno, ampak sumnjivo mérila me z očmí; a ko sem starki podala rokó,

rekoč, da bodevi po sedaj združeni skrbeli za preljuba otroka in da je prosim, naj mi z dobrim svetom in svojimi izkušnjami vedno pomaga, kimala je zadovoljno in nagrbančano lice se je zvedrilo. „Čas je opraviti večerno molitvico“, dejala je. „Uže!“ vzdihuje Vijola, in „zaspana nisem“, zagotavlja Roza. „Ivana vé, kaj je prav in izvestno nista pozabili, kar sta mili materi obetali. Le hititi v posteljico, da se jutri za rano zopet vidimo.“ — „Oj, oj, jutri zopet! ne li Beata, vedno bodeš pri nama?“ — „Bodem, srčici, nigdar vaji ne ostavim!“ —

Šla sem v sôbo svojo. Vsa drugača je bila nego li o mojem dohodu: zadovoljnost, ki mi je v prsih plamtela, razsvetljevala jo je v temni noči. Sram me je bilo prejšnje malodušnosti. Kakó bi se zlata mamica razveselila vidèč, me v sredi teh angeljev! Sladkó sem spala in neprestano se mi je sanjalo o dvojkah. Sedaj se mi je nasmihala Roza, sedaj me čarala Vijola čudovitimi očmí; časi se mi je prikazalo milo bledo obličje, njega ustni sta se mi pritisnili na čelo, in napósled nisem znala, ali je grofica, ali so preljuba mati šepetali blagoslavljajoč me, da sem „preblaga!“ —

22. dné maja meseca.

Davi je jedva bíla ura sedem, ko nekdo potrka na vrata; odprši je, priskačeti, svetli kakor solnčna žarka, prelepi dvojki in se me okleneti okoli vratú. „Saj je vendar res da si tukaj“, pravi Vijola, „zjutraj, ko sem se prebudila, strašila me je Roza, da se nama je morebiti o tebi le sanjalo.“ — „Beata, naj bodo vrata, ki ločijo najini sôbi, vedno odprta, da ne bode treba nigdar trkati“. prosi Roza in Vijola pristavi: „Te ne bodevi nadlegovali in samó prišli, kadar bodeš dovolila.“ — Kdo je bil srečnejši nego li jaz pri teh besedah, ki so mi kazale, da sem pridobila angeljska otroka takó naglo zá-se!

Pri zajutrki sem morala sesti mej nji in vedeli nista. kakó mi postreči; Roza mi je hotela kar nasúti čašo s saharjem „da bi kava bolj sladka bila.“ — „Denes se še ne bodevi učili; mati so ukazali sinoči, da se moraš odpočiti, ali pokazati ti smevi vse v graščini in na vrti.“ — Doli smo zatorej šle, toda tiho, tiho stopale, kajti „mati še spé“. dé Vijola pritiskujé kazalec na rožni ustni. V vežo pri-

ščdši sem tekar videla, koliko orožja, šlemov, oklópov in ščitov visi ondu. Tó je kakor v trdnjavi! Izvestno bi ta starína mnogo pripovedovati vedela o bojiščih, kder se je slovanska zemlja pojila s krščansko in tursko krvjó, kder je križ premogel polumesec. Iz gradú smo prišle do mosta na škripce. Vzidan je sedaj na obeh straneh, ali silne verige, ki se zarujavele vijó okoli stebrov, pričajo o nekdanjem namenu. Lep je razgled na holmu, vrhu katerega stojí grad, in kakor ljube stare znance sem pozdravljala zeleno dolino, košati gozd in čudovite snežnike. „Na vrt, na vrt!“ silita dekletci in šle smo tjakaj. Vrt je préprost, travniku podoben, a dvojki sta mnogo imeli ondu opraviti. Tù je cvela mlada roža, ondu visoka bela lilija, na oglu bagren nageljček in poleg njega, pod travo skrite morajo biti vijolice, saj so lani vedno dehtele na tem mesti. „Poglej, poglej, Beata, debelim jagodom odpada cvetje! Okrogle glavíce so rumenkaste, ne, ne, rudeče so uže! Oj, tó bodo dobre! Se jih li prav veseliš, Beata?“ Sedaj sta za metulji tekali in od radosti vriskali, ko sta ujemši jednega, posadili ga na rožico, a še bolj sta bili veseli, ako njima je

metulj brzo zopet odfrfôlel, na novo veseleč se zlate svobode! Vijola je trgala marjetice,*) rekóč: „Dajvi vprašati cvetlíc, ako naji ljubi Beata“. Uglobivši se v važno delo, sta marjeticam trgali peresca, mrmrajoč: „Hočeš me, nehčeš me, ljubiš me, varaš me!“ Razvneti sta bili in tem bolj zarudeli, čim bliže sta prišli usodnemu zadnjemu perescu. „Ljubiš me!“ njima oznanja nezmotni cvetoči orakelj in „ljubiš me!“ vzklikneti presrečni in me pritiskati k sebi.

Poludne je zvonilo v kapelici in ustrašili sta se dvojki. Bojèč vpraša Roza: „Kaj je tó?“ — „Poludné.“ — „O, ne Beata, ni še poludné, ni môči!“ — „Je, je takó, ljubica, gledi, kakó visôko nad nami je solnce in kakó pripéče celó semkaj v obrasteno senčnico. Vijola povesi glavíco in debele solze porosé čvetoče lice. „Za Boga, Vijolica, kaj ti je? Povedi mi hitro, povedi?“ — „Beata! — matere sve zabili, ki je takó mila in — vedno bolna! Ob jednajstih bi ji uže morali voščiti dobro jutro!“ — „In češenj bi bili dobili pri nji, tudi češnje sve zamudili!“ se ihti Roza. Tolažila sem potrta an-

*) Národna otročja igra. Otroci, pukajoč bela perca marjetična (bellis perennis) govoré: „Hočeš me, nehčeš me, ljubiš me, varaš me;“ beseda na poslednjem perci je odločilna. Pis.

gelja in hitele smo domóv. Po poti sta vedno pripovedovali kaj bodeti rekli, kakó si izprosili odpuščenja! Vsi zasopljeni stopiti v sobano grofíce. Ali besedice ne izpregovoriti: samó objemali in božali sta mater in solzne očí skrivali v nje naróčaji. Prevzemši opravilo zagovórnice sem živo popisovala njiju žalost in njiju kesanje. Grofíco je genilo, kar je čula in sladkimi poljubi in besedami njima je odpustila: v rosnih očeh je zopet sijalo veselje in usteca so z najboljšo slastjó zobale skôraj zamujeno sadje.

Veseli in okrepčani sta mi dekletca potem razkazovali vso graščino, vse sem morala videti od vrha do tal. Stopivši iz soban grofičnih smo prišle v óno visoko dvorano, kder odmeva vsak glas od zidov in vsak korak od marmornatih tâl. Podobe pradedov pokojnega, pred letom umršega grofa visé tam. Obledele so bôje, ali izpod šlemov in dolzih kodrastih lás pazijo očí še sedaj neprestano gledalca. Taki pogledi mi niso nigdar bili po godi in najrajša hodim s povešenimi očmí mimo take gospôde. Neljubo mi je, da je treba vselej iti skozi ta prostor. Tik izhoda je zadnja podoba, kažoč tudi poslednjega sina starega slovečega rodú: pokojnega

grofa. Visôka v črn plašč zavita postava, lep, energičen obraz s klasičnimi ponosnimi potezami! Okó je temno in srepo, ván je bi ne mogla gledati zaupljivo. Bolj nego vseh druzih me plaši ta pogled, vendar se mi tudi dozdeva mož vreden pomilovanja. Boriti se je moral v silnem dušnem boji, predno sta se ustni tako sključili, takove gube se vtísnile visôcemu čelu! —

Na drugi stráni dvorane, stanovanju grofičnemu nasproti so krasno opravljene sôbe za goste. Tukaj bode skôraj stanovala teta Pavlovna, vrnoč se iz Nizze s predrago sestro Doro. „Žal“, dejala je Vijola, „da bode Dora le za malo časa pri nas. Predlanskem se je omožila, baronica je sedaj in ni več „naša“; vedno mora biti pri soprogu in pri stari teti. Rada jo bodeš imela, Beata“. — „Ali teto?“ „Bog váruj!“ vzklikne Roza, „oj, Beata, Beata, kaj si misliš! tete se bodeś bala. Me dvé se je vedno ogibljevi in če se ji moravi bližati, stiskavi se k materi ali Dori. Vem, Doro bodeš ljubila, Beata, a tête ne. Dora ti bode po volji, takó lepa je in mila samo malokedaj se nasmiha. Ako bi smela zopet tukaj ostati, kakó veseli bi bili vsi!“ — „Tudi gospod Rihard, je-li Vijola?“ vpraša

Roza. „Izvestno tudi gospod Rihard, saj vedno gleda Dorino podobo, kadar pride v máterin salón.“ — „Vem, vem“, pravi Roza, „in zatorej mu prinesem vselej „album“, kder je toliko slik Dorinih. Ti jih še nisi videla, Beata, prelepe so in zlasti ista, na kateri je Dora še manjša nego li sve sedaj me dvé.“ — „Motiš se, Roza, najlepša je óna v dolzem oblačili z rožo v rôci, tam se Dora takó blago nasmiha, da človeku srce od veselja zaigra, kakor mati pravijo.“ — „Zadnja fotografija, ki jo je baron Feodor poslal po poroki, mi je najmenj po godu, takó tožno se drží; mirtni venec in ovòj jej dobro ne pristoja. Kar raz glavo bi ga jej snela!“ — „Vendar Ivana pravi, da je v njem svetníci podobna in svetníce so menda vse lepe in srečne.“ —

Dnevnik moj! Ženska te piše, zatorej ni treba razlagati, da se mi je pri tem pogovoru vzbudila radovednost. Po nobeni ceni ne bi bila izpraševala otrok, ali kar liričen roman z najsrečnejšim začetkom in, žál, tragičnim koncem je bil hipno gotov. S krasno, simpatično Doro sem plakala, obžalovala Riharda, črtila teto, barona bi bila rada — umorila in lepe podobe

v črnem plašči s temnimi, srepimi očmí me je bilo strah. Pregledavši vse druge prostore se mi je vedno tó blodilo po glavi in še sedaj — ali, kaj čujem? Polunočí bíje! Sedaj ne gré buditi duhov in jih rotiti, a skrajni čas je dvójek se še nagledati, njiju svetlo podobo si vtisniti v misli in ž njo mirno zaspati. —

---

1. dné junija meseca.

Pokojno izginja dan za dnevom, kakor čista vodíca dôli na vrti, ki se v ozki strugi jednoglasno igrá. Roza in Vijola se zvesto poprijemljeti svojega: ba, be, bi, bo, bu, in vsak dan vprašati, ako znati uže dobro čitati. Tudi pisati sta začeli in Ivana ne more prehvaliti njiju lepih pismen. „Malo velika so“, pravi, „ali baš zató takó lepa in vidna. Tó sta glavíci, je li gospica Beata?“ — „Kaj bi ne bili, saj sve uže dovolj stari: vsaka nad šest let!“ dé Vijola ponosno. „In obé dvanajst in pol“, vsklikne veselo Roza „in pisati ne bi znali! Ivana vedno misli, da sve še majhni!“ —

Jedna ura je odločena pletenju, ali tó njima ne gré izpod rók. Vzdihovaje se pripravljati k

delu in zlasti Rozi je neizrecno vroče pri njem. „Tó ni nič za poletje“, pravi, „preveč se človek utrudi z delom. Iglíc kar ne morem premikati! Evo, vse razbeljene so, zatorej izpuščajo zanjko za zanjko. Oh, moj Bog, tó je težavno! Podveze tudi bele niso, materi jih ne bodem mogla pokloniti za vezílo. Čemú se neki trudim ž njimi?“ — „Brez skrbi, Rožica, oprali jih bodevi, da bodo bele kakor sam sneg. Gledi, ljubica, dobro pomoč bodeš imela za zimo. Kadar te zebe, sežeš po pletenji in segrela se bodeš.“ „Treba mi ne bode plesti, Beata, nikoli me ne zebe po zimi. Velik ogenj gorí v lévi in Ivana skrbí, da nigdar ne ugasne. Mraz mi je le na izprehodu, a tam bi ne mogla plesti, kajti rôci moram držati v kožuški.“ — „Kaj bi bilo, Roza, da so vsi ljudje tvojih mislij? Ali bi prijetno bilo brez nogovic hoditi krog? Ali si uže pozabila, kakó hvaležni so oni dan ubogi otroci bili, ko so jim milostiva vajina mati darovali nogovic? — In o dolzih zimskih večerih, ko bodeti sedeli pri meni, poslušaje pravljice — katerih nebrojno znam, ali samó po zimi, po leti se jih kar spomeniti ne morem — ali ne bode lepó, ako bodeti bosim

otročičem ogrevale nožice sè svojim delom in zatò prav brzo in pridno pleli?“ — „Res, res“, je vzkliknila mala svojeglavka, „res bode prelepó po zimi — pravljice poslušati!“

---

8. dnė junija meseca.

Takó srečna, takó vesela sem, da ne želím druzega nego li da bi vekoma takó bilo! Grofica je zadovoljna z mano! Preljuba mati v grobu, čujte, visôki, blagi gospé je vaša bora Beata povšeči! Vso noč nisem zatisnila očesa od samega veselja in pri odprtem oknu uže sedim, ko se je jedva približalo mlado jutro. Z roso oškropljeno, blesteče je prišlo izza gorâ; pri njegovem dohodu so priplavali srebrni oblaci od vrha snežnikov in sedaj visé tančim ovojem podobni na temnem smrečji in na zelenem búkovji. Pod njimi se izteza in širi listja morjé, sladko šepetajoč. Skorjanec prepeva vriskaje jutranjo svojo molitev in hrostič tù poleg mene se ziblje na pomladanski roži ponosno leskajoč se v solnčnem svitu. In hrostič na dehtečem cvetji, skorjanec v prostem vzduhu in jaz v svojem tinu, vsi smo veseli in se radujemo lepega življenja! —

Včeraj po kosili je grofíca dvójkama ukazala, naj se gresti igrat. Preradi sta ubogali in naglo raz velike stole z visôcimi naslombami poskočili na tla. Počasi proti vratom gredóč sta se vedno obotavljali, začujeno ogledujé mene, kajti pomignila mi je gospá, naj pri njej ostanem. Napôsled sta se pri vzhodu ustavili. „Česa li čakati?“ — „Beate“. — „Ali mi je nehčete malo prepustiti?“ — „Sami ste dejali, mati, da bode Beata vedno pri nama.“ — „Izvestno bode vedno pri vama, ali tudi mati bi se rada še bolj seznanila z vzgojevalko svojih hčerk. In stara vajina Ivana, ali bi ne bila pretožna, ako bi jo hipoma popolnoma ostavili?“ —

Tihi in malo potrti sta se poslóvili dekletci: Roza se je vzdignila na prste, da je mogla doseči kljuko visôcih vrat. Zaprli sta jih, a skoraj zopet priprli poluglasno kličé: „Skôraj, Beata, skôraj!“

„Kako lepi in ljubeznivi sta Vaši hčerki, milostiva grofíca!“ — „Jedina moja sreča, moje vse sta! A ne ljubim samih dvójek, tudi hči prve soproge pokojnega grofa, sladka Dora, mi je predraga! — Žàl, vém, da se máterinje

sreče dolgo razveseljevala ne bodem. Bolehna sem, od kar sta dvojki na sveti, in umeli bodete, gospodična, da tó, kar se za zdravje kupi, nam je jako drago.“ — Izkušala sem plemeniti gospé izgovoriti tožne misli, ali milo se je nasmihala in z glavo odkimala. „Pustivi tó! — Najgorkejša želja mi je bila, hčerkama dobiti vzgojiteljico v pravem pomenu te besede, takšno, ki bi njima kdaj mogla namestovati mater. Gospica, dasi ste baš prav mlada, vendar se mi dozdeva, da se mi je želja izpolnila. Res, res, zaman se Vas nista dekletci takó naglo prijeli. Otroci čuté, kdo jih ljubi. Vse, kar storite, vsaka beseda, vsak pôgled je tudi meni po godi, zadovoljna sem z Vami, Beata, da izreči ne morem, a verjemite mi, da Vas v mislih vselej na srce pritisnem, kadar Vam prijateljski rôko podám.“

Vedela nisem kàj odgovoriti besedam, ki so mi zvenele kakor angeljska godba. Osramočena sem stala pred blago gospó in najrajša bi jej bila objela koleni ter v nje naróčaj skrila solzé svojega veselja, svoje hvaležnosti. — Govorico je zasukala grofíca na drug predmet in v dolgem, zanimivem in prijaznem pogovoru se mi je pokazala nenavadna izobraženost nje duhá in

blagost čustva polnega srcá. Čudila se ne bodem dlje nežnosti hčerk, katerima je gola ljubeznivost mati. Zgovorili sve se tudi, da jej bodem vsak dan po jedno uro ali dvé kratila čas, beré katerega klasika, in ko se ponudim, čitati angleške in francoske poete v izvirniku, bila je grofíca presrečna. Pri zadnjem udarcu 5. ure sta se dekletci uže vrnili. „Skrajni čas je!“ vzklikne Roza, podavši mi moj slamnik. Grofíca je dejala, da nas bode proti večeru pri izhodu šume čakala s kočijo, in bi se potem na izprehod peljale. Veseli sta bili dvojki, a Vijola je materi svetovala pozimski „plaid“ vzeti s seboj, „da ne bodete kašljali, mati, saj veste, kakó mrzel veter piha od snežnikov.“ Šle smo v park; čudovito lep in velik je. Raznovrstni poti držé daleč notri v gozd. Nádejam se, uglobiti se vánj. Kdo vé, morebiti pridem s časom do snežnika in potem više in više in celó — na svetli vrh! Da bi peroti imela, takoj poletim tja; iz solnčne višine bi htela pozdravljati solnčno življenje! — Dvojki se gibljeti; evo Roze v sami srajčici na pragu moje sôbe. „Ali se uže učiš, Beata, ker uže pišeš?“ — „Pojdi rajša k meni, da ti dobro jutro voščim! Takó dolgo te nisem videla!“ se

oglasi Vijola iz svoje posteljice. „Uže grem — uže tečem“ — — — —

---

12. dné junija meseca.

Kaj se mi je danes pripetilo! Po glavi mi še šumí, ako premišljam! — Po navadi sem šla z dvójkama na izprehod, držéč se danes steze na gozdnem robu proti zahodu. Jako prijazno se mi je zdelo tamkaj in čim dalje smo hodile, tem romantičnejša se je kazala okolica. Dolína se je ožila, prav mej gorami smo hodile, vedno poleg šumečega potoka, ki se tam precéj naraste. Pota bode konec, mislila sem, kakor stena se je hrib hriba tiščal, a stezica se zavijė, svet se odpira in druge gore se kopičijo pred nami. Vleklo me je naprej v tó lepo zeleno samóto!“ „Tukaj nisvi bili nikoli,“ pravi Roza, „Ivana ni htela semkaj iti.“ — „Izvestno je mislila, da bi vama bilo predaleč. Obrniti se bodemo morale.“ — „Ne, ne, nikari še,“ sta prosili, „tako lepó je in hladnó, in trudni nisvi.“ Storila sem rada dekletcema po volji: potovale smo dalje. Hipno se razširi globél, soteske je konec in kakor vêlik, pisan otok se razprostira široko polje v sredi

zelenih hribov. „Oh, koliko cvetlic!“ vzklikneti dekletci in stečeti jih trgat. Malo korakov pred manoj je stal zapuščen málin. Kolesa so mu bila strta, žrnovi podrobljeni v tečajih. „Čudno“, mislim sáma v sebi, „da v tem rajskem kotiči svetá ne stanujejo srečni, delavni ljudjé, da malinskih koles ropôta ne spremlja veselo petje. Vendar je še nekaj živega v tej samôti, dà, na klopi pred hišo čepí stara ženíca. „Hvaljen bodi Jezus Krist!“ jo pozdravim. Ustrašila se je starka in kakor iz sanj predramivši se me ogleduje. „Kaj me motiš,“ pravi, „baš bi se bila domislila, koliko nedelj je minulo, odkar sem jo poslednjič videla. Kdo si?“ — „Ne zamerite, mati, izprehajajoč se smo dospele semkaj. Vzgojnica mladih grofíc sem.“ Žareč blisek jeze in sovraštva je prošinil steklene očí starkine, stresla se je in hoteč vzdigniti se, mrmrala: „Kačji ród!“ — Prestrašila sem se sedaj jaz in hiteti hotela k dvójkama, da bi jih takoj odvêdla. „Z Bogom, mati!“ — „Tukaj bodi,“ veleva, primši me za róko in oklenivši mi suhe trde prste kakor klešče okoli ročnega člena. Groza me je izpreletela, toda upala se je nisem z branitvijo ujeziti še bolj. „Varuj se grofa!“ dé, „kadar pravi, da si

lepa, da te ljubi, pobegni, kar daleč moreš — ako nehčeš umreti v málinskem jézu. Ali je mati pri tebi?“ — „Žàl, nimam je več, sirota sem.“ — „Vse jedno bi tudi bilo, nesreči tej se ne bi mogla ubraniti. Gladek obrazek imaš, a takó lepa vender nisi, kakor je Anica bila. „Cvetlico l . . . . ške doline“ so jo nazivali. Moja, moja hči je bila!“ Kakor solnčni žarek razvalíno zlatèč je blag nasmeh obseval velo obličje blazne žene in môči je bilo verjeti, da je nekdaj bila mati lepe hčere. „Ali se je še spominaš?“ me vpraša. „Ne, mati, še mesec dnij nisem v grádu.“ — „Ubogo, ubogo dete!“ dé, božajoč mi z drugo rokó lice, „ali te uže zalazuje, kakor je Anico zalazoval? Ali uže sladkó in skrivno šepeče, kakor je šepetal ž njo? Gledi, dete, tukaj sta sedela, na tej klopi. Lepa dvojica je bila, on, visok, črnolas, temnih, ognjenih očij, ona ponižna, zlatokodrasta in svetla, kakor nebeska podoba. S prva, ko jo je zamaknen gledal, povešala je milo sinje okó, a skôraj ga ni mogla odvračati od njega. Očarano je bilo krotko, pobožno moje dete!“ — Mela si je uboga žena zgrbančano čêlo in ječala od dušne in telesne bolesti. Strah me je uže ni bilo, toda

milovala sem jo iz dna svoje duše. „Povedi mi,“ vpraša, „ali je vse tó bilo sinoči, ali lani, ali pred sto leti?“ — „Ne vém, mati, vendar dolgo uže mora tega biti.“ — „Je li tvoja mati bila, ki je prišla, prosé, naj gre Anica ž njo v mesto?“ — „Ne, moja mati izvestno niso bili.“ — „Morebiti je bila cesarica. Dovolila sem, dasi s težkim sercem, a mogla nisem drugače; saj me je Anica prosila in nigdar mi ni bilo môči otroku odreči kake želje. Mislila sem tudi, dobro je, ako mu pride izpred očij. Vsa pisma še imam, ki mi jih je iz mesta poslala: bratranec moj mi jih je čital. Učen mož je, ki zna celó pisati. Danes ga ni bilo semkaj, včeraj menda tudi ne. Lucija trdi, da je uže davno umrl. Ali znaš čitati? — „Znam, mati.“ — „Dobro, vsak dan mi bodeš pisma prebirala. Kaj praviš, ko bi bila Anica vendar še pri cesarici v mestu? — Ne, ne,“ kričí bolestno, „tam je uže ni! Nigder, nigder je ni! — Vrnila se je domóv, tisočkrat lepša še in milejša negò li je bila prej, dasi je bila bledejša. Res, pri meni je zopet bila, svojo cvetlico sem znova pritiskala v naróčaj! Vriskajoč sem jej poljubljala glavico in oči in rôci, nagledati se je nisem

mogla!“ Debele solzé so jej zalile steklene oči in obmolknila je ubožica. Popisati ne morem, kar sem čutila, oziraje se v tó brêzno nesreče! Kakó bi tá pogled tekar moral pêči ónega, ki mu je bil vzrok! Lepa, temna podoba tam v dvorani, sedaj mi začenjaš biti razumljiva! — Hipno plane uboga žena k višku z glavo, čelo se jej zateza, krčevito mi stisne roko in tožno šepeče: „Prišel je večer, isti strahoviti večer in — izginila je Anica!“ Po kratkem molku jezno nadaljuje: „Ali si tudi ti plesála in pevala, ko sem jaz okoli dirjala v temni noči, obupno kričé po svojem otroku? Si li tudi ti bila pri svátovščini?“ — „Ne, ne, mati, mene takrat ni bilo v grádu.“ — „Glej“, vpije vsa zbegana, „tukaj je ležalo belo cvetoče truplo, sem-le so je položili hlapci, potegnivši je iz globôcega málinskega vodenjaka. Tukaj sem si pulila lasé, tukaj si htela z nohtmi iztrgati krvaveče srce iz prs in tam gori ha, ha, ha! polubljal je on, prokleti morilec visôkorojeno ljubico, prisezajóč jej večno zvestôbo!“ — „Vpokojite se, mati, za Boga vpokojite se, in odpustite mu, Anice voljo, ki ga je ljubila, zaradi nje, ki je blag angelj v nebesih!“ — „Meniš li, da je sedaj srečna?“ — „Izvestno!“

Sedaj pride póstarna ali trdna dekla, ženoč kravo s paše in obstojí v mene uprši pogled. Skôraj se približa starki, rekoč: „Nu, mati, tukaj sve, Bréza in jaz! Idite spat, Anica uže čaka, pogovarjati se hče z Vami!“ Nasmihala se je zopet blazna žena in kakor majhno dete jo je odvêdla dekla v hišo. Záme se uže ni zmenila.

Vse je kipelo v meni gredé iz raja, kateri je človeška krivica izpremenila v pekeł obupa in gorjâ. „Ivana, pri málinu smo bile!“ vpijeti dekletci v dvorani, kder nas je služabnica srečala. „Pri katerem málinu?“ vpraša. „Pri ónem, kamor ti nisi htela nikoli iti. Sedaj moravi hitro vence plesti, gledi, koliko cvetlic sve prinesli!“ in hiteli sta po stópnicah v njiju sôbo.

Zmračilo se je Ivanino obličje, strmo me gleda in vpraša: „Gospica, ali ste govorili z málinarico? — „Sem, nehoté, tù na členi je znamenovan vtisek rokė, ki me je držala.“ — Ali Vam je pravila — ob utopljenki — ob Anici?“ — „Je!“ — „Tudi o —“? „Govorila je mnogo, kakor vsi, ki nimajo zdrave pameti. Dekletci nista čuli besedice, vedno sta tekali semtertja,

nabirajóč cvetlic. Ivana! nigdar več ne pojdemo k málinu!“ — „Prav takó, Beata, na Vas se pouzdajem, poštena ste! Bog se smilúj blazne žene in dàj — mrtvim nebesa!“ — To rekóč me je ostavila zvesta duša. —

---

14. dné junija meseca.

Dnevnik moj! povedala ti še nisem, da sem sinoči, peljóč se po dolini, videla gospoda Riharda. Ves dan mi ni bilo môči iznebiti se misli, da to storiti morem. Naj jej bode konec, zaznamovaje jo s črnimi pismeni tù na belem listu! Vedi zatorej, tam na severnem konci doline mej St.... trgom in L.... stojí lepa v italijanskem slogu sezidana villa. Pločata streha, upirajoč se na vitke od vrha do tal z bršlanom obrastene stebre, senči verando, od katere držé visôka steklena vrata v lepe, okusno opravljene sobane. Zanimiva zbirka medoreznih podob, dragocene na platno malane slike novejših mojstrov in kipi slovečih pesnikov lepšajo zidove salona. Vstopivšemu nasproti v prostorni dolbini se vzdiga marmornasta podoba Shakespeareova v natvorni velikosti. Je li, vreden vladar, kateremu pristoja

prvo mesto! Lavorov gozdič se razcvita okoli njega in na mizi v podnožji so nakopičena čudovita njega dela. Na jedni stráni salona sta dve lepi sobani, na drugi velika biblijoteka klasičnih del vseh literatur. Pri oknu pisna miza, pri drugem malarski oder. Načrti, gipsasti kipi in minijature ter antike po zidovih. Bösendorferjev klavir sredi sobe. Po sprelepih, svetlih prostorih dehtí cvetlična vonjava. V tem čarokrasnem stanovanji — svetišče bi je imenovala — kder se človeški duh umeteljnosti in geniju klanja, biva gospod Rihard. Vidèč grofíčino kočijo je stopil z verande ter nas pozdravil. Grofica je takoj velela konja ustaviti in gospod Rihard se je približal, prijazno prosèč, naj grofica blagovoli počestiti njegove rože, „ki so baš v najlepšem cvetji.“ Rada je dovolila mila gospá in hitro smo bili v srednjem salonu, kateri sem poskusila popisati.

„Evo vzgojnice mojih hčerk, gospod Rihard!“ dé grofica kažoč náme. „Gospica Beata! Druzega Vam ne povem, nego „beate“ tudi me, hčerki in jaz, imenovati jo „svojo“. — Osupnila sem nad nezasluženo milostjo in gospodu Rihardu se je menda baš takó godilo, kajti odgovoril ni besedice, le klonil se mi je uljudno. Védel je

grofico na vrt in dekletci sta šli z menoj za njima. Vrt je po angleški šegi uravnan, a mej gostim zelenim grmovjem se vzdigujejo vender visôka drevesa, prepolna žlahtnih rož. Nigdar še kaj tacega videla nisem! Na tisoč in tisoč jih cvete, širèč krog sebe balzamsko vonjavo. Boginja Flora sáma bi se jim morala čudom čuditi. Dvojki sta morali vse ogledati, ves vrt smo obhodile, v tem, ko je grofica počivaje na rušnati klópi pogovarjala se z mladeničem pred njo stoječim. Došedši ja je baš Rihard dejal: „Ne vem, grofica, videti jo moram še — konči od daleč!“ Kakó tožno in hrepeneče so se glasile té besede! Vzdihujé se je vzdignila grofica in mu z milim pogledom stisnila rokó. Molčé jo je spremil Rihard do kočije, kder je našla v elegantnem vrbasci velik šop dehtečih rož. „Ali ni neusmiljeno, Rihard, teh cvetočih čudés odtezati domovini svoji?“ — „Rožina usoda je! Presrečne one, katerim je dovoljeno umirati pri vas, milostiva grofica; — vsem rožam se takó dobro ne godi!“ —

„Gospica Beata,“ vprašala me je grofica po poti, „kako Vam je po všeči zaselje, katero si je napravil gospod Rihard?“ — „Izvrstno! podobno

je stanovanju, o katerim čitamo v čarovni pripovedki.“ — „Res, ali gospod Rihard je tudi mogočen čarovnik, kajti ljubezniv in izobražen je, kakor je le môči biti. Povedala Vam še nisem, da je rejenec prejšnjega učitelja, ki je živel visoko obdarjenemu dečku. Pred smrtjo je bogato, nepričakovano dedščino prejel ter jo ostavil svojemu ljubljencu. Sedaj lehko Rihard živi po svoji volji. Po leti in jeseni najrajši potuje, menda se je seznanil uže z vso Evropo, in potem se vrača domóv z vtiski, ki jih je nabiral olikani duh, in v pomladi se kar povrtnári. Rože so največje veselje, ki je imá plemeniti mladenič. Vprašala sem ga, kdaj letos odpotuje — in odgovoril mi je, da še ne vé.“ — „Kajti videti jo mora še“ — pristavila sem sáma v sebi.

---

22. dné junija meseca.

Pisati ne morem! Uže teden dnij praznujem Povedati tudi nimam ničesar, dasi mi je baš glava polna mislij, toda sáma ne znam, kaj premišljam. Največje veselje mi je bilo pri mojem dnevniku sedeti ter se mu izpovedovati, zlasti v

tihi noči in zjutraj, ko je prvi žarek, probudivši me, privabil me zopet k njemu. Sedaj se mi upira seči po peresi, in vendar je vse, kakor je bilo. Mislila sem, da je vzduh, da je soparica, o kateri vse toži, vzrok nenavadne mi letargije, nádejala se, da bode po sedaj boljše, da mi bode môči iztrgati se jej, a motila sem se.

Nepretrpljivo vroče je bilo tudi danes in takó čudno tiho. Nobenega glasú, nobene sapice ni bilo čuti, le časi se je utrujena priroda težko oddahnila in jaz sem vzdihovala ž njo. Temni oblaci so nizko visé zakrivali solnce, goveda so nemirno mukala in ovce tiščale v varno stajo. Debele kaplje so začele padati in iz vrta smo hitele. „Hvala Bogú, da nam bode dal dežja,“ dejala je Ivana, „kakó smo ga potrebni, soparica vse mori!“ — „Hvalo Bogú!“ mislila sem tudi jaz, „kakó rada bi zopet s skorjancem pevala, kakó rada do polunočí pisala v dnevnik!“ Jedva smo dospele do graščine, ko se je uže čulo grmenje. Bliže in bliže je prihajalo, vedno močneje se glasèč. Bliski so se neprestano križali. Lepi snežníki so se pokrili z gostimi, sivimi plašči in jek njih duplín je stotero odmeval grmenja ropot. Kar oživlja prirodo, skrivalo se je

bežèč. Trepeči ptiči so se stiskali pod veje, cvetlíce povešale nizdolu glavice. Tudi ljubi dvojki sta mižali in zamašivši si s prstci ušesa, skrivali se v gubah obleke moje. Samó jaz sem v tinu poleg okna sedé z veseljem strmela venkaj čudèč se hudi uri, ki je razsajala z divjo močjo. A óna roka, ki jo je oprostila, kažé po njej, da pokončati more, vkrotila jo je tudi ter tkala z najsvetlejšimi bojami vez mirú, opasala jo okoli neba, in nebó in zemlja sta bila zopet v zavezi! Priroda se je nasmihala, prelivajoč od veselja sladke solze, ki so trepetale v čašah dehtečih cvetlíc. Ptiči so si otresali mokre perotnice, poskušaje jih takoj žvrgoleč v naglem letu. Snežníki so se vzdigavali ponosno in s čistim čêlom gledali v azurno planjavo. Vzduh je bil ohlajen, vse je bilo veselo, prerojeno. Stara Ivana je pela pobožne pesemce, dvójki sta plesali, in jaz? — jaz sem bila zamišljena in tožljiva, kakor prej! —

Kaj li rože tam na čarobnem vrti?! —

25. dné junija meseca.

Nigdar ne bodem pozabila sinočnega večera! Po lepem dnevu je deževalo in takó mrzlo vleklo od snežníkov, da sem se ognja radovala, ki je gorel v salonski lévi. Grofíca je dejala, naj bodem nocoj pri njej, naj dekletci osrečujeti staro Ivano. „Kakor nalašč je pri peči sedeti in nesmrtnih duhov priklicati si v druščino. Jeli, gospodična Beata?“ Z veseljem sem ubogala. Stopivši k vrsti slovečih nje ljubljencev, ki stojé v prelepih izvodih tù na razpolaganje, vprašam: „Kaj li smem čitati?“ — Po kratkem premišljevanji vzklikne grofíca: „Bodi Lord Byron tretji v najini zavezi. Čitajvi: Manfreda!“

Rečeno, storjeno! Uglobljeni sve bili skôraj v tó čudovito brêzno mislij in čustev, nad katerimi duh od groze osupne in ki ga vendar nepopisno zanima. Stopinjo za stopinjo sve hodili po poti, po katerem si Manfred, drugi Faust, kakor ga imenuje Goethe sam — toda Faust brez Marjetice in brez Mefista — išče rešitve. Spremljevali sve njega, katerega teží skrivnostna krivica, ki je velik filozof in še večji metafizik, ko je, preiskavši vso modrost svetá,

seznanil se z večnostjo in zvedel, da spoznati vse ni druzega nego, li trpeti brez konca. Zavidal je lovca divjih kóz, zbog njega nevednosti, njega spanja in njega grôba, kateremu bode vnukova ljubezen stavila napis; vendar ne bi bil menjal ž njim, kajti ubogi lovec ne bi mogel prenašati speč, kar je trpel on, vedno bedé. Z nobenim človekom ga ni družila sočustva vez, le jedinka je bila, jedinka njemu jednaka po rodu, po obličji, po očéh, po glási, samó da je pri njej bilo vse lepše, nežnejše, in tó jedinko je ljubil z vso močjo silnega svojega duhá in strastnega srca in — — ubil jo je, a ne z rokó:

„With his heart he has brocken her heart!„

Končano je zdaj bilo vse, blaznosti je prosil, kakor blagoslova božjega, klical smrt je na boj, ali bežala je pred njim, begoči senci podobna! Da bi konči pozabiti mogel! Vsemu se je učil, vse znanstvo imel v oblasti svoji, le pozabiti ni mogel in brez nádeje in brez mirú ga je trpinčil spomin.

Baš sve čitaje dospeli do zarotbe, s katero Manfred pozivlje Astarto, ko molčeči strežaj vstopi in napové gospoda Riharda. Vstrašila sem se, da sem obledela in vsa kri mi je silila k srcu-

Zbežati sem hotela takoj, a grofíca mi je branila, prijazno me zadržujé. „Oprostite, grofíca,“ dé vstopivši gospod, po globocem priklonu, ki je veljal menda le grofíci, „ako si izprosi truden potnik ob nenavadni uri gostoljubja.“ — „Dobro došli, gospod; ali odkodi takó pazno?“ — „Daleč notri v Vaši šumi sem bil in gršk modrijan z menoj. V družbi njegovi sem pozabil skôraj na vse, zlasti na vreme. Evo me zatorej trudnega od hitrega teka in tudi malo premočenega človeka, ki se drzne prositi prostorčka pri lévi.“ Pozvonila je grofíca in skôraj je samovar stal pred gostom in dehteči ovretek kineškega cvetja mu ogreval ude. „Koliko nadlege napravljam! Tudi motil sem dami v zanimivem berili, gospodična ima še sedaj knjigo v rôci. Ali bi ne bilo dovoljeno hvaležnega iskazati se mi, ako prevzamem pôsel čitatelja?“ — „Prelepa misel!“ vzklikne grofíca, „uže davno se nisem radovala govorniške Vaše umeteljnosti, deklamacije, katero prešinja gorkota srcá in odličnost izobraženega duhá.“ — „Če tako govorite, grofíca, še ne upam čitati, gospodična me še čula ni in“ — „In čudila se Vam bode z menoj ter pritrdila, da ni izvrstnejšega govornika na sveti nego li ste Vi“.

— „Grofica, môči Vam ni inače, nego premi-milostivi biti, v srečo je to gospodični znano“ — izvestno je to dejal spominjajoč se prenapete pohvale, s katero me je grofica v čarobnem vrti osramotila, in znova sem morala povesiti očí — „in zatorej hitim pokazati, da nisem takov veščak, kakeršnega me misli milostiva gospá.“

Bral je Manfreda. Bral vse, kar sem baš sáma čitala, ali bilo mi je, kakor da bi še nikoli ne bila čula besedice te pesmi. Brez sape sem poslušala, nov svet se mi je odpiral, ko je mehki melodični glas, sedaj milo tožèč, sedaj povzdigujé se k najvišjemu afektu zgovarjal pesnikove misli. Vendar je vse bilo natvorno, takó in ne drugače je moralo biti. Ne samó umela sem nesrečnega pogubljenega mučenika, temveč ljubezni vreden se mi je dozdeval. S prva sem le poslušala, skôraj tudi gledala in čim dlje tem bolj se zatapljala v čitatelja, vánj, ki je stvarjen kazati Manfreda. Kajti, kde na sveti še taka lepa ponosna postava, tak krasen obraz z duhovitim čêlom, kde še tako ognjeno in vendar neizrecno milo sinje okó, kde usta, ki se ob jednem bolestno in rajsko sladko morejo nasmihati, kde še takšna krotka tožnost, ki obrazno

lepôto povišuje, obdajajoč jo z glorijo trpljenja? Takó si je Byron moral misliti svojega Manfreda. Prišel je do zarotbe, do ónega bolestnega krika hrepenenja, ki stresa čuteče srce, ki prezeza vse, kar je še kdaj izpregovorila človeška beseda v žareči strasti. Ali kaj je bilo tó? Tá, ki je vzdihoval najglobokejše tožbe, kateremu so solze v glasu trepetale, popisujé neizrecno svoje hrepenenje, brezkončno svoje gorjé, tó uže ni bil genijalen tolmač Byronove nesmrtne poezije, tó je bil Rihard sam! Res, premo iz duše mu je izvirala v dušo sezajoča govorica, s katero je bolèč pozival Astarto, obupno rotèč jo samó jedenkrat še izpregovoriti ž njim. Srce mi je od sočutja in milovanja pokalo in solza za solzo mi je zalivala okó. Grofíci se je godilo tudi tako, kajti pri poslednjem „Farewell!“ je vzkliknila vsa bleda: „Dovolj, gospod, vtisek je takó silen, da novih ne morem prenašati! A hvalo, najtoplejo hvalo za prelepo, divno uro! — Ali sem pravila preveč, Beata?“ — Némi, tresoči, ni mi bilo môči govoriti, grlo mi je bilo zdrhneno in srce mi utripalo, da se je moralo slišati. Še sedaj sem nejevoljna sáma náse, da se nisem premagala, da sem se nosila nedorastenemu, okornemu

dekletu jednako. Na srečo sem stala v senci visoke léve, da konči ni videl objokanega mojega obraza. Poslovil se je z grofíco, tudi meni voščil „lehko noč,“ izročivši mi knjigo, a zavedala sem se tekar v samôti izbe svoje. Dolgo sem slonela pri oknu, noč je bila jasna in čisti vzduh mi je dobrodejno hladil goreče lice. Slavec je peval, vtelešeno hrepenenje je zopet, a sedaj v drugi obliki vzdihovalo večne svoje tožbe! Kakó mi je odmevalo v prsih, kakó se mi ponavljalo vse, kar sem nedavno čula! Zorilo se je uže, ko sem legla k počitku in kakor bolán otrok po materi jokajoč napósled s solzami zaspala. Davi sem se prebudila s težko glavó in še težjim srcem: Rihard se mi smili in Manfred, in Dora in Astarta, in sáma sebe milujem, da zaradi drugih čutim bridko gorjé, da sem zaradi tuje nesreče — vsa izpremenjena!

---

28. dné meseca junija.

Manfred mi ne daje mirú! Noč in dan se ga moram spominati. Bog váruj, da bi še kdaj poslušala Rihardovo čitanje! Izgubila bi vse mirno spanje, nesposobna bi bila za vsako opra-

vilo. Nigdar ne bi bila mislila, da je moč poezije takó silna!

„Hear me, hear me —
Astarte! my beloved! — speak to me:
I have so much endured — so much endure“ —

Tó se mi vedno blodi po spomínu! Rihard in Manfred sta se pretapljala nerazločljivo drug v druzega: Manfredovo trpljenje se ponavlja v fantaziji moji v Rihardovo; nesrečna ljubezen mu uničuje srce, kakor je strla Manfreda. Ali je bil Manfred, ki je na čarobnem vrti vzdihoval: „Videti jo moram še — konči od daleč!“ ali je bil Rihard, ki je óni večer hrepenèč izpregovoril:

„And I would hear yet once before I perish!“

Čustvo in glas sta bila jednaka, tù in tam.

Nocoj sem bila v sanjah na čarobnem vrti. Vse je bilo mirno in tiho, polna luna je plavala na obnebji in iz svetlíkajočih se oblakov so se mi nasmihali preljuba mati. Tresla sem se od blagosti, mislé, da sem v raji. Kóder sem hodila dehtéle so rože in speči slavci sanjaje zibali se na njih vejah. Šedaj je prišel on in skrila sem se bojèč v najgostejše grmovje. Kakó je bil lep! Luna se ga ni mogla nagledati, ves

svoj svit mu je razlivala na krasno obličje in vpodabljala se v sinjem nebu njegovih očíj! Presrečna sem se mu čudila, a prebadalo mi je srce, ko je bolestno klical drage svoje Dore:

„in the still night,
Startled the slumbering birds from the hush'd boughs.“

Odpotoval je. Gol in prazen je bil svet, puščava se razprostirala pred menoj. Sredi nje na razvalinah je čepela blazna málinarica, vijóč veli rôci po prelepi Anici in proklinjaje „kačji rod.“ Bežala sem pred njo. Po brezkonečnem teku dospem li graščini in srečam domóv se vračajočega Riharda. Stvarstvo je zopet zelenelo! Grofíca je potniku sočutno stiskala rokó, dvojki sta ga božali, jaz sem se od veselja jedva zavedala, toda on je zamišljen šel mimo nas, rekoč:

„I have wander'd o'er the earth,
And never found thy likeness“ —

Obstal je v visôki dvorani, zarotèč „jedinko svojo:“

„Speak to me! though it be in wrath; but say —
I reck not what — but let me hear thee once —
Tis once — once more!“

In pod lepo temno, v črni plašč zavito podobo se je prikazala Dora v belem oblačili z mirtnim

vencem, bleda kakor smrt. Ljubèč je vánj upirala plamteče okó ter ga tolažila:

„*Richard, to-morrow ends thine earthly ills!*“

„*Farewell!*“ se je glasilo iz nevidnih ustnic, „*Farewell!*“ odmevalo v srci mojem in prebudila sem se, hotèč umreti od toge! —

Mislèč, da si glavo najprej streznim pričenši kako težavno dušno delo, da bode vtisek izgubil nekako svojo moč, ako ga iz možjan prenesem na popir, drznila sem se — Manfredovo zarotbo, to visôko pesem strasti preložiti v materini svoj jezik. Blazno, zlobno početje, s slabim svojim peresom tikati se nesmrtnega dela! Bodisi, ne morem inače! — Ako bi grofíca vedela, kaj nameravam! Izvestno bi se mi smijala. In on, Manfred, ne, Rihard? on bi se mi ne smijal, le milujé me bi skomizgnil z rameni. Ne, celó tega ne bi storil, saj jedva zna, da sem na sveti, in ako tudi, kaj se briga on za deklè, katero nima besedij, dasitudi se jej srce topí od čuda, hvale, radosti in bolesti! —

Ti, dnevnik moj, ti, ki si potrpežljivo prenašal uže mnógo, ti, ki me nisi nikoli grajal, ampak mi vsegdar vračal zaupanje, vzprejmi

moje predrzno delo in dàj, da se mi po njem vpokojí razvneta duša!

Manfred.

„Čuj me, čuj me!
Astarta! ljubljenka! govôri k meni:
Trpèl sem toliko — trpím še zdaj!
Poglej me! Tebe grob ni bolj preménil,
Neg jaz preménil sem se tebe radi.
Preveč si me ljubila tí, jaz tebe;
V to muko nisva bila si rojêna,
In če sva z grehom smrtnim se ljubila!
Rêči, da tebi ne mrzím, da sam
Trpím obéh jaz kazen — da si tí
V izvôljenih — da mene čaka smrt!
Vse, kar črtím, rotílo se je vedno,
Vezáti mene k dihanju, k življenju
Katero straši me nesmrtnosti,
Dozdánjim dnem podobne. Míra nimam.
Jaz sam ne vem, kaj hočem, česa iščem:
Samó to čutim, kaj si tí, kaj jaz,
In slišal rad bi zadnjič, predno minem,
Tvoj glas, ki godba mi je bil. Govôri!
V tihotni noči sem jaz tebe klical,
In ptiče dramil, speče v vejah mirnih,
Budíl volkove górske ter seznanjal

Z imenom tvojim glas duplín odmévnih;
Odgovorov je bilo mnogo raznih
Od dúhov, od ljudij — od tebe nič!
Govôri k meni! Jaz sem čul na zvezde,
V nebó zamán sem zrl, iskaje tebe.
Govôri k meni! Zêmljo sem prehodil,
Primere tebi ne našèl. Govôri!
Okrog vragovi čutijo vsi záme;
Strah me jih ni, jaz le za tebe čutim.
Govori! ako tudi v jezi; rêči
Kar koli, glas da tvoj zaslišim zopet
Le zdaj, le zdaj še!

Astártina prikazen.

Manfred!

Manfred.

Še kaj! Še kaj!
V tem glásu le živim! Tvoj glas je tó!

Prikazen.

Manfred! Bridkóst te zemska jutri mine.
Zdravstvúj!

Manfred.

Še to, a si mi odpustila?

Prikazen.

Zdravstvúj!

Manfred.

Še kdaj li bodem videl te?

Prikazen.

Zdravstvúj!

Manfred.

Usmili se me, rêci, da me ljubiš!

Prikazen.

Manfred!

(*Astartina prikazen izgine.*)

II.

3. dné julija meseca.

Evo jih, ljubljene Dore, osorne tete Pavlovne in mademoiselle Zoë de Latour, neogibno potrebne têtine „dame de compagnie,“ ali „demoiselle d'honneur,“ ne vem še, kaj je.

Grofíca se je peljala z dvójkama na postajo R. pričakovat gospôde in jaz sem bila vse popóludne sama pomagajoč Ivani, ki je urejala stanice. Stara služabnica je bila nemirna in zgovorna, kakeršne še nisem videla. „Dobro, da ste mi na pomoč, gospodična Beata,“ dejala je, pogrinjajoč turske preproge po tleh v têtini sobi, „danes bi jaz naredila vse narobe. Rôci se mi

kar treseti pri deli. Prosim, razpníte Vi rumeno-svilne ograče na okna in na hrastova vrata, meni se v glavi vrtí, ako jih le pogledam; visôka so, da Bog pomagaj!“ — Neprestano sve delali, a nikoli jej ni bilo prav storjeno, vedno je vse znova poravnavala, vedno še brisala prah, dasi je uže vse bilo solnčno-svetlo. Zlasti v Dorini sobi jej ni bilo nič po godi, vedno je majala z glavo in semtertja tekala, ogledujé vse od vseh straníj. „Ne, ne,“ godrnjala, je „pozlačeni okviri niso blesteči, kakor bi morali biti, zrcala nikakor takó čista, da bi bila vredna vpodabljati Doro. Skoraj se mi dozdeva, da svila sofe in naslanjáčev uže ni srebrno-bela, četudi sem jo vedno skrbno pokrivala s prti! Gospodična, kaj pravite, ali so čedno oprane vezene ograče, ki plavajo okoli postelje, in óne tam nad oknoma in pri toaletni mizi?“ — „Izvestno, ljuba Ivana, vse je belo v prelepi tej sobi, da bolje in lepše ne bi moglo biti.“ — „Vendar ni, kakor se Dori pristoja! Stopite semkaj, gospodična, glejte, iz obeh óken se ne vidi, nego li gozd in snežníki. Prav takó, je li? Tó je pogled, tó vzduh, katerega je bila navajena mlada moja srna! Dvanajst, čujte, dvanajst let je bila Dora moja

in dobro ji je služilo Ivanino varstvo. Živejšega, srečnejšega otroka ni bilo v vsi ókolíni! Od veselja je plamtelo bistro okó, ko je, prosta kakor srnica divjala po gozdu in krepka sapa snežníkova, igrajoč se z dolzimi nje kodri, ožarila ji okrogli lici! Oh, da bi še jedenkrat mogla preživeti tá blagi čas! Res, da sta dvojki tudi preljubeznívi, da sta mi tudi na dušo prirasteni, toda oni imati mater, oni imati Vas, v tem ko Dora ni imela druzega nego li mene. Le Ivano je klicala, kadar se ji je nezgoda pripetila, le k Ivani tekala oznanjat veselje! Ko je mati na nje porodu umrla in mi grof hčerko molčé položil v naročaj, ondaj se mi je v osrčji nekaj prebudilo, kar se do poslednjega njegovega udarca z Doro ločiti ne bode moglo. Jeli, gospodična, čuditi se ni, da iz obilosti srcâ danes neprestano govoríčijo usta in da ste mi rôci neokretni? Troje brezkonečnih let nisem videla srčnega svojega otroka, in danes mu bodem gledala v sladke srnje očí! Bog nebeški dàj, da bi mi prvi pogled rekel — da ni prenesrečna! — Gospodična, nesivi še šopkov v obe sôbi, ali v Dorino samih rož in vijolic. Te cvetlice je vedno najbolj ljubila. Védite, le zavoljo nje

sta krščeni dvojki za Rozo in Vijolo. Oj, gospodično ako bi Vi bili videli sedemnajstletno kúmico, rekli bi bili z menoj, da lepša stvar še ni prišla iz božjih rók! Baš se je vrnila iz zavoda, na polu smijoče se dete, na polu razcvetena deva. A stopivši pred oltar, pritiskajoč tam novoporojeni bitji na srce, bila je angelj, ki je sestricama odpiral vrata večnega življenja. Kakó resno, s kakšnim prepričanjem je izprégovorila besedo „vérujem!“ kakó pobožno molila izreke nadeje in ljubezni! V tem slovesnem hipu jo je prvič videl Rihard; ali je bilo čudo, da mu je razven Dore takoj minila vesoljnost? — A pojdivi v têtino sôbo, da jih vidivi pripeljat se in ker mi uže môči ni tihi biti, naj si olajšam srce, pripovedujé Vam, kar po meni še živa duša izvedela ni“. —

Sedli sve k oknu in vedno oziraje se po dolini je Ivana pripovedovala, kar me je zanimalo, da ne morem izreči. „Ne vem“, dejala je starka, „kakó popisovati Vam zlate dneve, katere sem preživela po Dorini vrnitvi. Umeli jih bodete, ako pravim, da je zopet bila pri svoji Ivani s staro prijaznívostjo jo objemajoč! — Rihard je prišel vsak dan v graščino, grof in

grofíca sta mu bila dobra, odkar je bival tukaj pri svojem rejniku, in težko pogrešala bi bila nenavadnega, zeló nadarjenega mladeniča. Čital je z Doro, poučeval jo in nje petje spremljeval pri klavirji. Radostno ja je poslušal grof in v tacih urah so se mu porazgubljali temńi oblaci raz čela. Mirno je počival pogled na hčeri, ljubó motrèč njo in mladeniča. Dora je bila od dneva do dné lepša, veselejša in malo ne vsak večer po molitvi je vpraševala: „Ivana, je li môči, da bodem v nebesih še srečnejša?“ — Ljubezen, svetli žarek božji, se je vselila v najčisteje, v najgorkeje srce! — Rihard ni takó mirno užival sreče prve ljubezni. Ako se danes od blaženstva poznal ni, bil je jutri zamišljen in tožen: videlo se je, da trpí, da se borí sam s seboj. Tó sem opazovala jaz, prosta kmetíca, a še bolje natanko je moral videti olikani izkušeni grof. Sprva sem se čudom čudila, da ni načrtal višijh naklepov za svojo hčer, a ko je molčé vse odobraval, hvalila sem ga sáma v sebi, polna upov, da raj ljubljenke moje ne bode kalila nobena kriva misel. Minili ste dve leti. Dora ni želela nego da bi takó bilo do konca dnij. Prepričana sem, da se svoje

ljubezni zavedala ni. Pretožno jo je usoda prebudila! — Ne vem, ali se je grof hipno premislil, ali se mu je res tekar sedaj zdelo mogoče, da bi sin neplemenitega rodú dvigal k njegovi hčeri pogled svoj, bodisi kakor hoče, necega dné je naznanil, da je čas Doro uvesti v takó nazivani „svet“, in da imá zató iti k teti, kneginji Pavlovni. Ostrmelo je prestrašeno deklè, kàj tacega si še misliti ni moglo! Ali oča se ni nigdar šalil — in uboga Dora je plakala, prosèč in rotèč ga, naj prekliče, kar je ukazal, naj jo pustí tukaj! — Zamán je bilo vse in ko je grof resno drug dan odločil za odhod, strastno je vskliknila: „Ne grem odtod, rajši umrem!“ in zablestelo se je v sicer tako krotkem nje očesi, da sem se vstrašila jaz in menda tudi grof.

Prigovarjala sem ji, kar mi je bilo môči, udati se očetovi volji, a le obupno je odmajevala z glavó. Takó živo se spominam nesrečnega tega dneva, kakor bi ga bila tekar včeraj preživela: niti molitve, niti solze mi niso izbrisale bridkega spomina nánj! —

Dora ni imela nikder mirú, iz graščine me je vlekla na vrt, tja na konec, kder stojé lepi

stari javori. Željno je gledala na pot, po katerem je imel priti Rihard. Ugledavši ga, jo je bolest skôraj zadušila. „Grofica, za Boga, kaj to pomenja?“ je vskliknil Rihard uže od daleč, začujen Doro tukaj videti. Brezsapno mu je omahovala naproti in kar je do sedaj tiho in neznano živelo v mladem srci, vrelo je glasnó na dan. „Oča me silijo, ostaviti domovino, a ne morem iti odtod“, dejala je težko sopé, „saj ne morem živeti drugjé. Rihard — Rihard, jaz te ljubim!“ — Brez zavesti mi je pala v naróčaj in on, osupel in osrečen nepričakovanega poročila, objemal ji je koleni in z neizrecno ljubeznijo in skrbjo ván̂jo upiral lepo modro okó. Grof je slučajno mimo gredé vse čul, vse videl; bled kakor smrt se je približal in tolika tožnost, toliko kesanje se mu je bralo na obličji, da se mi je navzlic vsemu srčno smilil.

„Rihard“, vprašal je bolestno, „ali takó vračate moje zaupanje, ali takó zvršujete svoj obèt?“ —

Rihard se je vzdignil in premo gledal grofu v obraz. „Gospod, nigdar še nisem prevarjal Vašega zaupanja, storjenega obeta nigdar prelomil, in ako bi bil umrl zaradi nerazodetega

čustva! Da ste me vendar svojo hčer obožavajoč našli ţukaj, naj zagovarja óni, ki je stvaril človeško serce! „Hči slovečega rodú ni porojena ponižati se k Vam!“ Takó ste mi rekli nekaj dnij po krstu svojih dvójek. Dal sem si prebosti srce, razžaliti čast in bil sem takó slab obljubiti, da bodem v hčeri Vaši spoštoval vedno le grofíco. Res, gospod grof, zaničujem se, da nisem ostavil takoj jednega ónih krogov, kder ponos zapoveduje srcu. Ne zavoljo sebe bi bil moral bežati — nevažno je, kar se godí z menoj — a zaradi angelja, ki tu pred Vami trepèč od bolesti umíra! Védel sem, da ljubezen ne vprašuje niti po stánu, niti po grbu, in vendar sem ostal, kajti — ljubil sem! Plamtelo je v meni uže takrat najstrastnejše čustvo, môči mi ni bilo utrgati se bližavi, ki me je s srečo in nesrečo napajala, ki“ —

„A sedaj, sedaj,“ segel mu je grof v besedo, „sedaj se bodete premagali, ljubezni svoji odpovedali se, jeli, Rihard, Vi, ki ste velikodušni, nehčete biti Dorini sreči na poti? — Solnčno se pred Vami razprostira bodočnost, oj, Rihard, nikari ne uničujte nadeje móžu, ki je uže blizu groba! Jeli,“ vprašal je bojèč in mrzel

pot mu je čelo oblival, „jeli, spominali se ne bodete besedij, katere je bolna grofica govorila?“ —

„Po volji Vam ne morem biti,“ odgovoril je Rihard, „besed, s katerimi me je — Dora oblažila, ne pozabim nigdar! Luč mi bodejo po temnem poti strtega življenja! — A ne bojte se, gospod grof, oskrunjeno ne bode Vaše imé po občilu z učiteljevim rejencem. Vem, kaj sem Vaši hčeri in kaj sem sam sebi dolžan.“

„Rihard, zatorej se odpoveste?“

„Dorini sreči se žrtvujem s ponosom in z veseljem, a ljubezni svoji se ni v smrti ne morem odpovedati, kajti Doro bodem ljubil večno!“ —

Zavedla se je Dora, glas ljubezni *jo je menda iztrgal nemôči in blago nasmihajoč se je prosila: „Oh, rêci še jedenkrat, kar sem čula v rajskih sanjah, rêci da me ljubiš in nič naju ne more ločiti. Ti, Rihard, ti si mi več nego li ves svet in pred Bogom in pred očetom svojim se ti zaklinjam.“ —

„Nič se ne zaklinjaj, Dora! Slobodna pojdi od todi in kar bodeš storila, bode prav storjeno! Izpolni dolžnost svojo, predraga moja, ubogaj očeta! — Mir nad taboj, divni angelj!“ Na-

gnil se je nánjo, kostanjevo-rjavi njegovi kodri so se dotikali Dorinih lâs, ki so se kakor črni valovi usipali čez snegovita ramena, in vroč poljub, prvi in poslednji, žarel ji je na čêli. „Rihard, Rihard moj!“ vzdihovala je Dora in hrepenèč širila rôci po njem, ki je za javorjem izginil. Tipala si je čêlo, kder so počivala njega ustna in dejala je: „S solzami me je blagoslovila ljubezen, umri zatorej smeh na mojih ustnih, dôkler te ljubezen zopet ne prebudí! — Oče, evo me, Riharda ubogam, da se Vašim ukazom ne ustavljam. Storite z menoj kar hočete, a spominajte se, da njegov je moj duh, njegovo moje srce na tem in na ónem svetí!“ —

V svojo sôbo se mi je dala vêsti Dora in mirno je tam slonela, iz globocega zamišljenja se le časih prebudèč in hvaležno proti nebesom šepetajoč: „On me ljubi, Rihard me ljubi!“

Zvečera je prišel Mirko, prosé da mlada grofíca pridi h grofu. Planila je kvišku in oživelo se je bledo obličje. „Ako si je premislil oča? — ako me je le izkušati hotel? — nadovito vskliknila je in hitela iz sôbe. Dolgo je bila Dora pri očeti, skrb me je morila. Klečala sem pred grofovo sôbo, čakajoč otroka svojega.

Moliti sem hotela, jedno Češčenosimarijo pričela za drugo, a izmolila nisem nijedne. Proti polunoči so se odprla vrata in od strahú sem zakričala: mislila sem videti pošasti. Grof, postáran, upaden, tresoč se, je podpiral senco, ki je bila Dori podobna. Jedva se je vlekla dalje, visôka postava je bila potrta, glava slonela na prsih, brez močí sta nizdolu viseli rôci: nekaj strašnega se je moralo zgoditi ž njo. Sleči se mi je dala kakor slabo dete, mrzlica jo je tresla in ko sem jo prosila utolažiti se ter osrečiti me samó z jedino besedico, mrmrala je:

„Vsega je konec, poteklo je življenje!“ —

Drugo jutro ob šestih sta bila konja napre-žena. H grofíci ni smela Dora, da bi se bila poslovila ž njo, kajti milostiva gospá je baš prebolela iz hude bolezni. A h dvojkama sem morala ž njo. Ležali sta še v sladkem spanji. Dolgo je stala Dora pred njima, kakor pri krsti je okó ljubèč počivalo na njih, a kakšen razloček mej tem in ónim pogledom! „Bog vaji reši življenja,“ vzdihovala je, „ko bi imeli le deseti del tega prebíti, kar je meni naloženega! O Roza, o sladka moja Vijolica, da bi skôraj molili na mojem gróbi!“ —

Opirala se je náme, a nogi sta ji odpovedavali. Mirko jo je nesel v kočijo, kder je grof uže čakal. Znamenje sv. križa sem naredila čez njo, kakor v nepozabljivem časi, ko je detece mi še v naróčaji zaspavala. Hvaležno mi je stisnila rokó, zadrdrala je kočija in zatemnil se mi je svet, na katerem sem se brez Dore sáma sebi zdela čisto nepotrebna. Tudi Mirko je tekar od iste dôbe, kar imenujete „molčeči strežaj.“ „Pustite me,“ dejal je, „kaj bi neki govoril, ali hčete, da bi vedno preklinjal?“

Nekoliko tednov potem se je vrnil grof in se zameknil še bolj sam v sé. Predlanskem je umrl, a pred smrtjo mu je Dora še jedino njegovo željo izpolnila in v zakon stopila z baronom Feodorom.“ „In — Rihard?“ drznila sem se vprašati. — „Ko sem ga prvikrat videla po Doriņem odhodu,“ pravila je starka, „bil je takšen kakeršen je sedaj: mladenič, ki je od življenja kipel, izpremenil se je v resnobnega moža. „Bog me je zapustil,“ dejal je, „najti ga nikakor ne morem! Jeli, Ivana, ti si mislila, da sem srčan? Védi, to sem le bil, dokler sem stal pred njo, a ko sem stopil čez prag samôtne hiše svoje, bilo je po meni: druzega nisem mo-

gel in še sedaj ne znam, nego li hrepeneti po nji in — obupavati!“ —

Tožna moja povest je pri kraji. Hvala, gospodična, da ste me takó vérno poslu šali, takó — srčno z menoj plakali! Dôkaj lôže mi je sedaj. Glejte, tudi Mirko je danes ves izpremenjen. Semtertja teka pred gradom in gleda po dolini. V kočijo je vzdignil preljubo nama grofíco, naj ji tudi iz nje pomaga na domača tlà. Zaslužil je to po udanosti svoji. Bog nebeški in vsi sveti angelji, tam se peljejo!“ zavpila je starka in hitela po stópnicah, a jaz za njo. „Tukaj so!“ vriskal je sicer molčeči strežaj na ves glas, kapico vrgel k višku in pohitel čez zidani most. Res, tukaj so, in z besedami, s katerimi sem nocoj začela, moram tudi končati, kajti beli dan uže sveti radovedno na moj list. Drevi, pri bliščobi svetílkini nadaljujem.

---

4. dné julija meseca.

Kde sem ostala davi? — Dà, pri pribodu! Ustavili sta se baš kočiji na ónem kraji mosta, ko sem bila na graščínskem pragi. Mlada, krasna gospá v sivo svilni popotni obleki je sto-

pila iz prve kočije in Mirko, z razbistrenim obrazom ji je pomagal. Akopram molčèč so debele solze, ki so mu kapale v sivo brado, namestovale tisoč besedij. „Mirko, stari ljubi Mirko, da te zopet vidim!“ vskliknila je z globôcim melodičnim glasom mlada gospá. „A kde je Ivana?“ Tresoč se kakor šiba se je starka tiščala mostnega stebra in geniti se ni mogla z mesta. Ugledavši jo, je Dora z razprostrtima rokama hitela čez most in ponosna postava se je ljubèč pripognila k bori kmetici, prekrasni nje obraz se skril v velem nje naróčaji! „Ivana,“ dejala je, z mehko rokó starki gladèč nagubano obličje, „Ivana, tvoj otrok je prišel domóv, ali ga nečeš pozdraviti?“ — „Gospá milostiva“, lepetála je Ivana, ali z govorjenjem nikakor ni šlo, le gledala je lepo mlado ženo z razvnetimi mokrimi očmi. Še bliže k nji se je nagnila Dora, šepeč ji: „Ivana, ali se mi bodeš dala odvesti od todi? Ali bodeš — detetu mojemu, kar si bila meni?“ — Sedaj je bilo po Ivani, zaplakala je na ves glas in smijala se vmes, blazna od veselja. „Grofica Dora, gospá milostiva — srnica moja! Jeli môči! S čim sem zaslužila, da me Bog takó osrečuje?

Oj, hvaljen bodi On, ki mi je dal učakati ta hip. Sedaj bode vse dobro!“ — „Izpolnil se bode tvoj izrek, Ivana, tudi jaz se nádejem, da bode vse, vse dobro!“ — Obrnivši se k meni, dala mi je baronica rokó, dolgo in prijazno ogledovaje me. „Res“, dejala je, „to je čisto sinje okó, iz katerega sije nebó ljubezni na sladki moji sestrici, to so usta, ki nji učé Boga spoznavati ter človeka ljubiti! Jeli, Vi ste Beata? — „Sem, gospá milostiva, Beata sem, pokloneč se z duhom in telesom Vaši postrežbi“. — „Ne takó, Beata, bodite mi, kar ste predragim mojim, bodite mi, prijateljica!“ — Tesnó mi je bilo pri srci, ali ob jednem je je širil ponos: izvoljena, ljubljena, najlepša stvar zemljé je takó ljubeznivo govoríla z menoj! Čar blagosti in krasote nje me je premagal, nje sem bila od prvega stiska blage roké, pripravljena s svojem življenjem kupiti ji jeden hip sreče! Odtrgati mi ni bilo môči pogleda od nje, kar začujem oster glas, ki vpraša: „Kdo je ta mala?“ — „Vzgojevalka mojih hčerk je“, odgovorila je grofica, „gospodična Beata, o kateri sem pravila uže po poti“. — „Nisem poslušala! Gospodična Beata, hm, hm — in nje obitelj? — „Si-

rota je“. — „*Eh bien, comtesse, sa famille, son nom*“? — „Bergarjeva se imenuje“. — „Ta-kó!“ je z zategnenim glasom pomrmrala gospá, odslé preziraje „malo“, ki se ji je globôko klanjala. Vzdigujé okó, vidim, da je ponosna aristokratinja še mnogo manjša od „male“ plebejke. Majhna, suha, skljućena osobica je visela ob rôci mile grofice, katere nežnost in plemenitost je bila na nje stráni še očitnejša. Mademoiselle de Latour je hodila za njo, prijazno se mi posmihajoč, ko se je nje gospodarica zaničljivo obrnila od mene. Utegníla nisem seznániti se ž njo, kajti, lepi kakor cvetlici, katerih njima je dano imé, veseli kakor ptiči, čisti in dobri kakor zlató, priskačeti dvôjki moji in gorki njih objem mi okrepča dušo. „Jeli, Beata, jeli Dora ti je po godi?“ skrivnostno šepeče Roza. — „Še lepša in večja je, nego li je bila lani, ko smo bili v B. pri nji“, pristavi Vijola. „Oj, Beatica, Beatica“, se šaljivo smeje Roza, „kakó si majhna proti nji!“ — „Ni inače, a zatorej sem jaz tudi „mala“. — „Prav takó! Ivana pravi: „volk se druži z volkom“, komú se zatorej pridrúži mala Beata?“ — Vendar ne volkom?“ — „Ne, saj veš, Beata, kar sem rekla,

bila je prilika, ali še jedenkrat, prosim, povej: komu se pridrúži mala Beata?“ — „Rozi in Vijolici!“ — „Takó je, pravo, pravo!“ vsklikali sta ploskaje z rokami. „Roza“, dé Vijola, „poglédi, tudi teta Pavlovna je majhna. Vendar se ne pridrúži tudi ona“ — „Ne, ne, za Boga“, ugovarja vneta sestrica „saj teta Pavlovna ni majhna in ona tudi velika ni — teta Pavlovna je samó — strašna!“ — Smejé se sta me vlekli za Doro, ki je pred vsemi hitela v prvo nadstropje. Stala je uže pred lepo temno podobo, ko smo me stopile v dvorano. Zadržala sem dekletci, da je nista motili. Bilo mi je, kakor bi Dorino čêlo krvavelo izpod nevidnega trnjevega venca. Ali se je spominala strte svoje sreče? — —

Počasi je prišla kneginja Pavlovna. Uže na pragu dvorane se je zadovoljno oddihovala: „Ah, ah, evo me napósled v dragem, znanem prostoru! „*Mademoiselle de Latour*,“ besedico „de“ je silno poudarila, bodèč me z malimi svojimi očmi, *mademoiselle de Latour, regardez donc mes sublimes ancêtres! Eh bien, qu'en dites vous?*“ — „*Madame, je n'ose respirer, je suffoque d'admiration, c'est tout-à-fait, comme, si*

j'entrerais au Louvre“. — „Nu, grofica Vijola, vprašala je kneginja, kazaje na neko staro podobo, „kdo je nesmrtni junak, h kateremu povzdigueš pogled?“ — „Saj ga ne povzdigujem k njemu“, odgovorilo je dekletce s povešenimi očmí, „bojim se ga!“ — *Qu'est ce que j'entends! A vous donc, comtesse Rose*, povėdi ti, kdo je tó?“ — „Star mož, ki grdo gleda izpod črnih obrvij, ki so veče nego li Mirkove brke“, dejala je srčno Roza. „Za Boga, kaj moram čuti!“ še bolj zarmenela je pergamentna polt suhega obličja, v sveti jezi še bolj obledel tanki zakrivljeni nos, in pogledi črnih očij so pretili „mali“ smrt. „Je li môči, vzgojevalko imeti in ne poznati svojega pradeda Herbarta? Njega, ki se je s Turci bojeval in iz vojske prinesel rano! Ali ne videti preslavnega rdečega obrunka na impozantnem nosi? In óni, poleg njega, ki ga je odlikovala celó cesarica Marija Terezija, da je on, čujte, on poslednjo „polonnaiso“ plesal z nadvojvodinjo Marijo Karolino, predno je prišla na neapolitanski prestol — ali ga morebiti tudi ne poznati?“ — „Ne, ne poznavi ga“. — „Lepi Kuno je, cvetlica kranjskega junaštva! Zapomeniti se tó!“ Zvėdrilo se je jezno obličje, ko

je kneginja stopila pred drugo podobo in priklanjaje se, vskliknila: „Pozdravljam te, visôki strijc, slavni Maksim, tebe, katerega sem še osebno poznala in se ti čudila! Kolikokrat si mi pravil, da si bil 1810. leta na Dunaji in se udeležil tam znamenite zabave, s plemenitažem F. muhe biti in brojiti fijakarje! Več nego li sto jih je časih na jeden hip stalo pred grajskimi vrati. Nepozabljiv spomin!“ dejala je sanjaje kneginja in nadaljevala: „Akopram sem takrat bila otrok, vendar sem srečnega Maksima zavidala, ceniti sem vedela čast, ki mu je bila naklonjena in ve — ve ga še ne poznati! Gorjé, gorjé, da sem morala tó čuti! Grofica, ne zabite, rotim Vas, da Vaši hčeri sta moji sinovki!“ — „Izvestno tega ne pozabim, têta milostiva, toda oprostite, premladi sta še učiti se rodoslovju“. — „Nigdar ni visôkorojen človek premlad seznaniti se z visôcim! Še vé, vsak pogled ne seže v oblake, vsakdo se ne more povzdigniti iz prahú, iz katerega je prišel!“ Strupene strele so pri tem govoru znova treščile v mé in Francozinja mi je šepetala na úho: „*Pulvis es!*“ — „Skrbite, grofica“, dejala je srdito kneginja, da se mi bode semkaj prinesla pisna miza z fauteui-

lom. Spisati hočem historijo vseh, ki živé tukaj v podobah. Zaradi njih si štejem v dolžnost tó storiti, da vzgoja njih vnukinj vendar ne bode čisto zanemarjena.“ Nekoliko krotkeje je nadaljevala: „Rada, prerada bivam v čistem vzduhu te dvorane, mej svojci se čutim! Tukaj naj stojí miza, tukaj pod tó podobo! Naj me obseva pri delu duh sloveče Uršule! Nje, ki je bila modra in učena, kakor še ni bila nobena žena. Slikar ji je zatorej glavo naorožil s šlemom, sovo ji posadil na róko, genijalna misel, ki se more poroditi samó v možjanih plemiča.“ „Vendar je bil umeteljnik državljan, ljuba têta, evo njegovó imé!“ dejala je Dora. „Ne, prepričana sem, da je vsaj po materi bil plemenit. Plebejska drhal kàj tacega ne izúmi. Dora, pogledi, predraga moja, ali ni li res naša prababica Uršula podobna Minervi, ali ni sova“ — „Je, je,“ vskliknila je veselo Roza, sova je res podobna“ — in skrivaje se za mene je šepetala: „teti Pavlovni!“ — „*L'adorable enfant!*“ dejala je tiho Francozinja. — „Kômu je sova podobna, povedi, Roza, nisem te umela? Nu, ali ne bodeš ubogala, kômú je sova podobna?“ vprašala je razkačena gospá, srdito tudi mene

ogledujé. Védela nisem, kaj bi storila; vidéč milo grofíco boječo, da bi živahni otrok nepremišljeno ne govoril, dejala sem: „Oprostite, milostiva kneginja, da se osmeljam Vam odgovoriti: Roza je menda rekla, da je sova — podobna meni!“ — „Hahaha!“ blagovolila je smijati se milostiva. „Pravo, Roza, pravo, vredna vnukinja si sloveče Uršule, bister razum kažeš uže sedaj! Hahaha! „Mala“ ima res mnogo sóvjega na sebi: kodrasto glavo, okrogel obraz, okrogle očí“ — „Ne“, vskliknila je tožno Vijola, „Beata nima okroglih očij, Beata ni sovi podobna, jeli mati? Saj ste po poti pravili Dori, da zlatolasa Beata je prav „Marjetinega“ obrazka?“ Stala sem na britvah, želé konca neugodnemu prizoru. Dora mi je prišla na pomoč, rekoč: „Dovolite, milostiva têta, da si odpočijem, utrujena sem“. — „Jaz sem tudi trudna in nervozna od dolzega potovanja,“ dejala je vedno še jezna kneginja, „a tukaj tega nobeden ne pomisli!“ in ponosno pozdravljaje je stopala v stanice svoje, katere ji je Mirko priklanjaje se odprl.

Oddehnila sta se grofíca in Dora in objemaje jo, je vêdla mati hčer v nje sobo. Gori pri nas sta me dvojki še tolažili, da nisem sovi po-

dobna. „Res ne, evo punčikinega zrcala, pogledi váńje,“ dejala je Vijola, „videla bodeš, Beata, da si vsa druga nego li je sova.“ Pozno je bilo in Roza se je pritožila, „da je utrujena in nervozna od dolzega potovanja a nobeden tukaj tega ne pomisli“. Ponosno pozdravljaje je počasi koračila proti posteljici svoji. Jedva dospevši k nji je pritekla nazaj in me obsipajala s poljubi. „Ali se je Rožica vrnila?“ — „Dà, têto Pavlovno sem spravila spat, uže spi in o sovi se ji sanja.“ — „Rožica, ali mi hočeš nekaj obljubiti?“ — „Vse, Beata, kar zahtevaš!“ — „Jeli, nigdar več ne bodeš priličevala žival najblažji stvari božji, človeku? Čutila si, da ni prav, kajti skrila si se za mé, šepetajoč razžaljive besede. Kar je prav, pové se na glas.“ — Zardela se Roza je povesila očí, rekoč: „Res, Beata, ustrašila sem se sama pred soboj, a venkaj je moralo! Sova in“ — umolknilo je dekletce, hipno zaplakaje in z jokom vprašujé: „Ali me sedaj nimaš več rada, Beata?“ — „Rada te imam kakor prej, in baš ker te takó neizrecno ljubim, opomínam te pregreškov tvojih. Pojditi sedaj izpočit se, pogledi, dušíca moja, Vijolici se uže dremlje.“ Roza me ni hotela

izpustiti, držala me je za róko še v postelji, poljubljala jo in negovala. „Nigdar — Beata, ne bodem več takó malopridna — nigdar — nikari mi ne zameri“ — in plakajoči otrok je zaspal, v spanji še ihté in besedici „nigdar — več“ vzdihajoč. Od sladkih podob ljubeznivih dekletec je misel zopet zletela k svetli prikazni Dorini. Kakó je krasna, kakó nedosežna, kakó junaška v trpljenji! In jaz — kakó sem bora in slaba, kakó otročja v mukah, katere si ustvarjam sáma! Da bi le barona Feodora ne bilo, res bi moglo še vse dobro biti, čemú se je Dora omožila — — ali Rihard je dejal, kar bode storila, storjeno bode dobro. — Čuj, kaj jé bilo tó? V drugo je uže trkalo na moja vrata, kvišku skočim in odprši jih, plane nekdo noter — mademoiselle de Latour stojí sredi sôbe! Ne utegnem je pozdraviti, kajti tragikomično deklamuje:

„Sans parents, sans amis et sans concitoyens,
Oubliée sur la terre, et loin de tous les miens,
Par le sort jettée dans ce pays farouche,
Le doux nom de France est toujours sur ma bouche.
Auprès d' une vieille méchante, je plains mon sort,
Je compte les moments, je souhaite — la mort!
Et pas une seule amie, dont la voix m' encourage,

Qui près de moi s'asseie et voyant mon visage
Se baigner de mes pleurs et tomber sur mon sein,
Me dise: „Qu' as-tu donc?“ et me presse la main!“

„N' est ce pas bien triste cela?“ vprašala je po kratkem oddihu. Predno mi je bilo môči odgovoriti ji, nadaljevala je uže:

„Eh bien, blonde fille slovène, je te demande,
De mon amitié, acceptes-tu l' offrande?
Veux tu me dire „pauvre, pauvre française,“
Quand la vieille me tuéra de ses fadaises?“

„Je le veux! Je le veux bien!“ vskliknila sem, podajaje obe rôci nji, ki je mi takó odkritosrčno gledala v oči, takó dobrohotno se mi nasmihala. Oklenila se me je krog vratú, stisnila mi srčuo rokó in naglo, kakor me je napadla, takisto je tudi izginila. —

---

10. dné julija meseca.

Zarano sem šla včeraj v salon grofíčin, postavit Manfreda na svoje mesto. Pekle so me knjige v rôci in po nobeni ceni ne bi bila hotela, da bi jih bil kdo videl pri meni. Odgovora za to si ne morem dati; morebiti me je sram, da sem se brez vzroka takó mučila, da sem noč in dan mislila samó na Manfreda, toda pravo za

pravo na — Bog se me smiluj, kaj bi bila skôraj zapisala!

Jedva sem bila rešena Manfreda, njega, ki me je storil tako nesrečno, jedva je stal v vrsti druzih otrok Byronove muže, ko se vrata odpró in Dora v lehki beli obleki se prikaže v mračni sobani. Hotela sem jo pozdraviti, ali videla me ni hité k oknu, odpiraje je in povešene ograče zavihajoč. Čisto je bilo nebó, z bagreno rdečico polito na iztoku. Valovit je vrèl hladni jutranji vzduh v soparni prostor: njega in svetlôbe nasrkala se je Dora, ko se je venkaj nagibala in prelepo belo rokó v rosi resédinega listja kopajoč, odtrgala si dehtečo vejico. Gledala je po dolini, objemaje jo z vso dušo, dalje in dalje je plavalo temno okó, tja čez staro javorje, proti kraji — ali grešno se mi je dozdevalo, prežati dalje nánjo in tiho, tiho sem se pomekníla iz sôbe. Bog védi, prerada bi bila ostala tamkaj, nikoli mi ni dovolj Dorinega pogleda! Očesu in srcu dobro dé kakor vsak umotvor stvarstva. Harmonično je gibanje visôke postave, prosta, vendar plemenita nje hoja, prelepa nje roka, prelepa drobna nožíca, vedenje, govoríca — „quite Lady.“ In obličje!

Po klasičnih potezah je lepi temni podobi dôli v dvorani jednako, ali izraz mu je drug. Tudi v njem je trpljenje narisalo znamenje svoje, ali krivica se mu ni pridružila. Oča je trpel do konca svojih dnij, pri hčeri je premagano! Tó se vidi v čudovitem očesi: dnò najblažje, toda upokojene duše kaže njega pogled, ki čist in predirajoč drugi duši seza do dnà. Črne svetle lasé nosi razpréčene na obé strani in prosta kita venča glavo. Nič o smešni napravi babilonskih stolpov, kateri kazé lepoto. Krasni grški nos, omamljiva usta, snežnobela pòlt, polno nédrije, vse, vse bi bilo vredno Afrodite, valovom izhajajoče. „Res, res, primere nji na zemlji najti ni!“ Nesrečni Manfred, ali me še strašiš in vznemirjaš navzlic razvnetemu molikovanju boginji Dori? Nečem, nečem se spomínati tebe!

Ker sem baš bila pri poobrazovanji, naj načrtam še podobo mademoiselle de Latourove, kar mi je môči s fotografsko natančnostjo. Zoë nikakor ni lepa, na prvi pôgled skôraj odurna — ali Francozinja je! Vse živí in govorí v nji, od majhne rdeče kodrice, ki se koketno guga sredi čêla, do otročje nogé, ki je v elegantni obutvi vsem na razgled. Izgovorno je bistro sivo

okó, kadar se pomenljivo obrača na vse straní in kadar zameži in se trepálnica zgane, izgovorna so širôka usta, ki kažejo dvé vrsti najlepših zób, izgovoren, jako izgovoren je zavihani nosek, izgovorne so nebrójne po obličiji posejane pege, ko se pod njimi lice zardí, izgovorna je ugibična postava in najzgovarnejše vse, kadar Zoë molčí! Čudno, ali istina je! — Nje ded je bil ubog částnik, ki si je pri Waterloou prislužil réd in „neprecenljivi“ pridévek „de“. Sin — gospodični naši oča — posnemal ga je v srčnosti ter poplatil pri Sedanu „malemu“ — vendar je razven mene še drugih „malih ljudij na sveti! — sinovcu „vélicega“ strijca očetovo poslavitev z življenjem svojim. Izobražena in jako talentirana mati, ki je bila uže prej umrla, bila je pred svojo možitvijo priljubljen ud „*de la comédie française*“. Po očeti vneta domorodkinja ni hotela Zoë dlje ostati v Franciji, „vélicega“ naróda ni mogla gledati ponižanega, in podedovaje po materi ljubezen do umételjnosti sploh in zlasti do poezije, izvolila si je pôsel bralke in Francijo neprestano molèč sedaj v tujini z Bérangerom in Hugom hrepení po nji. Prerada tudi vzleta na francoski parnas ter recituje nesmrtne

izreke blestečih njegovih zvezd, ali improvizuje z urojenim ji humorjem kakovo vrstico, kder se za prozodijo in metriko nikakor ne briga. Tó je Zoë, živahna Francozinja, ki se nasmiha vsemu svetu, ki s siromakom vesela delí poslednji svoj „*sous*“, tó je Zoë, ki se mi je nepričakovano ukrala v srcé, ôna, ki jo poznamo dvójki in jaz, kadar je tù pri nas, ali kadar se na vrti v razuzdani veselosti z nami šali ter pravi, da je srečnejša nego li celó gospod Bog v dragi Franciji bil pred letom 1871. Druga pa je *mademoiselle Zoë de Latour*, *lectrice de Madame la douairière Princesse Pauline W.* Ta je tiho šepetajoča dvorjanka izbornega vedenja, ki se tiho in sigurno ziblje po gladkem parketu, ki se umeje takó „*noble*“ dolgočasiti, ki z poluzaprtimi očmí vsako neizpregovorjeno misel gospodaríce svoje pogodi in ki jo sme vsak večer in vsako popoludné s pomočjó Molièreja ali Rousseaua zazíbati v spanje. In kneginja? Menda sem uže popisala nje odlíčnosti, pristaviti zatorej nimam druzega, nego li da je živ s heraldiko in rodoslovjem napolnen gotsk koledar, vezan v prav trdem usnjiji, koledar, v katerem se je tó, kar mi prosti zemski državljani s r c e imenujemo,

z vsemi svojimi čustvi popolnoma posušilo in kder le vkoreninjeni ponos v najsmešnejši obliki neprestano poganja novo cvetje.

---

12. dné julija meseca.

Poklonil se je danes gospod Rihard kneginji in Dori, in ob jednem se poslovil. Neki prijatelj ga vabi na Dolenjsko. Čez nekaj tednov se vrne domóv, a proti koncu avgusta meseca odpotuje v Švico. Ne vem, če se je dolgo mudil v graščini. Iz svojega tina sem ga le videla pri odhodi arabca zajezditi. Kakor blisek je krênil iskri konj, ali jezdec ga ni gnal proti dômu, ampak v gozd. Dvójki sta tudi gledali za njim in se ga veselili. „Da bi me bil gospod Rihard soboj vzel“, dejala je Roza, „tó mora biti lepó, hitro kakor veter po sveti dirjati!“ — „Na vrt, na vrt“, silili sta, in prestopivši dvorano, kder nas je takoj ostavila Zoë, našle smo vso gospôdo še tamkaj zbrano, razgovarjajóč se menda ob obiskovalci, kajti kneginja je baš zaničljivo dejala: „Bodi si ljubezniv, nadarjen, lep in izobražen in Bog védi še kaj, plebejec je in s to besedo je povedano vse. Záme takšni

ljudje niso na sveti, toda od nekdaj se preradi vrivajo tja, kder jim ni mesta, to je k nam, ki smo visocega rodú“ — „in nizkih mislij“ mrmrala je Dora, in bol in srd sta ji krivila lepe ustnice. „Ne, têta, motite se“, deje mirno in dostojno grofica, „Rihard se nikakor ne vriva in nikomur ne sili. Jaz ga poznam, ponosno ga imenujem prijatelja in s plemenitostjo svojo, ki ni mlajša, nego li Vaša, sem pôrok zánj. Res je, slučaj mu ni položil grba v zibel, a modrice so se mu milo nasmihale in, kneginja, malo, malo aristokratov, ki jih poznam, moglo bi se primérjati kar se tiče dušnega in srčnega plemstva s tem — plebejcem!“ Razvneta je Dora po tem govoru grofici pritisnila vroč poljub na lice in hvaležno solzo v očeh je odšla v svojo izbo. (Prerada bi bila tudi jaz grofici za zlate neprecenljive besede poljubila roko!) Obličje kneginji je otemnelo pri tem prizori, prgament-na pòlt na njem še bolj ožoltéla. A črhnila ni besedice, samó povzdigovala tožeča, obrnivši glavo, pogled k slavni Uršuli ter opiraje se na knjigo knjig, na gotski koledar, pomakala je peró v črnilo in sredi nas vendar sáma bila z vzvišenimi mislimi svojimi.

18. dné julija meseca.

Preložile smo ure poúka od zjutraj na popoludné, da dvójki uživati sveži vzduh, dôkler solnce prehudó ne pripeka. V tem, ko kneginja blagovoli „zbirati se“, ne vem ali k molitvi ali k tehtnemu genealogičnemu premišljevanju, tačas zmuzne se vselej tudi Zoë iz graščine in od smeha in veselja odmeva drevje in grmovje. Ptiči žvrgolé ž njo in dekletcama, cvetlice vzdigujejo radovedno glavice iz rôsne trave in bučele se obračajo brenčé od tolicega hrupa, frfolèč čez zeleni vrtni plot na njivo, kder se zaljubljeno spogledujejo z mladimi ajdami, ki obrazke uže molé iz zemlje.

Okol pasú me je prijela davi Zoë, vprašujé dekletci:

„Est ce que vous plait l'alliance
Entre la Carniole et la France?“

„Ne!“ odkimali sta ob jednem Roza in Vijola, popadši me ter ločèč me od nje.

„Vous ne m'aimez donc que par distance?“

Pritrjujé sta kimali dvójki.

„Et à Beate vous donnez la pré“ —

„La préférence!“ vskliknila je Vijola.

„Comtesses, je vous fais mon compliment,
Dans l'amour il faut être constant!“
„Venez sous cet arbre, c'est l'hirondelle qui chante là haut.
Mais silence, silence,
A présant elle commence!
„Ah! j'ai vu, j'ai vu!“
Nous dit l'hirondelle;
„Ah! j'ai vu, j'ai vu!“ —
Oiseau, qu'as-tu vu?
„J'ai vu deux enfants
Parcourir les champs,
Qui aiment leur gouvernante
D'une affection touchante“.

„N'est ce pas joli?“ — „Res, res, lepó je“, sta dejali dekletci, „naj lastavica še pôje!“

„Silence, silence,
Elle recommence!“

„Ah! j'ai vu, j'ai vu!“
Nous dit l'hirondelle,
„Ah! j'ai vu, j'ai vu!“
Dis donc, qu'as-tu vu?
„J'ai vu, j'ai vu près d'elles
Une étrangère demoiselle,
Qui rit et cause toujours,
Qui est de ceux „de la tour!“

„Attrapez-moi, si vous pouvez!“ vskliknila je Zoë in kakor blisek izginila za grmovjem. Tekale

smo za njo, iskajoč je. Tú se prikaže svetla sinja nje obleka, tam vihrá rdeči trak na nje slamniki! Ali se ni tukaj sasmijala, o ne, tam se vrtí kakor vrtalka. Takó se je sukala sem-tertja, a nikder je ni bilo. Izvestno je uže bila pri kneginji ter ji oškropila veternico in batistni robec s kolonjsko vodó, da ji je bilo môči iti na navadni kratki izprehod. Žàl, tudi kneginja je morala iti mimo hlevov in brezumna goveda so se drznila časih stopiti na uglajeni pot. Pripetilo se je uže tudi, da so primeketale okorne kozé in se prisilile breztaktno celó k nji! Kaj storiti v tacem slučaji brez blagoslova, ki ga slavnoznani Farina delí vsemu omikanemu svetu? Dišečo veternico malo pognati, robec na usta pritisniti, tako se dadé premagati še takšne nespodobnosti! —

---

24. dné julija meseca.

Smijati se moram izkušnji, kateri sta se danes dvojki morali podvreči in ki sta jo takó slabo opravili. Poludné je bilo, ko smo vrt pustivši stopile v dvorano in — gorjé! têta Pavlovna je uže kraljevala pod podobo sloveče

Uršule! Stopajoč po prstih, da bi je pri delu ne motile, hotele smo ponižnim pozdravom iti mimo, a z žežlom — velicim gosjim peresom — je mignila vladarica in, četudi obotavljaje se, približati smo se ji morale. „Semkaj, *mes petites nièces*,“ dejala je, „čuti hočem, ali sta pazili ón dan na moje besede, ali ne. *Comtesse Violette*, povedi kàj o lepem svojem pradedi!“ in kazala je kneginja na cvetlíco kranjskega junaštva, ki je pravo za pravo pòdobna ptičjemu strašilu. V veliki zadregi je bila Vijolica, se je pohrkala, zopet pohrkala in napósled boječ šepetala: „Tó je isti, tó je isti — ki — ki je plesal s Turci, predno so prišli na — na — politanski stol.“ — „Jeli môči,“ zadrla se je kneginja, „da vnukinja modre Uršule in moja sinovka takó blodi? O izpačeni svet, ki nima ni čustva, ni glave za tó, kar je vzvišeno! — *A vous donc, a vous Rosette, qui avez montré de l' esprit l' autre jour, dites*, s čim se je odlikoval nesmrtni grof Herbart?“ — Srčno je začela Roza: „Grof Herbart se je bojeval s kraljíco Terezijo in prinesel rano domóv. Evo obrunka na dolzem nôsi! In ta mož,“ nadaljevala je trudoljubivo, „ta mož, ki se takó kislo drží, ta je naš strijc Maksim, po-

magal je na Dunaji plemenitažu F. fijakarje brojiti in muhe bíti. Več nego li stotisoč jih je stalo pred vrati.“ — Od veselja je žarel Rozin obrazek, predobro se ji je zdelo, da je vse takó dobro znala, kakó je zatorej ostrmela, ko se têta zagrohoče: „*Mademoiselle de Latour, mes sels, du vinaigre — je me meurs!*“ — Oslabela naslanjala se je kneginja v blazine svojega prestola, žezlo je odpadlo koščeni rôci in — oskvrnen je bil rmeni foulard nje obleke! Zoë se skôraj ubraniti ni mogla smeha in poživeč gospodaríco je neprestano dekletcema pošiljala poljube. Vendar se je kmalu zopet zavedla visôka gospá in trepetajoč si je pritisnila robec na očí. Poskusila je menda jokati. Ali kakor največja bolest nima solzâ, takó je tudi nje okó ostalo suho in vzdihovala je: „O ne zamerite, vzvišani duhovi, da je tó zidovje čulo takšno blodnjo!“ — Pogledujé dvojki je bolestno tožila: „To je rod, po katerem naj umeva bodočnost tvojo visokost, sloveča“ — in kažoč na podobo je zopet vprašala vsa razkačena: „Ali morebiti tudi ne vesti, kdo in kaj je bila velečastna, visôkocenjena gospá?“ — Solzna Vijola se je tresla, da ni mogla črhniti besedice, a Roza je

srčnó odgovorila za obé: „Tó je najina prababica Uršula, ki je več znala nego me vse skupaj in tó je sova, ki je —“ Zvedrilo se je malo kneginji obličje vprašajoč: „Kaj praviš, Roza, komu je sova podobna?“ — „Sova je podobna — sáma sebi, kajti nigdar se ne sme priličevati žival najblažji stvari božji, človeku!“ rekši to je sladka Rožica veselo upirala bistre svoje velike očí v têto, pričakujé vsaj sedaj nje priznanja. A milostiva je zaničljivo vihala nos in vprašala: „Kdo te je temu naučil?“ — „Beata, ki naju vsemu učí, kar je pravo in dobro“. — „Razven tega, kar bi morali vedeti milovanja vredna otroka, a česar sáma ne vé“.

Evo moraličnega uničevanja, ki je zopet „mali“ prišlo v dél! Ozirala se je po pogrezi, da bi vánjo izginila, a marmornata tlà dvorane niso vedele ničesa o tej koristni napravi, in osramočeno, kesajoča se, odnesti sta jo morali slabi nogi in odvedla s seboj je celó še milovanja vredna otrôka! —

III.

1. dné avgusta meseca.

Drévi se snide družba v pritličnem, grádu prizidanem salonu, pravem poletenskem bivališči. Visoki, vzdušni, proti severu ležeči prostor ima steklene stene, ki se dadé odpehniti in držé kar na vrt. Vse je poletensko v sobani: lehko od trstja spleteno orodje, od lesa izrezan strop, grmiča, ki zelenita ob zidovih, in pisane cvetlice, razstavljene v velicih vrbasih. Sredi salona se vzdiguje fantastično drevó, na krivih, z bršljinom obrastenih vejah se zibljó kletke, kder žvrgolé inostranski ptiči. Od stropa se krožijo zeleno-rmenkaste verige, bele krogle nosèč, ki se blestė v medlem sviti. V tem prijaznem somraku se radujeti dvojki pri svoji mizici in tudi Irena, Zorica, Betina in druge zahajajo časih semkaj. Tukaj sloní boginja Dora, gledujé zvezdno nebó in domovinsko dolino, in tukaj sem tudi jaz vsak večer s pletenjem v rôci, pogovarjaje se z dekletcema in — čudèč se Dori. Na drugem konci velicega salona drug prizor: tamkaj ni zavistnih senčnikov, tamkaj gori na starih, srebrnih svetílnikih luč na ves plámen. Svetlo mora biti, kder kraljuje v svo-

jem bleski kneginja Pavlovna. Ponižuje se k igri „piquet“. Dr. Kosec je presrečni človek, kateremu je dovoljeno udeleževati se kneževske zabave. V bližnjem trgu L. stanuje in graščinska kočija ga privaža in odvaža vsak večer. Ako poštenjaku tudi kapljica „višnjeve“ krví ne teče po žilah, vendar mu milostiva ni nemila: kajti izvrsten igralec je in zmožen zagotovljati ji, da dragoceno nje zdravje ni v nikakeršni opasnosti. Zaradi dostojnosti — vladarica ni nigdar brez dvorjanke — sedí Zoë poleg kneginje, toda, kaj pravim, ne poleg nje, ampak malo zadaj, obžalujoč nesrečo, katera kneginjo neprestano preganja navzlic bistroumnosti, preračunjanju in izborni njeni igri. Na desni kneginje mila grofica,

„*Die Fürstin furchtbar prächtig wie blut'ger Nordlichtschein*
Die Gräfin süss und milde, als blickte Vollmond d'rein“.

Kadar igra teče bavi se od dolzega časa grofica semtertja s knjigo, v kateri biva duša Dantejeva ali — Byronova. Duša Byronova! Bog pomozi grofici! — (V parantezi naj se izpovém, da mi — Manfred še zmeraj po glavi blodi. „O štiri in dvajseti junij, dan nepozabljivega a — nesrečnega spomina!“) Časih gleda

mila grofíca tudi doli k nami, nasmiha se dvojkama, objema presrčno s pogledom svetlo Doro in celó „mala“ ujame nekoliko prijaznega nasméha in se ž njim sáma pred sabo dosti pošati ne more. Prej imenovani gospod dr. Kosec, kdo je tó? Gospod je odtis imena svojega, nenavadno majhen, prav kosec človeka, in živahen ter ugibičen, a kar je še posebnega na njem je privilegiji večne mladosti. Ivana trdi „tak je bil, ko se je Dora porodila, tak, ko sta dvójki ugledali dan in tak bode s stó leti — ako jih učaka“. Mladi starec, ali stari mladec ima gladka rožna lica in goste rmenkaste lasé, v katere prerad seza z belo ročíco. Očala v zlatem okovi mu tiče na finem nosi, a kadar kàj na tanko gleda, jih pomakne na vrh čela in še mlajši je potem: očí gledati takó sinje in čisto, kakor vspomladnji dan ob zori. Pravijo, da je prijatelj vsemu svetu in jako učen zdravnik, pri bolníku zbranih, toda v navadnem življenji razresenih mislij. In on, ki je uže toliko ljudi smrti otel, boleha na neozdravljivi vnétici — srca! Samotár je ostal, vedno gorèč za vse, odločil se ni za nobeno. Kolikokrat, kadar je vsestranski prijatelj pri poroki bil za pričo, se

je spomnil, da bi se bilo morebiti tudi njemu posrečilo stati na strani nežne nevestice. Saj se je njemu vselej prijazno nasmihala, rada mu v rôko sezala, zakaj li je vendar srečo zamétal? In kadar je na malih rokah pazljivo in varno detece držal in ga gledal z nepopisno ljubeznijo, o kaj bi bil dal, da bi mu on namesto kuma bil oča! — Kakor se mi zdi, vžgan je zdaj za Zoëo, a to ga ne moti z medlečimi očmí Dori klanjati se, milo grofíco, katero imenuje vzor ženstva, čestiti, kneginji najponižnejši suženj biti in še meni kàj sladkega pošepetati v tem, ko dvojkama poljublja temne kodre. Ali sem pozabljiva! Naše učeno-besedne prijateljice še omenila nisem, poglavitne soudeleževalke večernih zabav! Pardon, siva starica, jutri popravim, kar sem danes zamudila.

---

2. dné avgusta meseca.

Pardon še jedenkrat, stara ženica z bagrenordečim vratnikom in jednacim čopičem, ki se ti takó ponosno šopiri po glavi! Takoj po zajutrku se spravljam s toboj, žrtvujé ti pest sladkih jedere. To jih bode hrustal zakrivljeni tvoj kljun!

Naj te imenujem kakor gré: stara zaspana papiga pripomore, ako ji dopuščata volja in zaspanec, v večjo našo zabavo v poletenskem salonu. Mnogo je prepotovala, predno se je semkaj k počitku naselila. „*Papagal' real, re de Portugal!*“ bleběče veselo spominjaje se vožnje iz žarne Afrike na portugalski ladiji. „*Tocc' à tambur', bum, bum!*“ zaropoče in pogleda kvišku. Ubožica! tukaj ni mornarjev, ki mej vrvmí in lestvicami plezajo spenjajoč se k tebi celó iz koša jadernikovega. Da si se usodi udala, pričaš, glavo krotko povešajoč ter trudoljubivo mrmraje „*Madre di Dios, ruega por nosotros peccadores!*“ Bodi pohvaljena, stara Jokita, da španjskega samostana pozabila nisi. Ali je bil tam tvoj učenik mlad menih zornih lic, kateremu je temno okó še živo žarelo, ali je bil modrijan, ki je uže stal blizu grôba? Kdo vé? — Sedaj Jokita glavo po konci drží in pol mižeč šepeče s polnim goltancem „*how do you do, my pretty miss?*“ Evo gospe, ki je tudi uže na Britanskem živela! A kaj je to? Znani glasovi me pozdravljajo, najčistejšo ljubljansko nemščino čujem! „*In Rosenboch is ober guter Koffe*“ zagotovlja starica z glavico kimaje s takim prepričanjem, da bi

se dobro zdelo vsaki kavopivki. Iz sladkih mislij bi jo kmalu prebudilo papižje čudo, pojé hrepenljivo kakor prava hči majke slave „kde domov můj?! kde domov můj?!“ A hipno prebodljivo zakriči „*vive l' empereur!*“ in potem trudna papiga poveša glavíco in tožno izdihujé „z Bogom, vitez dobrotni!“ zadremlja. Takó, popravljena je krivica, čast komur gré čast.

---

8. dné avgusta meseca.

Dora me je povabila sinoči iz poletenskega salona na vrt. Presrečna sem bila in planila kvišku, a vendar obotavljala se. Dvojk mi ni bilo pustiti samih. Grofíca, mila kakor vselej, prihitela mi je na pomoč, prisédla hčerkama in razgovarjala se ž njima. Še jedenkrat ponavljam: presrečna sem bila, hoditi poleg svoje boginje in sáma ž njo! Polna luna je plavala na nebu ter s srebrno lučjo vse magično razsvetljevala. Slednja rosna kapljica se je svetlobe napajala in brezje v snežnobelem oblačili je trosilo listje v potočec, v kateri je luna vlivala valove svojega bleska. In meni na strani še

bledejša, še svetlejša nego lunin svit je stopala ona, katero morajo angelji zavidati zavoljo nje lepote. Molčé sve hodili dalje in dalje. Dora se mi je naslanjala na roko in bilo mi je, kakor da bi se bila časih tresla. Dospeli sve na konec vrta, tja pod staro javorje in potegnila me je k sebi na klop. „O Beata“, dejala je, „kde je blagi čas, najlepša zvezda mojega spomína, kde je čas, ko sem otrok pod tem drevjem vriskala življenju naproti? Da nisem takó trudna, govoriti bi hotela z Vami. Pretežkó je vedno in vedno molčati“.

„O govorite, gospá milostiva, olajšajte si srce! Ali mi je treba povedati, da vsaka Vaših besed mi bode takó sveta, kakor so mi óne, ki jih je z menoj govorila umirajoča mati?“

„Vem, Beata, simpatični, dragi ste mi bili od prvega hipa in ako tudi danes še ne, vendar Vam bodem dala pred odhodom dokaz največjega svojega zaupanja“.

„Neizrecno hvaležna sem Vam za te besede, gospá milostiva!“

„Je li“, je dejala po kratkem oddihu, „lepa je naša dolina? Slikar bi tù česa posebnega ne našel, a mene zanima vsaka slamnata streha, vsaka stezica, vsaka oblačíca dima, ki se vije

kvišku, kajti: domá sem tukaj! In tukaj sem bila srečna in — tukaj sem — ljubila!“ pristavila je šepetajoč.

„Izvestno“, rečem zadnje besede preziraje, „tudi mene čara okolica in zdravilu jednako mi je legla krog srcá, ko sem tuja in boječa od máterinega grôba prišla semkaj. Toda oprostite, gospá milostiva, osmeljam se Vam ugovarjati, tudi slikarju bi tukaj bilo po všeči. Kde večje nasprotje v jedini podobi? Kde oblast in prijaznost, takó blizu druga drugi? Na konci doline velekrasni snežníki, nepremične svoje stene v oblake upirajóč in tamkaj na vzhodu vrsta gričev, objemajóč dolino z zelenim okvirom. In tisočletni gozd, senčni logi, pisane njive, ali bi vse to ne bilo vredno ščetíce umeteljnikove?“

„Res, Beata,“ pritrdila je skôraj veselo, „ljuba moja Beata, ki gleda z mojimi očmi. Tisočletni gozd! Največje veselje otročjih let mi je bilo tekati po njem in skozi vrhove dreves kosec nebá ali solnčnega zlatá loviti z očmi Legla sem časih v travo pod star dob, Ivana je mislila, da jo poslušam, a jaz sem gledala listje, ki mi je plesalo nad glavo in mi pripovedovalo lepše bajke nego li jih je Ivana kedaj

čula. Kakó rada sem z večera tekala po njivah in čakala, da so snežníki, velemočni čari ogrnili se z bagrenordečim plaščem. Z njive sem zahajala na pólje. Vsaka stezica mej valovitim žitom in résastim ječmenom je záme bila dosti širôka. In lanišče stoprav, kakó lepó je bilo tó morje višnjevih cvetlíc! Ali v jeseni, Beata, krasnejšega, lepše dehtečega ni bilo, nego li ajde. Takó po godi so mi bile, da sem Ivane prosila, naj pri njih nočivi. Od dné do dné je bila ajda višja, skôraj mi je vzrasla čez glavo in gorjé — poželi so jo, ali kar je še bolj tožno bilo, pomorila jo je časih slana. Potem nisem hotela več hoditi po polji. Uboge ajde sem obžalovala in vtešiti me ni bilo môči.“ —

Popisati ne morem, kaj sem čutila pri ljubeznivi govorici boginje svoje. Ivanina srnica se je oživljala pred mano. Videlo se mi je, da je srečna v spominu in nadaljevati sem ji hotela to čutilo. „In Ivana, gospá milostiva, ona, ki Vam je udana z vso dušo, ali ste jo ljubili?“

„O sem, sem,“ vskliknila je, „brez Ivane bi jaz bila prava sirotica, kar mi je ljubega bilo naklonjeno, prišlo mi je le od nje. Kakó sem se oklenila okolu njenega vratú, kakó gla-

víco pritiskala nji v naróčaj, po ljubezni hrepeneča! Poljubov máterinskih nisem okušala, s prvim je mati moja izdihnila blago dušo, in — oča“ — z uporom je govorila — „oča se záme zmenil ni. Pobít je bil po smrti moje matere, brez cene mu sedanjost in bodočnost, brez cene celó njegov otrok! Ivana me je učila ljubiti ga, moliti zánj. Molila sem iz dna svojega srcá, a ne vem, ako je otrokú môči ljubiti, česar se bojí. Drugače je bilo, ko sem se vrnila dorasteno dekle iz Dunaja domóv. Oča je bil prijazen, pritisnil me na srce in z veseljem mi gledal v očí. Vriskaje sem mu vrnila tisočkrat vsako milo besedo; in grofíco sem našla, njo ki je mila kakor angelj božji in katero sem strastno ljubila od prvega hipa. Seznanila sem se — z Rihardom — Beata, ali poznate gospoda Riharda?“

Ustavilo se mi je srce in vsa kri silila mi v glavo pri tem vprašanji. Hvalo luni, ki se je ravno skrila za javorjem! „Videla sem gospoda, gospá milostiva, a govorila nigdar nisem ž njim. Bili smo na njegovem vrtu in jednoč sem ga razvneta poslušala, ko je o slabem vremeni iz gozda gredé prišel v graščino ter prevzel posel čitatelja.“

„Jeli, da čudovito bere in kakó v dušo sezajoč je globoki, mehki njegov glas! A kaj je čital?“ vpraša živahno.

„Manfreda“.

„Manfreda!“ vskliknila je zavzeta grenko nasmihajoč se. „Za Boga, boljšega razlagalca temu delu bi si ne bil mogel izmisliti Byron sam. Ubogi, ubogi — Manfred! A gospodična, idivi v salon, mrazí me.“ — Dospevši tja je baš dr. Kosec napovedal štiriuajst dečkov in seksto majoro. „V kateri bôji?“ vpraša kneginja. „*V coeur-i*, pri meni je vse *coeur*,“ vzdihuje gospod proti Zoëi. „*Quel malheur!*“ šepeče ona, ali „*Vive l' empereur!*“ zakriči krilati vek tam na pozlačenem drogi. Zaspala je skôraj Jokita, piquet je bil pri kraji, kneginja v igri nesrečna kakor vselej. Po kratkem razgovoru je bila seja končana. Dr. Kosec je po svoji dolžnosti kneginji žilo potipal in se začenjal poslavljati. Dora mu je tudi v roko segla, a prijemši jo je z levo hitro očala kvišku pomeknil in pogled upiral v mlado gospó.

„Kakó se imate, milostiva baronica?“

„Dobro, dohtar, dobro, vedno bolje.

„Lehka mrzlica Vas trese, počitek, počitek, gospá!“

Vznemirjena je poslušala grofica, a Dora se ji je krotko nasmihala, zagotavljajóč, da ji ničesar ni, da jo je le malo prešinjal večerni hladni vzduh.

„Gospá baronica, varujte zdravja svojega, dolžnost Vam je,“ deje tehtno zdravnik, in poznati ni bilo več v resnobnem možu poprejšnjega ljubeznivega in zaljubljenega čestitelja lepega spôla.

Pri njegovih besedah je tudi meni bilo, kakor da bi me mrzla roka potipala za srce.

---

18. dné avgusta meseca.

Dnevi prijazno in mirno tekó, ali žal, skôraj jih bode konec. Še nekoliko tednov in moja boginja me ostavi, ljubezniva Zoë odide in kneginja se ne bode več nasolnčila v žarkih sloveče Uršule-Minerve. Ivana se pripravlja za odhod. Nigdar se ni ločila z domačo dolino, ali srčnega otroka svojega bi spremljevala do konca svetá in „prerada tudi v nebesa,“ kakor pravi. „S pomladjo vred se vrnemo, to mi je milostiva baronica uže obljubila, in Dorico popestujem povsodi, kder sve se radovali z zlato nje mamico.“

„Ali če bode deček, Ivana?“ — „Ne, gospodična, druga Dora mora biti.“

Prijazno in mirno tekó dnevi, dejala sem, a kaj bi rekla o večérih? Čarobni, ne, ta beseda ne zadoščuje, nebeski so! Z Doro, kateri je v poletenskem saloni vedno še pretesno in presoparno, jih prešijam v sladkem razgovarjanji na vrtu, in — kdo je bil nocoj tretji mej nama? Nihče drug, nego — Rihard! Vrnivši se iz Dolenjskega, oglasil se je proti večeru po svojem obétu pri grofíci in ona ga je privêdla doli v salon, kder smo bili uže vsi zbrani. Kakor ljubega prijatelja ga je vzprejela Dora, rôči mu naproti širеč in veselje je zabliskalo na čudovito lepem obrazi, toda veselje, kateremu je bila toga jako blizu. Razvnet ga je pozdravljal dr. Kosec, dvojki sta skôraj zavriskali, Zoë se gracijozno klanjala in celó kneginje pogledi so dolgo in ne prenerado počivali na Apolonu podobnemu — plebejci. „Škoda, škoda zánj,“ blagovolila je mrmrati presvetla, vglobivši se znova v svoj piquet. Kaj sem li storila jaz, ne vém, a zapazil mene ne bi bil, ako bi se tudi trudila posnemati ljubeznivo Francozinjo v nje izbrani uljudnosti. Grofíca je povabila g. Riharda

sesti poleg nje, in Dora se jima je pridružila. Po dolzem razgovoru zlasti o potovanji v Švico, katero Rihard nastopi, kakor je uže davno odločeno, 25. dné tega meseca, hotel se je poslo-viti, ali Dora mu je branila, proseč, naj poslednje večere, ki jih preživlja v domovini, posvečuje prijateljici iz mladih let. Osupnil je Rihard, a z nemim priklonom udal se nje želji. „Dovolite, ljuba mati,“ dejala je Dora, „da svoji navadi tudi nocoj nezvesta nisem, s silo me vleče venkaj pod milo nebó.“ — „Kakor ti je po všeči, predraga moja!“ — „Gospod Rihard, ali hočete me spremiti na vrt?“ — Novo začujenje nov priklon. „Beata, Vaša rôka, prosim!“ — „In stopili smo vsi trije iz salona, od koder je grofíca še za nami klicala: „Kadar bode kočija pripravljena, naznanil bode Mirko.“

Napotila se Dora ni nocoj pod javorje, ampak na drugo stran, kder izgled lepega, s cvetlicami obrobljenega prostora drží premo na gozd in na snežnike. Hotela sem gospodu Rihardu prepustiti sedež na klopi poleg Dore, ali pritisnila me je tja in Rihard si primeknil jednega priprostih, krog stoječih stolov. Zvezden večer je bil, ostrorobato v vsi svoji krasoti odvzdigovali

so se snežníki od jasnega obnébja. Sprva je govor semtertja zastal, misli Dorine in Rihardove niso bile pri njiju besedah. In neverjetno in smešno: tudi jaz sem bila razmišljena ter srce mi tolklo takó hudo, da sem Bogá hvalila, ker mi ni bilo treba govoriti. Ali skôraj je govorica tekla in Dora vedno tudi mene vánjo vpletala, če sem hotela ali ne, premagati mi je bilo strah in plahôto. Prelepo in ginljivo je bilo gledati in poslušati plemeniti bitji, drugo za drugo ustvarjeno, ljubeči se in vendar nedosežno daleč si stoječi! Nepopisno krasni sta, izraz ljubezni in globôke tožnosti vzvišuje idejalno njiju lepoto. A kakšen razloček vsaj na videz mej obéh čutili! Dora mirna in pokojna, če ji tudi časih solze trepečejo v besedah, katerih vsako prošinja ljubezen. Toda óna sveta, mirna, nesebična ljubezen se čuje v njih, s kakeršno se mati ljubljencu žrtvuje. Rihard resnoben in krotak, a vsak pogled, vsak glas naznanja njegovo gorje, strto mu življenje brez nadeje. Ali je žensko srce hrabrejše, ali lože samó sebe premaguje? Ali Dorina strast ni dosegla nigdar óne, s katero jo Rihard objema še sedaj? Tó so zagonetke, ki jih rešila menda nikoli ne bo-

dem. — O minulosti ni bilo govorice, a Dora je poleg druzega vprašala Riharda, če talente, ki mu jih je Bog takó radodarno poklonil, še uri?

„Čas je bil, v katerem je tó, kar imenujete talente moje, praznovalo. V meni in krog mene je bilo dolgo vse mrtvo.“ Čutila sem, ko je bolečina stresla Doro, pritisnila je rôko na srce. Rihard, ves zamaknen ván̄jo, zapazil je tó tudi, kajti pristavil je naglo: „Sedaj je vse drugače, vidim, čujem in čutim zopet.“

„Hvala Bogú!“ vzdihovala je sama v sebi Dora. „Kaj ne, gospod, gozd in ravan, in morjé in solnčni svit in knjige so Vam na razpolaganje in čimbolj se uglabljate v tó, kar je božji in človeški duh ustvaril čudovitega, tem srečnejši ste?“

„Tem mirnejši sem, baronica!“

„Oh, dobro takó, saj mir je sreča! in umeteljnik morate sedaj biti,“ brzo nadaljuje Dora, „kajti Vaš talent je bil prav in resen.“

„Ako tó imenujete nezadovoljen biti sam s seboj in neutrudno siliti le naprej, potem je moj talent morebiti res pravi.“

„In je-li, kakó dobrodejno je čutiti, ko okó vedno ostreje gleda, ko se mu horizont razširja in s svojo močjo prošinja, kar mu je poprej le jasno bilo po pogledih izvoljenih duhov.“

„Toda odvisen sem vendar zmeraj še od njih in vzgoja, ki si jo osvajam sam, ne bode gotova nigdar.“

„In slikarstvo?“

„Vedno sem le učenec, ki se čudi vzorom.“

„A muzika, nebeska muzika?“

„Ljubim jo, kakor prej, — ko sem spremljal Vaše sladko petje — a razvedriti me ne more. Umeje se, da govorim o muziki, ki svoje imé zasluži, ne o moderni zmesi glasov, skozi katero se um brezvspešno trudi in ni sence ne nahaja o tem, kar se more divnemu soglasju prilikati.“

„Tudi jaz sem Vaših mislij, tudi jaz nisem nigdar vesela, kadar čujem ono muziko, ki iz srca izvirajoč se vliva v drugo srce. Ne smijajte se — saj veste, da nisem nigdar sentimentalna bila — če povem, da muzika in — lunin svit, napravlja od nekdaj jedni in isti vtisek v moji duši. Probujata mi hrepenenje. Kadar gledam luno,

spominjam se svojih ljubih in mislim, da se moje oči v nji srečavajo z njihovimi.“

„Zakaj se ne bi hrepené srečavali v vzvišenem, bodisi v prirodi ali v umeteljnosti, čeravno ne očí, ampak misli ónih, ki so si v dušnem razmerji?“

„Potem bi hrepenjenje le izviralo iz želje, da delimo s svojimi najdražjimi divni pogled ali sluh?“

„Izvestno!“

„Ne, gospod! — Nekdaj Vam ne bi bila ugovarjala. A hrepenjenje, ki je čutim sedaj, ki ga muzika in — dovoljeno naj mi bode rêči — luna probujata v meni, ni z zemljo v nikakeršni zvezi. Moj duh sili v tacih hipih naproti nečemu, česar imenovati ne morem, ali kar biva, in kar mu bode jasno morebiti — ónstran grôba! — Še nekaj: bivši dekletce sem vedno mislila, da mati iz lune náme gleda. Odtrgati se pogleda nisem mogla, srce se mi je širilo in pretakala sem solzé. Domóv nisem hotela.“ —

„Toda Ivana je srnico svojo v naróčaj vzela, zazibala jo z milo pesenco v spanje in hrepenjenje po ljubezni se ji je izpreminjalo — v nebeske sanje!“

Deset je bila ura na stolpi kapelice in Mirkò se je približal, naznanjujé, da so konji upreženi. — Dve uri sta mi minili kakor toliko minut. Preživela sem ji sedaj še jednoč. Naj ji nadaljujem v snù. „Hrepenjenje po ljubezni se je izpreminjalo v nebeske sanje!“ Te in prejšnje besede je Rihard izpregovoril takó razvnet, toda s takšno tožnostjo, da jih še vedno slišim. Inako se mi stvorí pri spominu, ali pozabiti jih ne morem! —

---

22. dné avgusta meseca.

Rihard pojutrišnjem odide. Semkaj ne pride zopet. Nocoj se je poslovil, tudi meni rokó stisnil, „zdravstvujte“ mi rekoč. Nebeski so bili poslednji večeri! Res, nebeski in vendar tudi takó tožni, da jih ne želim preživeti še jedenkrat. Glava me bolí in še bolj srce. Ginljiva v lepoti in milini svoji je bila Dora in ljubezniva, kakor je samó nji môči biti. Iz vsake nje besedij se je slišalo, da mu želí povzdigovati up, spravljati ga z ozbiljno usodo. Vendar ne vem, če je stvorila prav — ali Rihard je nekoč dejal, „kar bodeš stvorila, bode prav stvorjeno“ in zatorej mora tudi prav biti, da mu je znova

dala čutiti, kaj je izgubil v nji. On je očito trpel. Sredi govorov, sredi zanimivih pripovedek o potovanjih svojih je zdajci umolknil v sladki pozabljivosti samega sebe. Molèč jo, upiral je vánjo okó in le s silo se predramil iz svojih mislij. Ubogo srce, kakó mu je moralo krvavéti! Čudno, Dora ga je hotela opozoriti náme. Čemú li tó! Ni ji bilo konca vprašanj, da sem povedala o zlatem svojem detinstvi, o časih, ki sem jih prežila pri materi. Ne vem, ali me je vnemal blagi spomín, kajti govorila sem brez strahú in nepopisno dobro mi je delo, da sem smela povedati: tudi uboga sirota je bila zavida vredna stvar. Najboljšo, najslajšo mater sem takó živo in hvaleče popisovala, da mi je Dora gladila lice in lasé, ljubko rekoč: „Vesela bodite, Beata, sreča se Vam bode smihala, otročja ljubezen in máterin blagoslov, to sta stebra, na katera se zida.“ Rihard me je blagovoljno, a skôraj nekaj začujeno gledal. Od sedaj je menda stoprav vedel, da žijem, da tudi jaz sem misleča in čuteča stvar.

Približala se je ura ločitve. Do poslednjega hipa se je Rihard moško premagoval. Nijedna besedica odkrivala ni njega čustva. Samó oči

sta ga izdajali, ali kdo bi mogel tem prepovedovati? — A ko se je poslavljal z Doro, poljubujé ji rôko, ni je izpustiti mogel in govoril s takim trudom, da so besede skôraj nerazumljive bile. „Hvala — hvala Vam za divne ure, kakeršnih se nigdar več nisem nadejal — spomin o njih spremljal me bode“ — in glas mu je zaprlo. Dal je potem meni rokó, šepetal „zdravstvujte“, še jeden pogled na Doro, pogled, v katerem je sijala vsa hrepeneča duša, in — hitel je strani. Molčala je Dora, a hipno z neizrecno bolestjo nazaj poklicala odhajajočega. Prekipela je ljubezen, vrnil se je razvnet in pokleknil pred njo ter na nje koleni nagnil glavo. Pritisnila mu je ustna na čelo in položila rôci na glavo.

„Rihard, s solzami si me polubljal in blagoslavljal nekdaj, bil je najsrečnejši in najgrozovitejši dan življenja mojega, a prenašala sem neizmerno gorjé, ki mi je je naklonila usoda. Selaj ti vračam tvoj poljub, naj iz njega, iz mojega blagoslova in iz mojih solz, izvirajo záte nebesa!“

„Nebesa so le tamkaj, kder bivaš ti, mili angelj moj! Oh, zdravstvuj, vendar ne za veselej, čuj me, Dora, ne za veselej!“

„Ne, Rihard, ne za veselej — na svidenje, v tej ali v — óni domovini!“

Uglobil se je še jedenkrat pogled v pogled, kakor bi si hotel vtisniti za vedno predrago podobo v dušo in izginil je Rihard. Zamišljena je počivala Dora, in jaz, jaz nisem vedela, ali sem živa ali mrtva od sočutja in tožnosti. Molčé je hodila Dora potem poleg mene, toda predno sve stopili v salon dejala je: „Jutri, Beata, vsprejmete dokaz mojega zaupanja!“ —

Glava me bolí in še bolj srce. Da bi Dori, da bi Rihardu s svojo srčno krvjo mogla kupiti vso zemeljsko srečo! „Zdravstvujte“, rekel mi je. Zdravstvujte! *Far well for ever!* Byron, Manfred — Rihard!

---

23. dné avgusta meseca.

Kaplje, povejte, deževne,
Čiste kot svetlo srebró,
Ali solzice ste mile,
Ki jih pretače nebó?
Je li poznano višini
Ono prebridko gorjé,
Ktero v solzé se raztaplja,
Da nam ne poči srcé?

Te misli so se mi vsiljevale in nehoté se sklepale v bore stihe, ko sem danes za rana

vstala — težka še vedno glava, še težje srce — in razvedriti se hotela s čistim krepkim vzduhom, ki zlasti ob zori veje od snežnikov. Kakov izgled iz mojega tina! Obláci so se podili in globoko doli visèč zagrinjali skôraj vse nebó. Siv kakor nebó, bil je svet. Nevidni snežniki — neviden raj: čarobni vrt! Ona néma tožnost je vladala po prirodi, ki razžalostí stvarstvo. Začenjalo je deževati, drobne kaplje so padale in deževalo je v jednomér, kakor ne bi hotelo biti nigdar konca. Kakó se je tó ujemalo z menoj! Tudi v meni ní luči, ní bôje, nijednega prostorca v duši, kder bi si moglo izpočiti željno čustvo! Solza za solzo se mi je utrinjala iz očesa in plakati bi bila mogla tudi jaz brez prestanka. Učila sem se z dvojkama, ali stežka in ne gladko kakor po navadi, saj jih po trudu ni vabil ljubi vrt. Roza je dejala, da danes ne vidi pismen, da je pretemnó, da bi šla najrajša spat. Vijoleta je vprašala, „kaj li počenjajo cvetlice v tej mokroti? Ali je morebiti uže zima?“ — „Tudi tebi, „Beata,“ pristavila je Roza, „toži se po solnci, vesela nisi in rdeče so ti očí.“ — „Glava me bolí.“ — Segla sem po Noetovi barki, da je po dolzem

počitku zopet plavala po kópnem. Skôraj sta dvojki — presrečna otročiča — pozabili neugodno vreme in vglobljeni v igro razstavljali živalce vsakih vrst po strehi in po palubi velicega čolna. Vsa druščina celih in polomljenih púnic jih je morala gledati.

Pri kosili je bilo tudi vse bolj tiho v mračni mrzli sobani. Kneginja, zavita do glave v svoj pisani indijanski „šal“ in še bolj v svojo plemenitost, ni izpregovorila besedice. Zatorej tudi Zoë ni čestitala vladarici nego nemo in slovesno. Pogledi grofíce so bili uprti skrbno na Doro, katera, krasna kakor vselej, bila je nemirna, druga kakor navadno. Bolestna poteza okoli nje ust je bila jako očita. Sedaj globoko zamišljena, sedaj nenavadno razgovorna, menjavala je vedno predmet pogovora. Čudila se temu nisem, mislé na sinočni prizor. Po kosili, katerega konec je nepotrpežljivo pričakovala, prosila me je Dora, naj proti večeru pridem doli k nji. Večer je prišel, Ivana ostala pri dvójkah in jaz sem šla k Dori. Kaj me je pričakovalo tam! Vsprejela me je radostno, déla mi roko okoli pasú, premilo mi zrla v očí in živahno vskliknila: „Vi, Beata, Vi ste stvarjeni zánj!“

Vstrašila sem se, kakor bi pred mano treščilo v tla in zmočena šepetala: „Vas ne razumejem, gospá milostiva!“ — „Beata, Vi ste stvarjeni, osrečiti Riharda!“ Vrtelo se mi je po glavi in jedva sem se držala po konci. „Za Boga, gospá milostiva, kaj Vam je?“ A silila je vmé: „Beata, če Vas snubi, je li, da ga bodete ljubili, prisezite mi tó v spominu na mater svojo!“

„Nikari ne govorite takó, prosim Vas,“ dejala sem, ne vedoč, sem li blazna, ali je zblaznela vzorna moja boginja.

„Odgovorite, Beata!“ Vedela nisem, kakó si pomagati in v zadregi, v strahi svojem sem dejala: „Kdo, gospá, bi povešal oči k meni, ki jih je povzdigal k Vam? Vi in jaz!“

„Prav, Beata, ti in jaz! Ti, mlado, neoskvrneno cvetje, in jaz vela roža, kateri je ob zori strupen črv razglodal srce. Tó je razloček mej nama.“ Iz znova je silila vmé: „Beata je li, da hočete?“

„Oh, gospá, kaj Vam je danes, Vas ne póznam, vsa druga ste!“

„Res, vsa druga sem, sáma sebi se čudna zdim, a potipljite mi glavo, kakó žehtí, in rôci sta ledeni, in nepopisna bolest mi krčevito stiska

osrčje. Vendar vem, kaj hočem, kaj govorim. Povedi, Beata“, dejala je proseče in ginljivo, „da bodeš skrbela za srečo njegovo, ako te izbere?“

„Za božjo voljó, gospa milostiva, vsmilujte se me, nikari me takó ne trpinčite, s čim li sem to zaslužila?“

Ali takó milo in bolestno me je pogledala, prosé znova, da se nisem mogla vzdržati ji zagotoviti:

„Kar hočete Vam stvorim, vse, kar zahtevate, da bi Vam mogla napraviti le hip veselja!“ Razvneta me je objela in vsklikala „hvala, hvala, Beata, sestra moja!“.

„Sestra moja!“ me je imenovala! O moj Bog, kako si dober, da si me dal poveličati s to besedo iz ust najplemenitejše svojih stvarij! Žareči poljub, ki sem ga pritisnila Dori na roko, izrekel ji je, kar ustnam ni bilo môči.

„Pogledi, Beata, sedaj sem zopet prejšnja, mirna in pokojna, kakeršno si me videla žedeti do sedaj. Še nekaj imam na srci. Poslednja moja prošnja in dokaz neizrecnega zaupanja, ki je stavim v té, predraga moja. Sédi semkaj k meni, daj mi roko, poslušaj me! V nekaterih

tednih odidem in bodem mati. Dete moje!“ vzdihovala je tožno smihajóč se, „Vsaka mati željno pričakuje ure, v kateri ji je dano pokrivati ga z blaženimi poljubi, ali meni, ki sem se seznanila z obupom, meni je težko nadejati se. In vendar se ga tudi jaz veselím in molim, naj bi Bog strto moje življenje milo vzel na dar in stvarci, ki je del mojega bitja, naklonil vse, kar je odrečenega bilo meni. Beata, opasni uri grem naproti, a božja volja se zgôdi!“ Vzela je sedaj zapečačen listek iz mizice, mirno rekoč:

„Prosim, tó izrôči Rihardu — ako umrèm. Saj mi je dovoljeno govoriti v smrti in opravičiti se nezvestobe svoje.“ Kakor bodalce so me zadele te besede in vskliknila sem: „Ne, gospá, Vi ne smete umreti. Bog ne more takó neusmiljen biti, da bi Vas vzel! Živeti morate zaradi vseh, ki Vas ljubijo, zaradi svojega otroka.“

„Rada, Beata, bi živela zánj, žrtvujé se mu z vsemi svojimi čustvi, tukaj v domovini sredi vas, daleč od hrupa svetá.“ —

„In Vaš soprog?“ predrznila sem se vprašati.

„Moj soprog!“ dejala je grenko nasmihujóč se, „baron Feodor se ne bi branil ločitve, on, ki ne ljubi druzega, nego kvarte in zabave v druščini jednako mislečih tovarišev. — Ponavljam, rada bi živela s svojim otrokom tukaj, a Rihard, kateri, kakor živa, četudi nezaslužena graja stojí pred mano, on bi moral biti srečen, srečen s toboj, draga Beata!“

Smem li zapisati, kar sem občutila pri poslednjih besedah? Grešno je, ali bilo je vendar takó: nebeska radost mi je obsevala srce, ali izginila takoj, kakor tó, kar je, kakor prazen izraz bolne domišljije preljube Dore. O, če bi on kdaj zvedel nocošnji najin pogovor, umreti bi mi bilo od sramote.

„Vse tó, kar sem ti povedala danes, stvorila bi bila lehko jutri ali pozneje, toda vedno me je uže sililo tebi izročiti pismo. Moji živci so bili takó razdraženi. Sedaj je odleglo. Odvzeto je, kar me je težilo. Počivati hočem, osem ura stoprav!“

„Gospá milostiva, ali smem poklicati drja. Kosca?“

„Zakaj-li?“

„Takó bledi ste, in rôci še vedno ledeni!“

„Tó nič ne dé. Upam, da se razgovarjavi jutri zopet na ljubem mi vrti. Vedno ne bode deževalo. Pojdi sedaj, Beata, težko te bodeti čakali sestrici moji. Poljubi ji namesto mene. Preljubeznivi sta! Tá poljub zánji, tá záte. Lehko noč, draga moja!“

Ubogala sem Dore, a siloma se odtrgati morala iz nje obližja. Kakó rada bi še bila ostala pri nji, vrniti sem se hotela še na pragi. Kakó otročja sem! Saj druzega ne potrebuje nego počitka, kakor dr. Kosec pravi. Dekletci sta bili res uže jako zaspani in Ivana ji je vêdla spat. Mirno sta zaspali govoré o solnci, katero jima je Ivana za jutri obetala. Mislila bi, da so me nocoj objemale le sanje, ako ne bi pismo ležalo pred mano. Kakor ogenj me peče mej prsti. Da bi bila skôraj spomlad in da bi ga mogla vrniti Dori. Položim ga v molitvene knjige nepozabljive, zlate mi matere. Tu počivaj, kder je molila záme. O mati moja, prosi tudi za Doro tam gori! — Oh, toliko sem učakala v mesecih, kar sem tukaj, da se mi od mojega prihoda takó dolgo zdi in da se sáma sebi uže dozdevam stara.

Ravno se odvaža dr. Kosec. Temna, brezzvezdna noč je, in on, on tam doli, ki se pripravlja sedaj k dolzemu popotovanju, kaj mora čutiti! — Še vednó dež. —

Je li poznano višini
Ono prebridko gorjé,
Ktero v solzé se raztaplja,
Da nam ne poči srcé? —

IV.

24. dné avgusta meseca.

Vse je končano! Namesto angelja, ki ga je nam imel darovati Bog, pozval je dva njih k sebi! Poleg zibeli — krsta, in Dora, Dora preljubljena moja, najblažja stvar, ki si jo je misliti, lepa in mrzla kakor kip od marmorja in takisto neobčutljiva! Groza me izpreleta in peresu se upira popisovati neizmerno nesrečo, ki nas je zadela! — —

Noč je bila, prvo spanje me objemalo, ko me vzbudí ropot kočije, ki se v silni naglici odpelje od graščine. Dirjala sta konja, da je bobnélo v tišini. Srce mi je tolklo, iz postelje sem skočila, vendar upala se nisem ostaviti sobe, kajti v graščini je bilo vse tiho. Skôraj se zasliši znova kočija in klici kočijaževi, spod-

badajoč konja. Sedaj je bilo vse živo po stolbi in čula sem Ivano reči s solznim glasom: „Pomagajte, pomagajte, gospod dohtar!“ Brez sape je odgovarjal dr. Kosec, „da bi Bog dopustil!“ Po meni je bilo, nisem vedela kaj početi od strahú in skrbí. Strop, zidovi, luč, vse je plesalo pred mojimi očmi, po ušesih mi je šumelo, kakor da bi čula šumenje razburjenih valov in vmes so utripali udarci mojega srca, da mi je sapa zastajala. Na kolenih sem ležala in kar se duša le izmisliti more iskrenih prošenj, poskušala sem jih pošiljati v nebó, a vrelo mi je v možjanih, trgala se neprestano nit molitve in jasna mi je bila sáma misel: „Vzemi mene k sebi, večni Bog, mene, ki sem sáma, po kateri nihče ne bode žaloval, ali daj Dori, izvoljeni svoji stvari živeti, živeti zavoljo nje deteta, zavoljo — Riharda!“ Naj se izpovem, on je tudi v tej grozoviti uri stal pred mano in čutila sem, kar bi čutil on, ako bi se prestrašno uresničilo, česar razumeti nisem mogla. Gorjé, gorjé, kaj so človeške prošnje in molitve, kaj so želje in solze proti volji večne modrosti! Tišina je minila, vrata se odpirala in zapirala brez ozira, in v mojo sobo omahovala je Ivana, vpijoč: „V mo-

jem naróčaji, tù, tù je umrla! Otrok je umrl, ki sem ga od svojega rojstva ljubila in gojila bolj nego zenico svojih očij. Oh, sedaj stoprav vem, kakó sem Doro ljubila!“

„In nje dete?“

„Šlo je z materjo v nebesa! Bog nam ni hotel delca nje prepustiti, saj mi vsi je nismo bili vredni!“ — — —

sve sedaj tudi žalostni.“ — „Ta poljub vama pošilja.“ — Vijola je poskušala sáma sebe tešiti, rekoč: „Vspomladi naša Dora zopet pride„ to nama je dejala mnogokrat.“ — „Eh, kdaj bode stoprav ta srečni čas?“ vzdihovala je Roza. „Kdaj, kdaj li pride?“ vpraševalo je tudi krvaveče moje srce. Spremila sem ji h kočiji. Grofica, vsa vničena od bolesti in toge prosila me je uže prej v sobi s kratkimi besedami, naj jo namestujem, in sedaj mi je še to in ono naročila, torej nisem zapazila, da je Roza izginila.

„Evo tvojega slamnika,“ vsklikne vrnivša se, „pozabila si ga.“

„Lepa hvala, ljubica, ne potrebujem ga.“

„Vendar ne misliš razoglava peljati se, Beata?“

„Jaz ostanem tukaj.“ Obe sta se me oklenili in nista ničesar hoteli vedeti o tem.

„Beata ima še mnogo opraviti tukaj.“

„Naj še jaz tukaj ostanem, da ji pomagam.“

„Takó, Rožica nehče z manoj?

„Pač, mati, rada, prav rada, ali če ni Beate pri nama, mnogo zamudivi, danes ni nedelja in učiti se je treba vsak dan.“

„Tem bolj trudoljubivi bodeta, kadar Beata pride za nami.“

„Kdaj bode to?“

„Skôraj“.

„In Ivana?“

„Ivana mora ostati doma.“

Mirko ji je vzdignil v kočijo in potrti sta se stisnili dekletci tam poleg grofice. Zavila sem ji v gorka plaščka, kajti mrzlo je bilo in solnce le semtertja poskušalo predirati gosto meglo. Prisedla je še Tereza, grofičina strežajka, in pomeknila se je kočija naprej. —

Da bi imela moč stvoriti grofici vse po volji! Naj za vse skrbim, dejala je. Odtrgati se mi je nehoté žalosti, vedno kdo kaj vprašuje, ukazovati je treba, na — pogreb misliti. Ivana me malo podpira, strta je in kakor senca se plazi okoli. Največ čuje v dvorani nad mrtvima angeljema. „Vse mine,“ dejala je baš, „postaral se je še dohtar nocoj, večni mladenič je podoben stoletnemu starčku. In kaj stoprav jaz, ki sem živela le v tem otroki!“

Kadar le morem, grem tudi jaz k Dori. V vrtu belih rož počiva, najlepša, najbolj bela izmej vseh, in na nje prsih spava mlado človeško

cvetje — bledo nje dete! Izraz Dorinega obraza je sladak in mirán. Ivana pravi: „Tako se je nasmihala moja srnica, kedar, spletši vspomladi prvi venček, mi je ga prinesla za sveto devico v mojo izbo. Vse te vence še imam in položiti mi jih morate v krsto, kedar pojdem za njo.“ — — —

Od smrtno blede dvojice sem vzdignila pogled na lepo, temno podobo v črnem plašči in bilo mi je, kakor da ji bi trepetale solze v očeh. In Anica, lepa Anica v nebesih?! — —

Ko se malo zopet zavem, prešine mi glavo misel na pismo. Planem ponje v svojo sobo. Približala sem se tresoča Rihardu, toda ni me zapazil, ves izgubljen v nje pogled in v svoj obup. „Od Dore!“ zašepečem. Ljubljeno imé ga je elektrizovalo, segel je po pismu in strastno je poljubil. Izpregovoril ni, le hvaležen mi stisnil roko. Motiti ga nisem hotela in se vrnila stoprav k Dori, ko mi je Mirko naznanil, da je graščino zaprl, kajti „gospod Rihard“, poslednji kropilec, bil je odšel. „Lehko noč sem gospodu voščil, ali on me še videl ni, strt in bled je taval proti dômu. Bog se ga smiluj! — Zakaj li so bili pokojni gospod grof vendar tako ponosni?“ — vzdihovala je Ivana in odmajala z glavo. Ali se je luč zasvetila tudi pred očmí zveste starke? — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

26. dné avgusta meseca.

Od pogreba prihajam. Šla sem bila z Ivano. Druga je drugo podpirala. Vsa okolica je privrela, gospôda in kmetje. Riharda ni bilo. Ali je odpotoval? Tudi dohtarja nisem videla. Drug grob so kopali tam v kotički: blazna mlinarica je sinoči umrla. Trudna sem, ne morem več. Vzdržavale so teló do sedaj le dušne močí. Dora, Dora, angelj božji, počivaj mirno! — — — —

---

27. dné avgusta meseca.

Po tolicih dnéh dušnega trpljenja in telesnega truda, po tolicih nočeh brez počitka, premagala me je sinoči nevečnost. Izginilo je čustvo gorjá, zaspala sem in spala kakor mrtva do belega dné. Tem bolj boleči sta se mi vrnili z zavestjo bridkost in toga. Hudim sanjam podobna se mi je kazala sprva nesreča, a skôraj je v vsi svoji grozoviti resnici zopet stala pred mano.

Od ónega deževnega dné je vreme, dasi jesensko, vendar prekrasno. Oblaka ni na nébi in solnce pripéče opoludné s silno močjo. Vsa dolina dehtí. Kosili so otavo. Ljudje delajo tru-

dèč se, in se gibljejo, pojó in veselé vmes kakor prej in priroda se nasmiha, kakor da se ni zgodilo ničesar. Toda od snežnikov veje neka mrzla sapa, iz gozda se razlega čez dolino tožno šumenje in ponosnemu drevju odpadajo rdeči listi, mokrí od svetlih kapelj. Pusto je v graščini, nepopisna praznota povsodi, najprijaznejši prostor izpremenen v puščavo. Nje ni, nje ne bode nigdar več! — Nje pogrešam kamor pogledam, koder hodim: na vrtu, ki je poslušal najine in — naše pogovore, v salonu, kder se mi je vselej takó prijazno bližala, v nje sôbi, kder me je imenovala sestro — oj, in v dvorani, katero mi je prehoditi toliko in tolikokrat na dan, v dvorani od koder sò najljubeznivše bitje nesli v naróčaj zemljé, tam odmevajo zidovi še zmeraj od klica: „Manfred in Astarta“! od onega strašnega klica ki se je izvil iz dnà moje duše. —

Grofica je pisala, naj pridem za njimi, kedar bode vse v redi. Treba nama je zatorej hiteti. Ivana pravi: „Da bi jaz bila grofica, nihče ne bi stopil po sedaj v Dorino sôbo, samó ob največjih praznicih bi se tamkej zbirali vsi, ki so jo najbolj ljubili, to je grofica, dvójki, Vi, gospod

Rihard, dr. Kosec tudi, in jaz,“ in začela je znova ihteti se, „jaz bi klečala v zadnjem kotiči in bi prosila Bogá, naj mi jo dá skôraj gledati v vrsti angeljev.“ — Roza in Vijola sta mi poslali pozdrave in z velicimi pismeni podpisali se v materinem pismu. Preljuba, prisrčna otroka! Na čarobnem vrtu je vse zaprto, okníce zatvorjene. Prav, da je ostavil kraj, kder je prebíl toliko neizrecno tožnega. —

Nekoliko dnij potem.

Ne vem, kakšen dan je denašnji dan. Saj bi tudi ne vedela, da še živím, če mi ne bi težko breme ležalo na srci in da ne bi čutila bolestnega trkanja v glavi. Oči me ščemé, toda s solzami jih ne morem hladiti, zastajajo mi v srci in tam napravljajo ono breme; in bolest v glavi, to je misel, jedina, ki jo sedaj gojí in ki jo živo trpinči, misel — umrl bode! — Takó izginja dan za dnevom. Z bremenom in z bolestjo zaspim, če me časih dr. Kosec sili počivati, in ko premagana od slabosti zatisnem očí, in planem ž njima nekaj hipov potem zopet kvišku, da bedeča nadaljujem, kar — — — — — — — o moj Bog, moj Bog! — To je moje sedanje življenje! — — — — — — — — — — —

Prišel je dr. Kosec, ne vem kdaj, ves potrt, prosèč, rotèč naju, naj pridevi z Ivano pomagat mu v postrežbi — smrtno bolnega Riharda. „Omagala je stara njegova strežajka in moški niso za takšen posel. Bedeti je pri njem, obkladati mu noč in dan čelo z ledom, skratka stvoriti, kar je v človeških močeh, da ga otmemo smrti.“ Poslušala sem, mislèč, da se mi sanja! Ivana vpraša! „Za Boga, gospod dohtar, ali gospod Rihard ni odpotoval?“ — „Odpotoval on! Tisto noč pred pogrebom pokojne barónice Dore Rihard ni legel k počitku, temveč nemirno hodil gôri in dôli. Po dnevi potem je vedno slonel v svoji sobi in strmel na neki listek. Na večer sem mimo ville šel od necega bolníka tam gôri pri sv. Križi, ko me ugleda stara Katra in pripoveduje, da se ji gospod takó čuden zdi, da ni besedice ne izpregovorí in ničesar ne užije, razven mrzle studenčine, a té prav obilo. Nepričakovano mi ni bilo, kar sem čul. Vstopivši ga najdem apatičnega in ko ga nagovorim, stisne krčevito pisemce, ki je je držal v rôci, poljublja je in prižge na sveči, katera je brlela v mračni sôbi. Z očmí ni trenil, dokler je poslednji kosec listka se izpremenil v pepel. Na

prvi pogled sem videl, da si je Riharda bolezen osvojila. „Dobro bi bilo izpočiti si malo, gospod Rihard, bolní ste!“ — „Bolan? Morebiti,“ in tiščal je rôci na čelo. Kakor ubogljiv otrok se je dal v posteljo spraviti tih in molčéč, ali drugo jutro sem ga našel v deliriji, iz katerega se, žàl, do sedaj še ni prebudil.“ — „Toda okreval bode“, je li, gospod dohtar? dé Ivana. „Malo upanja. Prosim Vas, prosim Vas, gospodična in Vas tudi, ljuba Ivana, iz človekoljubja pojdita z menoj, pomagati si ne znam drugače. Zagovarjal bodem vse pri grofici. Moj voziček čaka pred graščino.“ Mehanično sem se plazila dalje in šla za dohtarjem, a klanjala globoko doli glavo — pripravljena na smrtni udarec neusmiljene usode. — — — — — — — — —

Oh! ko sem ga gledala takó izpremenenega! Bled kakor mrlič je, bled, kakor je bil mrtvo Doro ogledujé in lice mu upadeno. Debele očí strmé iz globocih jamic brez vida okoli in neprestano se razgovarja sedaj o svoji ljubezni, o svojem trpljenji in konec vsaki govorici je: „mir najinemu očetu!“ — — — —

Po želji grofíčini imam vsako jutro ji poročati o Rihardi. Tudi ta muka mi je naložena.

Spodobilo bi se vrstam pristaviti kaj prijaznega za predragi moji učenki, a ni môči. Vse je izgubilo záme ceno. Sáma o sebi si ne morem uže najti razloga, druzega ne čutim, nego, da po njegovi smrti tudi meni ni dalje živeti. Ljubim ga! — Izgovorjeno je! Res, res in tisočkrat res, naj stoji tukaj, ljubím ga z vsacim udarcem srca, z vsako mislijo, s svojim hrepenenjem, s svojimi sanjami, z vsem, kar je Bog blagega mi položil v dušo! Ne vem, od kdaj ga ljubim, a to vem, da je solnce vzhajalo drugače, da so cvetlice bolj dehtéle in da sem slavčje tožbe umevala od tistega dné, ko sem ga prvič ugledala. Skrovišče prej neznanih mi čustev se je prebujalo v meni, po njih se mi odpiral neznan svet! Srečna sem bila in poleg vsega vendar takó nesrečna, sáma sebi zagonetka. Kolikokrat me je sililo popisovati, kar se godi z mano, ali ustrašila sem se, če je rôka zapisala le besedico v teh listih o tem, kar sem sáma sebi hotela tajiti. Grešnica, velika grešnica sem se dozdevala, če sem se le v misli bližala móžu, kateri je ljubil Doro in katerega jaz, uboga stvarca, nisem vredna. Vedno bi bila molčala, zatajila svoje srce, ali sedaj ko mi hoče smrt upleniti,

kar nigdar moje bilo ni in kar je vendar moje vse, sedaj sem toliko drzna, da se borím pred vsem svetom ž njo! — — —

maga nocoj Katri. Naj se izpočijem?! Nigdar, dôkler njemu pretí smrt! A trudna, sila trudna sem na duši in na telesi! — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Poslednje noči so bile prestrašne. Umolknil je zdravnik, le z glavo zmajuje. In zopet sem nocoj v graščini. Po sili me je spodil semkaj. On sam hoče bedeti pri bolniku. Nocojšnja noč razloči vse. Menda jednoindvajseta je. Večnost ne more biti daljša, nego mi bode čas do zjutraj. Vem, kaj pomenja resni dohtarjev ukaz: prihraniti mi hoče plemeniti starček pogled Rihardove smrti! Nádejala in nádejala sem se navzlic vsemu do sedaj. Oh, da ne bi bila primorana udati se pasivnemu obupu! Da bi ležala rajši tamkaj, kder spava Dora! — Naj čakam dohtarja zjutraj v spodnjem salonu, naproti mu ne smem priti, to so bile poslednje njegove besede. Polunočí bije na stolpu kapeličinem. Kakó me očí pekó! Neprenosno je, kar čutim. Odpusti, moj Bog, da ne molim, a druzega ne znam, nego li obupavati, oh, smiluj, smiluj se me! —

— — — — — — — — — — — — — — —

Živel bode, živel, živel! — — — — —

V prsih se mi taja, solzé tekó in želim, naj mi

ubogo srce póči od veselja, saj lepše sreče nima pričakovati na zemlji! — — Živel bode, živel! Kakó dober si ti, moj Bog! — —

Od zôre sem nemirna čakala v poletenskem salonu in skôraj se nisem mogla premagati, da nisem tekla tja na čarobni vrt. Skozi okno in na uro sem gledala, a kazalec se ni premeknil, neskončne so bile minute. Vendar, vendar dohtarja ugledam, ko prisopiha mimo kapelice čez most, in sedaj mu ne bi bila mogla naproti hiteti, da mi tudi ni bilo prepovedano: kajti prikovana sem bila na tla, ni geniti se nisem mogla z mesta. Vrata se odpró, pomlajen, zadovoljno nasmihajoč se vstopi dohtar in vsklikne: „Otet je, živel bode!“ Jaz mu planem okoli vratú ter mu iskreno poljubljam rôci in on me boža kakor majhno dete in se joka z menoj!

„Kriza je srečno minila in Vam, Beatica, gre hvala, Vi imate največ zaslúg. Le ljubezni je môči žrtvovati se takó, kakor ste stvorili Vi. Nikari se ne stidite in ničesar ne tajite, sladko dekletce moje, stari Kosec je prehodil velik kos svetá, dobro pozna življenje in ljudí in zvesto molčati naučil se je tudi.“

„Ali se Rihard uže zavéda?“

„Popolnoma se zavéda, vsa opasnost je minila. Hočete li se prepričati?“ vprašal je šaljivo.

„Ne, ne, nikakor ne, delo moje je končano in stopiti mu sedaj pred očí, to ne bi mogla, naj bi tudi veljalo“ —

„Kaj?“

„Moje življenje! Ne, ne, življenje ne, saj je prelepó, divno, neprecenljivo je! Hvalo Bogú, ki ga mi je dal“ —

„Ter njemu ga ohranil!“ pristavil je nagajivo ljubi, ljubi dohtar. „To bode „bulletin“, ki ga vzprejme danes grofica!“

„Ustno ga ji poročim, takoj se odpeljem k dvojkama svojima.“

„Nikakor ne, temu ugovarjam kot zdravnik. Danes pišete navaden „bulletin,“ kaj pravim navaden bulletin, danes zakličete pismeno razvneto svojo „hosano“ in se postavite na razpolaganje milostivi grofici, jutri pride veseli odgovor in pojutrišnjem 16. septembra“ —

„Kaj čujem, minila uže polovica septembra?“

„Kakó pa, čas se ne ustavlja, bodisi tožen ali vesel. Pojutrišnjem sem dejal, odpeljete se in v tem uživaj ljuba moja Beata potrebnega

sladkega mirú in se zopet okrepi, da ji rožice znova zacvetó na lici. A sedaj z Bogom, otrok moj! Dolžnost me pozivlje, nji in lepôti čestitam do smrti.“

Odšel je ljubeznivi starček in sáma je bila óna, ki je sedaj v resnici „Beata.“

---

16. dné septembra meseca.

Popóludné se odpeljem. Grofíca je pisala, da odpótujemo za mesec dnij v Benetke. Ti, dnevnik moj, ostaneš tukaj. Ne morem ti pomagati. Bolje je, da te ne vidim, dokler nisem zopet prejšnja. Zapaziti bi te tudi utegnil po poti tuj pogled; védi, junaštvo moje je šlo po vodi! Ko je bil bolan, dozdevalo se mi je vse jedno, če bi ves svet zvedel, da — da — ne, nehčem! a sedaj trepečem o misli, da bi se nekomu vsiljevati utegnila le slutnja o — o ljubezni moji! Kakó zoperno je vendar pisati! Kaj je laže govoriti! Kar se glasno po nobeni ceni izreči ne more, to se zašepeče, a tù, tù na listu se ne dá prikrivati nijedna besedica. —

Od grôba sem se poslovila. Čudna stvar je ljubezen, oj, in kako je sebična! Ničesar ne

trpí poleg sebe, vse, vse izpodríva, iznevérila me je skôraj spominu na bitja, takó neizrecno mi draga. To mora zopet drugače biti!

Pripravljena je kočija. Z Bogom, Ivana, z Bogom, Mirko! Na svidenje, na svidenje, predraga dolina in vse, kar je ljubega in lepega v tebi!

V.

13. dné majnika meseca 1876. l.

Pozdravljena domovina, pozdravljen kraj, ki mi je najljubši na sveti! Po dolgi ločitvi te gledam znova! Umeti bi ne mogla, pogrešati takó dolgo očetnjave, toda od meseca do meseca se je daljšalo naše bivanje v Benetkah. Ugajalo je grofíci tam, kder zime ni, kder jesen pomladi v roko sega. Mile južne sapice so dihale neprestano okoli našega stanovanja in solnce sijalo ves dan skozi visoka okna, razgrevajoč in zlatèč prelepe dvorane. Sprva smo stanovali „Riva dei Schiavoni,“ blizu stare „palazze dei Dogi,“ a hrup in šum sta nas prepodila skôraj tja, kder je grofíca našla, česar je želela: tihôte in mirú. Okrepila sem se naglo, na videz bila zopet prejšnja, a sáma sebe ven-

dar nisem našla. Srce je bilo izgubljeno, ostalo je v domovini! Naj sem se čudila omamljivi krasoti čudovitega mesta, naj sem zabrêdla v labirint tesnih ulic in mostíčev in tam malone oglušela od vpitja stanovníkov in mornarjev vseh narodov, naj sem se vtapljala v divni pogled izza „Campanila“, zrla od tam gori na brezkonečno morjé, na padovanske gore, na planine, ki v širocem krogu gledajo dôli na lagune, naj sem si naslajala okó in srce z umotvori človeškega genija po cerkvah in galerijah, naj me je nosila gondola mej stotino in stotino ladij čez „Canal grande“ pôleg ponosnih palač, katerih vsaka ima svojo zgodovino, naj sem se sprehajala po marmornatih tleh najlepše „piazze“ Italije, na óni svetega Marka, naj se mi je kazal vzvišeni prizor gledati o mesečni svetlobi „Prokuracije, cerkev sv. Marka, „Piazzetto“ in „Lagune“, naj sem v tihi noči, ko je vse mirovalo, zrla iz našega balkona na bregove morjá, na valove, po katerih so trepetaje plesali srebrni lunini žarki: vendar sem navzlic vsemu videla le jedno sámo podobo, vedno in povsodi me je spremljevala ona.

„Od zore do mraka, od mraka do dné,“

pravi Preširen in jaz se drznem temu stihu dostaviti:

„Ji zvesto je bilo ljubeče srcé!“

Okó mi pade na besede: „to mora drugače biti,“ ki sem jih tú gori zapisala 16. dné septembra meseca in danes 3. dné majnika meseca jim odgovarjam z izrekom: „vse je, kakor je bilo.“ Še poskušala nisem predrugačiti se in pozabiti. Zakaj li se trpinčiti z nemogočnimi stvarmí? Pozabiti? Pozabiti njega! Smešno. Ali bi mi bilo možno zabiti, da žijem? —

Rihard — po dolgem času mi je pisati tó jedino, tó predrago imé — Rihard je dopisaval sem tertja grofíci in se v vsacem pismu prijazno spominjal tudi mene. O bolezni ni omenjal ničesar. Bog daj, da ne vé, da sem bila blizu njega. Odpotoval še sedaj ni. Skôraj, skôraj ga vidim. O kakó se veselím in kako se bojím te sreče!

---

16. dné majnika meseca.

Prosila sem sinoči Ivane, naj čuva dvójki, v tem ko pojdem na Dorin grob. Privolila je rada preljuba starka. Vstala sem za rana in na-

napotila se, ko je solnce baš vzhajalo. Širilo se mi je srce stopivši iz graščine. Najlepše majnikovo jutro se mi je smijalo naproti. Vsa priroda je čestitala vspomladi. Dehtel je lipov cvet po grmičih, ki obrobljajo pot doli do K. Nebó je bilo čisto, samó krog snežnikov so plavali tenki srebroviti ovoji. Rôsa se je blestela po šumi in na logi in se videla na vsaki bilki, v srčeci vsake cvetice kakor šopek biserov. In ptički so kljunce pomákali v tó tekočo svetlôbo veselo žvrgoleč, in prepevali so potem vzdigujé se v vzduh s pastirci vred, ki so po travnicih pasli čede ovác. Zvonovi so peli in marsikatera ženica, hiteč k prvi maši, prikimala mi je, rekóč: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Dolga je pot do župe, več nego dobre pol ure hodá, a meni je bila kratka. Premišljala sem: dolgo je tudi leto, toda meni se zdi kakor včeraj, da sem prišla semkaj. Travo sem videla zeleneti in veniti, žito zoreti in žeti, drevesa cveteti in jesensko listje jim odpadati. Sneg sem le v mislih gledala, ko je tukaj padal in se tajal, a sedaj zelení, cvetè in zórí uže zopet na novo vse. Tesno mi je bilo srce o prihodu, a sedaj mi je takó polno in

vendar takó prosto vsega, kar ga je težílo. Srečna sem se čutila danes zjutraj in sáma nisem vedela, zakaj. Zavriskati mi je bilo in gledati na ravnost v solnce! —

Veselje, seveda, zamíralo je v srci, ko sem se bližala pokopališču in prišedši k nji pokleknila na gomilo. V vsi svoji krasoti in ljubeznivosti, v vsi svoji bolesti je stala svetla Dora zopet pred mano. Togujoča in hvaležna sem ji, kakor vedno, izrekla še tukaj zahvalo za vsak prijazen pogled, za vsako milo besedo, za vsak stisek roke, s katerimi se je izvoljenka ponižavala k meni in me blažila. Klečala sem tamkaj dolgo moleč in zamišljena. Pod ljubljenim svojim cvetjem spava Dora. Gròb je čez ín čez prerasten z rožami, kakeršne rastó samó na necem vrtu. Čvrste popke sedaj poganjajo. Gost venec vonjivih vijolic jih objemlje. Baš sem se hotela posloviti s predragim mestom, ko pade senca na solnčni gròb, stopinj nisem čula po mehki travi, jaz se vzdignem in pôleg mene bil je — Rihard!

„Angelj váruh moj!“ vskliknil je podajajoč mi rôci, „pozdravljam Vas z imenom, s katerim sem Vas imenoval, odkar ste mi oteli življenje.“

Osupla kakor sem bila, nisem vedela kàj odgovoriti mu in lepetála sem menda nekaj o drji. Kosci, da gré njemu hvala, ali kaj tacega.

„Kaj dr. Kosec! on sam, in Ivana in moja strežajka so mi povedali, kakó ste se Vi záme žrtvovali. In ako bi tudi vsi molčali, jaz sam vem, kaj sem Vam dolžan. V najhujši bolezni se mi je vendar časih zablisnila zavest in spoznal sem zlatolaso prikazen, ki je čuvala nad mano. Neizrecno dobro mi je delo, če sem nje ročico čutil na pekočem čelu, če mi je óna blazine gladila. O zahvali ne govorím. Izraza zanjo ni. Nemožno mi je tudi bilo omeniti tega v pismih do grofíce. A tù, tù na grobu nepozabljive svoje — — Dore Vam povem, da Vas óna blagoslavlja za to, kar ste stvorili meni. Dora Vas je ljubila in jaz priznavam, da Vas je najplemenitejša stvar na zemlji po pravici imenovala svojo sestro. Gospodična, v pismu, ki ste mi je izročili, omenjala je tudi Vas“ —

Prestrašila sem se, spomnèč se prizora pred nje smrtjo, in dejala: „Gospod, oprostite, ali muditi se dlje ne morem, solnce je uže visôko in iti mi je domóv.“

„Dovolite li, da Vas spremim kos pota?“

„Kakor Vam drago, gospod“ — in šla sva s pokopališča. Osrčila sem se in mu hrabro odgovarjala na vsa vprašanja o našem bivanji v Benetkah. Njemu je tam znan vsak prostorček in bilo mi je, kakor bi znova pohajala galerije, akademijo, cerkve in palače. Za vsacega Tiziana, za vsacega Tintoretta in Veronesa vé. Tó bi bil voditelj v lepi Veneciji! Kakšno veselje ga slušati! A tudi mene je menda rad slušal, kajti vprašanj ni bilo konca. Mej tacimi razgovori sva šla dalje in dalje in jaz sem želela, da bi pot trajala do, do — sáma ne vem, do kdaj. In res sva dospela do P. in od P. do K. in od todi celó do nizkega drevoreda in lipovega grmovja in tukaj pri pogledi graščine se je Rihard stoprav spomnil, da me je želel spremiti le kos pota. Ločila sva se kakor stara, dobra znanca. Rihard je dejal, da se skôraj pokloni grofici. Mislim, da se ga po sedaj ne bodem več bala, niti se ga prestrašila. Saj je takó mil in prijazen. Pri slovesi sem mu segla v róko, a stisnil mi je mojo desnico tako gorkó in mi takó dolgo gledal v očí, da sem jih morala povesiti. Trepečem, da ne

bi čital v njih, česar nihče in zlasti on vedeti ne smé. Dr. Koscu zaupam, on je mož-beseda.

Drug se mi vidi Rihard po svoji bolezni. Zdravje cvete na obličji, jasno gleda bistro sinje okó, izgubil se je s ponosnega čela óni oblak obupa, ki je je prej temníl. Izginil je izraz tožnosti okoli ust in privadile so se nasméhu. Z zanimanjem posluša on, ki je bil vedno gluh za vse razven Dore. In njegov glas, kakó je meh&k, kako melodičen! Zatrepečem pri vsaki besedi.

„Kakó si lepa danes, Beata,“ s tem vskli-kom me je poljubovala Roza, ko sem stopila v sobo. Smijala sem se, rekoč: „Je-li, ker sem takó rdeča in spehana od dolzega pota.“

„Ne, zató ne, ampak očí se ti svetlé in ž njimi se nasmihaš, kakor pravi dr. Kosec, da se jaz z očmi, z nosom, z usti in z vsem obrazom smejem. Moraš vsako jutro iti na izprehod.“

„Ne pojdem več, ljubica moja.“

23. dné majnika meseca.

Dan po jutranjem mojem obiskanji Dorinega grôba se je oglasil Rihard pri grofíci. Povabila ga je preprijazno naj razveseluje jo pogostoma s svojim obiskom. Sprva je prišel vsak drugi dan, a sedaj ne mine nobeden, ki bi ga ne privédel v graščino. Divne ure mi tekó! Da bi le prehitro ne minile! —

---

5. dné junija meseca.

Pismo sem dobila iz Pariza. Zoë je tamkaj. Ločila se je s kneginjo, ki sedaj stanuje na svoji graščini v Nemčiji. Po zimi sta bili po navadi z baronom Feodorom v Nizzi, in še od tamkaj je Zoë ustregla vabilu mlade poljske vdove, s katero se je bila seznanila lani na obalah Srednjezemskega morja. Neprenosno ji je bilo bivanje pri nje vzvišenosti, kneginji Pavlovni. Žuleče spone je siloma pretrgala. Bolj in bolj se je posušila kneginja osebno in duševno. Prava mumija je, katero opíra samó še nje stari zarjaveli grb. Oddehnila si je Zoë le, kedar se je zvečera vladarica odmeknila v svoje sobane in v samoti premišljevala

slavo vzvišenih svojih pradedov. Baron Feodor, katerega je dan na dan tresla „mrzlica igranja,“ odvažal se je vselej z zadnjim vlakom v Monaco, kder mu je jemala neozdravljiva njegova bolezen vso zavednost. Stoprav s poslednjim igralcem je zapustil usodepolne dvorane vdove le Blancove. „A sedaj sem srečna,“ piše Zoë koncem, „domá sem, v mestu, katero Victor Hugo po pravici imenuje „srce vsega svetá.“ Rešena sem vseh barbarov, zlasti nemških, omika, Beata, stanuje samo pri nas! Civilizacija je le tamkaj, kder je národ nje vodítelj, in moj národ je bil od nekdaj véliki. Kakó se iz razvalin razcvita moj Pariz! Lepši, ponosnejši, večji je od dné do dné. In razvneta republičanka ne bi bila jaz, ki ga ljubim? Blagoslavljeni na večno nasledki Sedana! *Ainsi soit-il!* —

Moja sedanja gospodarica, ki mi je tudi prijateljica, je ljubezniva, plemenita, elegantna: na pol Poljakinja, na pol Francozinja je. Vedno sta si tá naroda bila sorodna. Želja po svobodi izvirajoča iz domoljubja osvitlja ja kakor glôrija. Ako se naveličate, Beata, samotne svoje graščine v deželi snegá in medvedov, pridite semkaj. Villa Pompejana, ki jo je sezidal —

s finim okusom, to se mora priznati — sloveči Plon-Plon in ki jo je kupila moja Poljakinja, ima dovolj prostora še za Vas. Vsprejmevi Vas z veseljem.

Venez, venez et prenez le séjour
Chez votre toute fidèle de la Tour.“ —

Vedno jednaka Zoë, vsak čas ljubezniva, vsegdar živahna: vsa Francozinja.

---

24. dné junija meseca.

Malokdaj pišem sedaj v dnevnik. Nehčem vedno in vedno beležiti, da misli, čustva in vse bitje moje se obrača samó okoli njega. A danes — — — — Pa saj ni mogoče! —

Zakasnil se je nocoj Rihard. Mislila sem, da ga ne bode več. V poletenskem salonu smo bili, grofica in dr. Kosec razgovarjajoč se, jaz sedeča s svojim delom pri odprtih vratih in pazèč od tamkaj na dvojki, ki sta se igrali in tekali po vrtu. Semtertja sta priskakljali k papigi, ki je sedaj nenavadno zgovorna, vesela je menda, da sme mirovati v starozna-nem prostoru. Ne vem, če sem omenila, da

ji je na starost še namenjeno bilo znova potovati po sveti, kajti bila je tudi ona z nami v Benetkah.

„Riharda ne bode nocoj," dejala je grofica, „privadila sem se duhovite njega družbe, da ga pogrešam, kadar ga ni. Kakov razloček mej njim in Rihardom poslednjih letih! Kakor je sedaj, obetal je biti tačas, ko sem semkaj prišla in se s pokojnim grofom radovala visoko nadarjenega, lepega mladeniča."

„Jaz se ne čudim tej izpremembi," odgovorí dr. Kosec. „Kakor môra ga je tiščala ljubezen brez nadeje, hrepenjenje brez zadostíla. Ako se je tudi na videz udal grenki usodi, obup ga je vendar razjedal ognjenemu plamenu podoben. Zavzel se tudi nikakor nisem, da ga je nesrečna katastrofa vrgla smrti v naročaj. Boj ž njo je bil neizogiben. A hvala zdravi njegovi natóri in hvala neki preljubeznivi osobici, svet se veselí mladega moža, ki mu kakor z nova porôjen žrtvuje svoje moči."

„Res," dé grofica, „prehvaliti ne morem njegove ideje, napraviti gozdarsko šolo v naši dolini, ki je stvarjena živ vzórek, naukom in

knjigam na pomoč. Gozdarska šola na uhodu najlepše, tisočletne šume!“

„Da bi videli, grofica, kako trudoljubivo se ji je Rihard udal in skôraj bode oživelo kar blagodušno namerava.“

„A škoda bi bilo, dohtar, če bi Rihard zanemarjal sedaj umeteljnosti, saj je davno uže več nego li diletant.“

„Nikari ne skrbite, grofica, časa mu ostane dovolj, posvečevati se tudi muzam. Stoprav ón dan sem zapazil v slikarski delavnici njegovi prelépo podobo, „angelja váruha,“ — pri tej besedi sem nehoté zatrepetala — „a predno mi je bilo poteze razločiti je zavidljivi umeteljnik uže povesil zagrinjalo. Samó tó sem videl, da najnovejši umotvor Rihardov nima črnih lâs; a tó ničesar ne pomenja, kajti angelji so sploh zlatolasi in kodrasti. Jeli gospodična Beata?“

„Ne, gospod dohtar, najlepši angelji v beneških cerkvah imajo črne lasé, dasi so si tam zemeljski angelji tudi od nekdaj temne lasé svetlili in hoteli biti zlatolasi.“

„Tó je v Benetkah morebiti, a pri nas in v nebesih so angelji vsi svetlo-kodrasti. Toda

pustimo tó in vrnivši se k svojemu umételjniku trdim, da sedaj druzega ne pogreša, nego li ljube ženíce s svetlimi ali temnimi lasmí. Kolikokrat sem mu uže dokazal, da ni dobro, ako je človek sam.“

„Vi tó trdite, dohtar, ki ste se od nekdaj bali zakonskega jarma?“ smijala se je grofíca.

„Baš jaz, grofíca milostiva,“ odgovoril je globôko vzdihnivši dohtar, „obsojenec po usodi na samotarsko življenje. Oh, kupa njega grenkosti mi je izprazniti do dná! Meni, se vé, ni pomagati več, a mladega našega prijatelja, katerega je nesrečnega stvorila prva ljubezen, bode oblažila druga. Ali mi ne pritrdite, gospodična Beata?“

Sram me je. a zardela sem se takó, da sem glavo globôko pripognila v svoje vezanje. Grofica je k sreči baš na prag stopíla, kamor jo je privabil vrisk in smeh dvójk. Nagajivi dohtar, kateremu je bila moja zadrega po volji, ni še miroval in je dostavil:

„Rihard je mlad, bogat, izvanredno lep in čul sem uže dôkaj, kakó je krasnemu spolu tukaj in v okolici po všeči,“ in približal se mi je in tiho deklamoval:

„Mnog'tere device, mnog'tere ženice
Okó je na skrivnem solzé prelivalo
Beati“

Ne, ne, kaj pravim!

„Ker Urški srcé se ljubega udalo.“

„Brez zamere, gospodična, a „srce moje je posóda tvojega imena,“ in česar je polno, tega prekipéva.“

Smijati sem se morala na glas. A trpinčenja dohtarju vendar še ni bilo dovolj, kajti resno je dejal, baš ko se vrne grofica:

„Kakor čujem, gospod Rihard skôraj odpotuje.“

„Je li mogoče, Rihard odpotuje?“ Pri teh besedah, ki so mi zbadale navzlic vsemu vendar srce, je stopil Rihard v salon.

„Oprostite, grofica mila, da se drznem takó pozno vprašati Vas kakó se imate. Pozdravljena gospodična, a bój napovém Vam, izdajalec, ki objavlja skrivnost, o kateri sam ne vem. Brez šale, potovanje moje je pri kraji. Vedno druzih okolic, opasnostij, zabav, ki so vse drugo nego li zabave, mi ni poiskati več, kajti delavnosti sem se udal z dušo in telesom. Moj dom je sedaj moj svet, moj raj!“

„Raj! ha, ha, ha, raj brez Eve! zahvaljujem se zánj. Čakati mi ne bi bilo tamkaj angelja z plamenečim mečem, ker sam bi takoj pobegnil.“

„Kdo Vam pravi, dohtar, da bodem vedno sam v svojem raji?“

„Baš zató, ker si tega misliti ne morem, dejal sem, da skôraj odpotujete.“

„Odpotovati, zakaj li? Tù, v domovji hočem čakati sreče.“

„Prav pravite, Rihard,“ dé grofica in kakor bi se bilo vse zarotilo danes proti meni, pristavila je celó ona šaljívo in vendar neizrecno milo:

„Kaj pohajaš tjakaj v daljo,
Gledi „dobro“ pred seboj!“

Dr. Kosec si je plôskal v rôci in Rihardove očí sem čutila gledati me in zopet mi je bilo prav, prav na tanko uglobiti se v svoje delo. A mej temnim listjem, ki sem je vêzla vánje, pokazala so se mi svetla nebesa. A ne, ne, saj ni mogoče! —

---

17. dné julija meseca.

In vendar je mogoče! Mati, Dora, ali čujete, kakó srečna je vajina Beata? — Vendar, ven-

dar je mogoče! Roka se mi trese, od blaženstva se ne poznam. Ali res bedim? — Kde hočem pričeti, kaj povedati najprej? Premišljati mi ni môči, preslaba sem za vse. Vedno, neprestano, brez konca ne bi želela druzega, nego li ponavljati si, kar mi je dejal on. Vsaka besedica tlí v mojem srci. Morebiti bi tudi ne bilo prav zaznamenavati, kar je takó sveto, takó divno? Toda naj si privoščim oživljati blaženstvo tudi tem načinom. „Ljubim te,“ kdo bi bil čul glas teh besedij iz predrazih ust in bi trdil, da ni raja na zemlji? — Denašnji dan — sedemnajsti je, o ti ljubi, ljubi dan! — bode mi srčni praznik za večnost, pomnila ga bodem še v smrti. — —

Pisati mi vendar ni možno in pozno je uže; toži se mi iti k počitku, odpovedati se za nekaj ur sladkemu spominu, a saj se ga spéča tudi ne iznebodem in prebudivši se, v veselje rajsko! s prvo mislijo rêči se, da niso me mamile neveske sanje, ampak da je neizmerna moja radost najslajša resnica. Jutri — jutri — — „ljubim te,“ dejal je — — —

19. dné julija meseca.

Evo me stoprav danes, a sedaj bodem poskušala vse prav na tanko povedati. Imeli smo pohod. Kneginja N. iz bližnje graščine H. je bila tukaj s svojo obiteljo. Dvojki sta bili presrečni razveseljevati se s tovariši svojih let. Vsak dan se je napravila druga veselica, izlet na goro sv. Križa, k sv. Dúhu, na stari grad, ali v sosednje doline. Celó „mrzlo jamo“ smo prehodili. Rihard je bil duša vsemu, neutrudljiv v izumljanji novih nepričakovanih zabav. Otroci so bili v tretjih nebesih zlasti, ko je neki večer na čarobnem vrtu gôrel umeteljni ogenj. Kneginja je Riharda očitno odlikovala in ugajalo ji je razgovorjenje ž njim. Ali meni se je dozdevalo, da je bil vendar najrajši v „našem“ krogu, tó je, pri mladini in — gospodični „vzgojevalki.“ Veselje je nalezljivo, čuda zatorej ni, da sem tudi jaz bila prav po otročje vesela. Teden dnij so se visôki gosti tukaj mudili in vrnili se predsinočnjem — sedemnajstega!! — domóv. Grofíca jih je z dvojkama spremila do H. Ves dan sem bila sáma, ves dan je bil moj. „Danes gà ne bode, ne, ne, izvestno ne, saj vé, da se je gospôda odpeljalà,“ dejala sem sáma v sebi,

a „nekaj“ v meni je odgovarjalo, da pride. Proti večeru sem šla na vrt, sédla s knjigo v roci na mesto, ki drží v šumo in na snežnike — kder sve sedeli lani tolikokrat z nepozabljivo mojo boginjo. Omamljiv večer je bil, tak, kakeršni so le na kmetih. Vse tiho in mirno krog mene, samó lipe vrh moje glave so pošumevale, kadar je mehka sapica, ki mi je prinašala gorko vonjavo bezga in rož, potegnila skozi njih veje. V knjižico sem gledala, a videla celó v Kaliforniji mej zlatokopci samó ono podobo, katera me je pred meseci prezvesto srečavala na bregovji adrijanskega morjá. Stopinje se bližajo, zatrepečem, sladka groza me izpreletí: ono „nekaj“ v meni se vendar ni motilo!

„Pozdravljena, gospodična, — zmeraj še sáma?“

„Zmeraj še, ali nadejam se, da se grofíca skôraj vrne.“ Pravo za pravo rečeno se tega v tem hipu nikakor nadejala nisem.

„Kdo vé? Večer je prelep, kneginja bode prijateljico zadržala takó dolgo kakor mogoče.“

Nekaj začujena sem ga pogledala. „In vendar ste se potrudili semkaj, gospod?“

„Kaj hočete, gospodična, navada, navada! Ob jednem me je tudi skrbelo, da bi se preveč ne dolgočasili, ker je Vam ves ljubi, dolgi dan biti sami.“

„Predobri ste, gospod, a jaz za dolg čas ne vem,“ odgovorila sem smijoč se.

„Ah, takó! To bi bil mogel premisliti prej. In sedaj ste se kanili naslajati si večer s čitanjem. Žal mi je res, da Vas nadlegujem, a kaj se hoče, tukaj sem, pomagati Vam ne morem, gospodična, in gostoljubja Vam ni odrêči vsakdanjemu gostu grofice.“

„V imeni grofičinem zatorej,“ dejala sem šaljivo, „rečem Vam: dobro došli, gospod, prosim,“ toda namesto na stol, ki sem mu ga kazala, sédel je na klop poleg mene.

„Kakovo berilo ste si izbrali nocoj? Ah, Bret-Harta! Ali Vam je ta pisatelj po všeči?“

„Jako. Kakor pesmi se čitajo njegove povesti. Vedno znova in vedno z večjem zanimanjem se dadé brati.“

„Katera kalifórniških povestij Vam najbolj godi?“

„Katera, to je težko povedati. Druga je lepša od druge, vsaka umotvor. V tej se čudim

pesniku, v oni slikarju. Ali bi bilo mogoče izumeti z bojami živejše podobe, nego li jo je narisal Bret-Harte z besedami v svoji povesti „Razbúrjeno valovje?“

„Nikakor ne, gospodična, in marsikateremu slikarju bi se spodobilo globoko prikloniti se pred tacim pesnikom. „Noč v Wingdamu,“ koliko efekta s tako prostimi pomagali in „Miggless,“ kaj ne, srca ne bi imel óni, ki ne bi bil ginen pri tem popisu ženske požrtvovalnosti“ —

„O čudovita sta Miggless in on, ki nam jo je stvaril, a najlepše vsega lepega bi vendar imenovala „idilo v rdečem dolu,“ hvalo zánjo bi hotela naročiti šumečim valovom, da bi jo oznanjali pesniku onkraj Oceana.“

„Dobro, dobro, gospodična! Namesto njega Vam povem, da bi bil srečen vsprejemati hvalo iz tacih ust!“ Zmočena sem bila in sáma sebi se čudila, da sem govorila takó vneto, kakor mi ni navada. „Čestitam še jednoč Vašemu ukusu in pravilnemu Vašemu razsodku, a prosim, pustiva sedaj rdeči dol in vrniva se v zeleno svojo dolino, kder solnce skôraj zaide. Beata,“ kaj je bilo tó, nigdar me še ni po imeni klical, „Beata, ali ste radi tukaj?“

„Sem, gospod, prav rada.“

„Srečni morate biti tú, kder ste uže toliko dobrega stvorili.“

„Ali se šalite, gospod? Ne vem, da bi še kdaj bila kàj dobrega stvorila. Izpolnjevala sem le svojo dolžnost pri ljubih dvojkah.“

„O dvojkah ne govorim. Ste li pozabili“ —

„Ne, ne, gospod,“ segla sem mu hitro v besedo, bojèč, da bi svoje bolezni ne omenil, „z dobrimi deli se ponašati ne morem, ubogo moje življenje se nima meriti po njih. Čustvo moje je vsprejemalo tukaj res mnogo utiskov, veselih in, žal, tudi najtožnejših.“ V svoji zadregi sem mislila odvrniti po svojih besedah to, kar je hotel rêči, vendar nasprotno sem povzročila, kajti še hujše je prišlo.

„A tudi Vi, Beata, ste tukaj napravili utiske, najglobokejše utiske, Vi ste prebudili čustva — ali tega tudi ne veste?“ Poiskati mi je bilo nekaj prav daleč notri v Kaliforniji, a neusmiljenec mi je prosèč knjižico vzel iz roke in milo in resno me pogledal: „Beata, ali bi se hoteli udomačiti za vselej v tej dolini?“

Zopet nisem vedela kàj odgovoriti in lepetala sem: „Ne vém, dvojki bodeti odrasli, in

grofica, kateri je bivanje v Benetkah takó dobro stvorilo, namerava vsako zimo preživeti na jugu, ali naseliti se tam za zmeraj. Ali niste čuli, gospod, ko je óni dan, tam na razvalinah starega gradú, kneginji to pripovedovala?“

„Sem, a grofice nimam v mislih, nego Vas, Beata! Ali bi hoteli ostati tukaj brez grofice, brez dvojk?“ Zadrega mi je rasla do vrhunca, znala nisem nego li molčati. „Beata, ali Vam moram povedati, kar ste uže davno morali videti, čuti in čutiti?“

„Gospod!“

„Ali niste spoznali v mojem pogledi, v vsaki besedici moji kakor v mojem molčanji, da — Vas ljubim? Res, Beata, jaz te ljubim in ti me tudi ljubiš, nikari ne táji čustva, ki je je Bog sam vsadil v tvoje srce. Ni li, takó, sladko dekle moje?“ Izkušala sem govoriti, toda zamán je bilo, le očí so se mi napolnile s solzami. Govor teh solznih očij mu je moral biti po všeči, kajti vesel je vskliknil „Beata, kakó sem srečen, kakó sem ti hvaležen!“

Naj v naglici povem, da je bilo uže prav mračno, toda v meni od hipa do hipa svetleje in,

da me je neprestano tikal, temu se nikakor nisem čudila, zdelo se mi je tó nebesko sladkó in kakor bi moralo biti; jaz, se vé, menda bi se te navade poprijeti ne mogla nigdar. Toda vrnimo se k njemu!

„O, Beata, koliko sem jaz prebíl! — in prišel je čas, ko se je grozovita nesreča pripetila in ob jednem mi bil odtrgan ovoj izpred očij, čas, v katerem sem spoznal krivico neizmerne svoje ljubezni do — Dore. Mislil sem, da izgubodem pamet. A Bog mi jo je otemnil in poklical stoprav k zavesti, ko se mi je prvá dušna razburjenost polegla in ko sem tebe ugledal. Tvoja navzočnost me je umirila, ona me spravljala z minulostjo in dala mi ceniti vrednost doma, pred katerim sem dosle bežal. Tvoja nežna ročica na pekočem čelu mi je bila blagoslov božji. Četudi nigdar ne bodem pozabil Dore, nje, vzora lepote, miline in plemenitosti, če bode tudi srce moje do zadnjega utrípa nosilo obrunke ran, ki mu jih je usekala ta ljubezen, vendar se sedaj krog tebe, Beata, vrté moje misli, moje sanje in voščila. Nikari me takó neverno ne pogleduj, verjemi, da sem te uže takrat v srci nosil, ko si bila daleč, obožaval sem te, prepričala se bodeš

o mojih besedah.“ Tako prevzetna sem uže, da sem se takoj spomnila necega govora dr. Kosca. In nadaljeval je Rihard — oj, poslušala bi ga bila brez konca! „Beata, ti si čisto cvetje, katero mi je usoda naklonila, in vedi, Dora sáma mi je velela „njo, Beato ljubi, ustvarjena sta razumeti se, drug drugemu biti vse.“ Beata, ali hočeš tó, hočeš biti žena moja?“

Nepopisno je čustvo, ki se me je osvojilo pri tem vprašanji. Jaz, njegova žena, jaz nerazločljivo mu združena za vselej, jaz izvoljena deliti njegovo usodo, biti mu tovarišica, podpora, tolažba — o moj Bog, prevelika je Tvoja milost! Premagala sem se in trepetajoča, pol mrtva od strahú in divne radosti, šepetala sem: „Ali ste pa tudi prepričani, da Vas osrečiti more uboga, prosta stvar, kakeršna sem jaz?“

„Prepričan sem o tem kakor o svoji ljubezni. Ali se spominaš majnikovo jutro, ko sem te zagledal na pokopališči, kakor živa pomlad si stala pred mano in bilo mi je kakor bi s teboj moja srčna pomlad se vrnila. Ubogo srce, ki je toliko pretrpelo, bilo je čisto in mlado, kakor si ti, in novemu življenju, to je novi lju-

bezni je sililo naproti. Kaj ne, Beata, uže davno si vedela, da te ljubim?“

„Ne, kakó bi mogla biti takó ošabna.“

„Oj, sladka ponižnost ti, od katere je odvisna vsa sreča moja! — Misliš li časih náme?“

„Mislim.“ Kakó rada bi mu bila povedala, da ves dan druzega ne delam.

Odzvonilo je v kapelici in vedno sva še sedela na klopici. Roka se je oklenila roke. Molčala sva, toda zgovorno je bilo to molčanje. V tem hipu je zadrdrala kočija, jaz planem kvišku, a Ribard me pritisne k sebi in — ali mi je tudi to zapisati? — in — — poljubil me je, in v drugič, in menda še večkrat — kakó vroče je vendar poletje, vsa kri mi sili v lice — zavedla sem se stoprav, ko je dejal: „jutri, ljubezen moja, pri grofici! Ali mi ne daš sladke besedice v slovó?“

„Ljubi, ljubi Rihard moj!“ predrznila sem se šepetati in on me je novič objemal in poljubljal kakor bi me hotel zadušiti ter izginil za grmovjem.

Kakor v snù sem hitela v graščino, v sobo grofíčino. Dvojki je bila Ivana uže odvêdla. Na mojem obrazi se je moralo čitati, kar se je

bilo zgodilo — morebiti so se celó videli sledovi poljubov! — kajti nasmihala se mi je grofíca vprašujé: „je li, Rihard je bil tukaj?“

Povesiti mi je bilo očí. „Baš je odšel, jutri želí govoriti z Vami, grofica milostiva.“

Veselo je vskliknila: „Ali je res, kar sem davno slutila? Ali ste srečni, Beata?“

„Presrečna sem, najsrečnejša stvar zemlje!“ in hotela sem grofíci roki poljubiti, a mila gospá jih je razširila rekoč: „Semkaj, Beata, semkaj, čuti, dete moje, kako bi bílo máterino srce v tem hipi!“ In máterino okó sem gledala, na máterinem naróčaji mi je počivala glava, ko je pretakala solze veselja angeljsko dobra gospá z menoj! A gori v moji sobi sta me dvojki ljubkovali in zvezdice so se nasmihale doli v moj tin. Kakó blizu sem njim bila ta večer! —

Včeraj je prišel Rihard h grofíci snubit me. Mila gospá ni znala od veselja, kaj se ji godí. Nesebična, plemenita kakor je, nima druzega v mislih nego li srečo mojo. Kakor mati hoče skrbeti záme. S čim, s čim sem zaslužila toliko ljubezni?

Zvečera v salonu me je pokazal Rihard dvojkama in drju. Koscu svojo nevesto. Deklet-

cema so zastale besede. Nemi, osupli sta me pogledovali.

„Potem bodeš ti gospá?“ vprašala je napósled Vijola.

„Beatica gospá! „smijala se je Roza, „ali si pa uže dovolj velika?“

„In gospod Rihard bode pri nas v graščini stanoval?“ dé Vijola.

„Ne, otroka, odvedel nam bode našo Beato. A je li, Rihard, do jeseni, do našega potovanja na jug, prepustite nam jo še?“

„Môči mi ni ugovarjati Vaši želji, grofica, toda — nadejam se, da letos jesen zgodaj pride.“

„In me, ali se potem ne bodevi ničemur več učili?“ vprašala je nekako zadovoljno Roza.

„To bi bilo lepó! Ako milostiva vajina mati dovoli, preskrbim drugo Beato. Moja sestričina v L. bi bila srečna namestovati me.“

„Ali ti je podobna? Ali je taka kakeršna si ti?“

„Tisočkrat boljša je, Vijolica moja, a udana vama bode kakor sem jaz, in ljubila vaju, kakor vaju ljubi ves svet.“

„Motiš se, Beata,“ reče Roza, ves svet naju ne ljubi, teta Pavlovna uže ne. Vedno se srdi in huduje na naju.“

„Tudi z grajo, Roza, kaže se ljubezen.“

„Ćudno!“

„Do jeseni je še dolgo, ni li res, mati?“ vzdihovala je Vijola.

„Še dva meseca.“

„Samó!“ vskliknilà je Roza, oklenivši me z obema rokama.

„Koliko dnij je to?“ vpraša Vijola.

„Ali ne veš,“ svarila je sestrico Roza, „da ima mesec trideset dnij? Dvakrat trideset zatorej, to je“ —

„Le šestdeset,“ odgovorí Vijola, upiraje tožno v me prelepe temne očí. Razvedrilo se je dvojkama sladko obličje stoprav, ko sem jima popisovala, kakó se bodemo v poletji skupaj radovale sedaj v graščini, sedaj na čarobnem vrtu.

Drja. Kosca radost ni imela ni konca ni kraja, čestital in čestital je neprestano Rihardu in meni.

„To bode zakon, katerega bodo angelji veseli!“

„Jeden izmej njih izvestno!“ dejal je Rihard.

Hipno se zagrabi dr. Kosec za glavo in vsklikne: „Zakaj li nisem jaz gospodične snubil? Davno uže bi bila mož in žena. Odkar se poznava vidi me rada — tega tajiti ne more — in neko jutro lani, meseca septembra je bilo, me je celó“ — pritisnil je roko na usta, „za Boga, kaj bi bil skôraj stvoril: prekršil svojo prisego! V grób naj me spremi skrivnost! — Prav filozof se hočem udati usodi in izkazati se večjega nego li je moja bolest. Náte jo, Rihard, osrečite jo, kakor bi bil stvoril jaz! — A čujte, otroka, upam, da bode vaju čarobni vrt, raj, ki je takó dolgo pogrešal Eve, prijazno odprt staremu Koscu?“

Pripovedovala sem sedaj vse dogodbe poslednjih dníj, o svojih čustvih bi mogla govoriti neprestano. A ne smem. Šestdeset dníj hitro izgine — dasi Rihard tudi trdi, da je to neskončen čas — in v prostih urah mi ne bode pisati, ampak plesti, šivati in vesti. Koliko sladkih mislij bodem vtkala v vsako reč in v bodočih časih bodem tudi v nji spominaje se čitala kakor v svojem dnevniku. A kedar

bodem, o Bog nebeski, mati, Dora, kedar bodem njegova žena, gospodinja na čarobnem vrtu, takrat še celó ne bodem utegnila pisati. „Vsaka prava gospodinja ima posla, opravil in skrbij dovolj,“ dejala je nocoj Ivana. Da pa hočem biti gospodinja v pravem pomeni besede, tó se umeje samó ob sebi. Reči moram, da je vendar še jeden vzrok, ki mi brani poprijeti se dnevnika na svojem bodočem dômu: nehčem, da bi Rihard takoj zvedel, ka mi je bil uže vse, ko mu še ni znano bilo, da tudi jaz živim. Sram bi me bilo pred. Z Bogom zatorej, ljubi, zvesti prijatelj, prazuuj posedaj in počivaj mirno! Jednoč, se vé, kedar bodem srčnejša, prideš zopet na dan, kajti skrivnosti ne sme biti mej možem in ženo, a do tačas zdravstvuj!

Epilog.

V villi N. 21. dné avgusta meseca 1877. l.

Moram! ni drugače! Srce mi kipí! — Moram še jednoč prijeti peró. In zakaj bi ga ne, saj moški trdé, da ga ni ženskega pisma brez „pripisa,“ kaj bi zatorej dolzemu dnevniku ne dostavila nekoliko vrstic? Srce mi kipí, sem

dejala, o takó kipí, da ne vem, kakó odvzeti mu brême neizmerne svoje radosti. Klicati bi hotela v širi svet, klicati kvišku v nebesa, kakó sem vesela, kakó sem blaga! Dnevnik, stari prijatelj, slušaj me, razgovarjati se moram s teboj, a vedi, navzlic temu sem vendar dobra gospodinja!

Sáma sem — Rihard je spremil grofícó in dvojki v graščino, vrnil se bode peš domóv — sáma sem v jedni ónih mirnih prijaznih soban, ki na vrt držé in katerih „gospodična vzgojevalka“ nisem videla. Okni sta odprti in pred njima dehtí, šumí in žvrgolí poletensko življenje. V dotični somračni sôbi na nizkem stolčki sedí Ivana, a sôpsti si ne upa, kajti tam — srce, mirúj, roka, nikari se ne tresi, tam, tam pod podobo „angelja varuha“ spava — — mala Dora, njegov otrok, življenje mojega življenja! Rečeno je, tukaj stojí, o srečni list, ki je vzprejel takšno blago vest! Posvečen se mi dozdevaš, saj se te je doteknila máterina sreča, najvišji, najčudovitejši dar, kateri je Bog naklonil zemeljski stvári. Ako sem tudi prej mislila, da se radost moja povekšati ne more, vendar je prirasla na višek, kder se pričenja

angeljsko blaženstvo. Ko sem čula prvi glas otročji, ugledala sladko stvarco, ko je Rihard bled, a razvnet in Boga hvalèč, objemal mater in detece, ko se je moškemu očesu utrnila solza in on me imenoval svoje vse, dušo svoje duše, oj, takrat sem zvedela kaj so nebesa! —

Najsvetejši, najblažji hip v ženskem življenji je izvestno isti, v katerem mati v prvič dete svoje pritiska na srce. Najtoplejše molitve, svete prisege in sladke nadeje so mi je v njem napolnjevale, a z máterino srečo se je prebudila tudi máterina skrb. In spustila nisem svojega deteta iz naróčaja, ne odmeknila očíj od njega, in vedno rase sedaj moje veselje, ljubezen moja, in od dné do dné je zavida bolj vredno mi srce, katero se mu more žrtvovati z vsacim svojim utripom. Upala sem, da mi bode môči popisovati svojo srečo. Nečimerna misel! Odkodi jemati besed za to, kar sáma mati čutiti, le ona umeti more. A to vem, da je sedaj ura razprostreti te liste — zrcalo moje duše — pred dragim možem, pred njim, s katerim me druži najsvetejša vez: najino dete! — —

Naj tudi povém, da je Rihard „angelja varuhá“ — dokaz necega kultusa — rešil ovoja

in ga obesil nad zibel, ko se je Dora porodila. Ko sta jo dvojki prišli prvič gledat, ostrmeli sta pri vhodu v mračni prostor in Roza je poluglasno vskliknila: „gledi, gledi, Vijola, Beato na zidu!“ — „Nje podoba je,“ dejala je grofica. Prišedši k meni sta me nekako boječe gledali po stráni. „Nu, saj vendar nimaš perotij,“ dejala je zadovoljno oddahnivši se Roza.

Ljubeznivi, šaljivi in vedno mladi naš dr. Kosec ne more iti mimo „ville“, da ne bi vstopil in pogledal Dorice. „To mi okrepča srce, to me pomlaja! Kdo vé, dekletca takó naglo rastó — ste li videli, gospá, kakó se mi je sedaj nasmihala? O ti lepa, zlata dušica tí!“

„Ni li res, gospod dohtar,“ reče Ivana — ki se je iz graščine za vselej semkaj preselila — „ni li res, da je Dorica vsa taka, kakeršna je bila nepozabljiva mi Dora — hočem reči, milostiva pokojna baronica?“

„Preveč zahtevate o mojem spominu, ljuba Ivana, kakova je mila gospá ravno po petih tednih bila, tega ne vem.“

„A jaz to vém, od dneva svojega poroda vedno živa stojí pred mano. Res, res, Dorica ji je vsa podobna, Bog jo blagoslovi! Drugo

srnico bodem imela!“ In ginljivo je videti Ivanino otročje veselje smijati se iz stoterih gub velega, starega svojega obličja.

Zabeležiti mi je tudi — — a kaj čujem, zunanja vrata v villo se odpirajo, bliža se on, oj, hitro, hitro njemu naproti, Rihard, moj Rihard — — — —